

สภาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

วิทยานิพนธ์
ของ
ทนางศักดิ์ ระดาจันทร์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มีนาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
STATES OF MORAL AND ETHICAL PROMOTING OPERATION OF
STUDENTS IN SCHOOLS UNDER BURIRAM PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

วิทยานิพนธ์
ของ
ทนางศักดิ์ ระดาจันทร์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มีนาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ชื่อเรื่อง	สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4		
ผู้วิจัย	ทนงศักดิ์ ระดาจันทร์		
ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิราณี จุโทปะมา	ที่ปรึกษา	
	รองศาสตราจารย์มาลินี จุโทปะมา	ที่ปรึกษาร่วม	
ปริญญา	ครุศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	การบริหารการศึกษา
สถานศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	ปีที่พิมพ์	2554

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อำนวยการ
โรงเรียน และครู ที่มีต่อสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามสถานภาพและขนาดของ
โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 164 คน และครู จำนวน 164 คน
รวมทั้งหมด 328 คน ได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ
เครจซีและ มอร์แกน (Krejcie & Morgan) แล้วทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random
Sampling) และทำการสุ่มด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการ
เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) มีค่าอำนาจ
จำแนกอยู่ระหว่าง 1.985 – 8.245 ได้ค่าความเชื่อมั่น .9625 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่
ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานใช้ค่า t-test, F-test และ
เปรียบเทียบเมื่อพบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffé Method) โดยกำหนดค่า
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็น
ของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อ
พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน และด้านการนิเทศติดตามผล อยู่ในระดับปานกลาง
ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
2. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตาม
ความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง พบว่าโดยรวมและ
รายด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในและนอกโรงเรียน ในเรื่องการครองตน ครองคน ครองงาน ครูควรวางตัวให้เหมาะสมน่าับถือให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน ครูต้องมีความจริงใจกับนักเรียนไม่หวังแต่ความก้าวหน้าของตนเพียงอย่างเดียว สร้างความสามัคคีและให้ความสำคัญกับนักเรียน ควบคู่ไปกับความสำเร็จของงาน ผู้บริหาร และครูควรปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายกับนักเรียน

TITLE	States of Moral and Ethical Promoting Operation of students in Schools under Buriram Primary Educational Service Area Office 4		
AUTHOR	Thanongsak Radakhan		
THESIS ADVISORS	Assistant Professor Dr. Siranee Chutopama		Advisor
	Associate Professor Malinee Chutopama		Co-Advisor
DEGREE	Master of Education	MAJOR	Educational Administration
SCHOOL	Buriram Rajabhat University	YEAR	2011

ABSTRACTS

The purposes of this research were to study and compare the opinions of school administrators and teachers towards the states of moral and ethical promoting operation of students in schools under Buriram Primary Educational Service Area Office 4, classified into status and school sizes. The samples were 164 school administrators and 164 teachers in a total of 328, selected by using the Table of Krejcie and Morgan, multi-stage random sampling and simple random sampling, respectively. The instrument used for collecting data was a set of questionnaires. The statistics used to analyze the collected data were frequency, percentage, mean and standard deviation. The hypotheses were tested through independent samples t-test, F-test and compared each pair by using Scheffé method with the statistical significant difference at 0.5 level. The findings were as follows:

1. The states of moral and ethical promoting operation of students as perceived by school administrators and teachers as a whole were at high levels. When considering in each aspect, it was found that the aspects of planning, and supervision and following-up were at moderate levels while the rest aspects were at high levels. The aspect of students' activities was at the highest level.
2. The comparisons of states of moral and ethical promoting operation of students as perceived by school administrators and teachers in terms of status both as a whole and each aspect were not different.

3. The comparisons of states of moral and ethical promoting operation of students as perceived by school administrators and teachers in terms of school sizes both in overall and each aspect were not different.

4. The suggestions about the states of moral and ethical promoting operation of students in the schools under Buriram Primary Educational Service Area Office 4 were that the school administrators and teachers should perform good habit both in and out of schools as the model. Teachers should show the sincerity to their students, not for their promotion only. Teachers should make the unity in schools and keep in mind that their students are important as well as their promotion achievement. Also, school administrators and teachers should perform the good habits to their students all the time.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Buriram Rajabhat University

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงโดยได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิราณี จุโทปะมา ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์ และรองศาสตราจารย์มาลีณี จุโทปะมา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ เบญจกาญจน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาช่วยเหลือให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเรียบร้อย และขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้อำนวยความสะดวกในการประสานงานจัดทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน คือ นายธีระวุฒิ พุทธการี ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 นายอุทัยาน ปิตามาตาศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 และนายวิรัช ปัญญาวานิชกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพุทธโฆสง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ที่ได้กรุณาตรวจและแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบคุณสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ที่ให้ความอนุเคราะห์แจ้งให้ผู้ดำเนินการโรงเรียน ได้กรุณาตอบแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ประโยชน์และคุณค่าที่เกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา บุรพจารย์ คณาจารย์และขอขอบคุณผู้มีส่วนในการช่วยเหลือเกื้อกูล ตลอดทั้งภรรยาและบุตรที่ได้ช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย

ทณงศักดิ์ ระดาจันทร์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
แนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม.....	11
ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม.....	11
หลักการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม.....	12
ทฤษฎีพัฒนาการคุณธรรม จริยธรรม.....	23
การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม.....	26
การพัฒนาและการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม.....	26
วิธีการปลูกฝังจริยธรรม.....	30
สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม.....	40
บทบาทของผู้บริหารและครูในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนใน โรงเรียน.....	40
แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน.....	48
การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานบุรีรัมย์ เขต 4.....	57

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	63
งานวิจัยในประเทศ.....	63
งานวิจัยต่างประเทศ.....	68
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	72
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	72
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	75
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	75
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	108
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	108
สมมติฐานของการวิจัย.....	108
วิธีดำเนินการวิจัย.....	109
สรุปผลการวิจัย.....	111
อภิปรายผล.....	111
ข้อเสนอแนะ.....	115

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	118
ภาคผนวก.....	124
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล.....	125
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	133
ภาคผนวก ค คำอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	140
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	147

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 เหตุผลเชิงคุณธรรม 6 ชั้น ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรมของโคลเบอร์ก.....	24
2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของผู้อำนวยการโรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ปีการศึกษา 2552 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน.	73
3 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	81
4 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน และครู โดยรวมและรายด้าน.....	82
5 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน.....	83
6 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ด้านการวางแผน โดยรวมและรายข้อ.....	84
7 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมและรายข้อ.....	86
8 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยรวมและรายข้อ.....	88
9 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ด้านการส่งเสริม โดยรวมและรายข้อ.....	90
10 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ด้านการนิเทศติดตามผล โดยรวมและรายข้อ.....	92

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
11 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู โดยรวมและรายด้าน.....	93
12 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการวางแผน โดยรวมและรายข้อ.....	94
13 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวม และรายข้อ.....	96
14 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยรวมและรายข้อ.	98
15 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการส่งเสริม โดยรวมและรายข้อ.....	100
16 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการนิเทศติดตามผล โดยรวมและรายข้อ...	102
17 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จำแนกสถานภาพตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน.....	104
18 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน.....	105
19 ข้อเสนอแนะความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....	106
20 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม.....	140

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 กระบวนการสังคัมประกิด.....	28
------------------------------	----

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากสภาพสังคมเดิมซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีความสัมพันธ์แบบพี่น้องเครือญาติ ได้เปลี่ยนไปสู่ความสลับซับซ้อนกลายเป็นสังคมสมัยใหม่ มีการรับวัฒนธรรมและเทคโนโลยีจากตะวันตกมาใช้โดยขาดการพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสีย ปล่อยปละละเลยในเรื่องของการมีคุณธรรม จริยธรรมศีลธรรม จนทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ต้องเสียเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ส่งผลให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอลงอย่างหนัก ไม่สามารถที่จะอบรมสั่งสอนปกครองดูแลบุตรหลานให้มีวิถีชีวิตที่ดีงามอย่างไทยได้

วิถีสังคมได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเล็ก เป็นสังคมใหญ่ที่มีการใช้เทคโนโลยีตะวันตกมีระบบข้อมูลข่าวสารโยงคนทั้งโลกให้เข้ามาเชื่อมกันจนเป็นโลกเดียวกัน (Globalization) ทำให้กระแสโลกเชื่อมโยงกัน ทั้งด้านข้อมูลข่าวสาร ความคิด วัฒนธรรม ธุรกิจ ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางสังคมอื่น ๆ ขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งปัญหาวิกฤติในสังคมไทย สังคมขาดสติ ขาดความระลึกรู้ว่าความรุ่งเรืองเป็น ของคู่กับความเสื่อม ทำให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากมาย (ชมนาด วิเชียรสาร. 2550 : 1)

ปัจจุบันสังคมไทยได้รับผลกระทบมาจึงเกิดปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม การยึดค่านิยมเชิงวัตถุนิยมมากกว่าค่านิยมเชิงจิตนิยม การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันเป็นไปด้วยความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ต่างคนต่างมุ่งจะเอาตัวรอดโดยดำเนินชีวิตตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองได้รับเป็นไปในลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ที่ตนเองควรยึดถือปฏิบัติตามหลักทางศาสนา (กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. 2542 : 1) นอกจากนี้การศึกษายังตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์ว่าผลิตคนไม่ดี ไม่มีคุณภาพ ปราศจากปัญญา เอาแต่ผลประโยชน์ส่วนตน การทุจริตคอร์รัปชันมีอยู่ทั่วไป เริ่มตั้งแต่บุคคลที่รักษากรอบต่าง ๆ ทางสังคมเป็นผู้กระทำผิดเสียเองไม่ว่าจะเป็นตำรวจ พระสงฆ์ และครูอาจารย์ (บุรุษชัย จงกลณี. 2542 : 22) คนไทยในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านวัตถุ

มากขึ้น จนมีลักษณะเป็นพวกวัตถุนิยม และบริโภคนิยม โดยขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ คุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงามในอดีต มีการเอาโรคเอาเปรียบกัน มักใช้เงิน เกียรติยศ และวัตถุเป็นเครื่องวัดคุณค่าของคน ซึ่งค่านิยมดังกล่าวส่งผลให้คนไทยพยายามหาโอกาสสร้างความร่ำรวย ผู้ที่มีโอกาสดังนั้นก็พยายามกอบโกยผลประโยชน์ ส่วนผู้ที่ค้ำยโอกาสต้องพยายามดิ้นรนแสวงหาเพื่อปากท้องมากขึ้น บางคนพยายามสร้างโอกาสจนเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น อาชญากรรม คอรัปชั่น การค้าประเวณี โรคเอดส์ การฆ่าตัวตาย สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เป็นต้น (วนิดา สุทธิสมบุรณ์. 2544 : 419)

การพัฒนาการศึกษาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประเทศ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้าง ความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 1-2)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2545 : 2-9) ในมาตรา 6 บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มาตรา 7 บัญญัติไว้ว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนจะต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลต่อความประพฤติของนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่ดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานไว้เพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกคนในวัยการศึกษาภาคบังคับให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนมีสวัสดิการที่ดี และพร้อมที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีมาตรการส่งเสริมและจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดคุณธรรมจริยธรรม วินัย กีฬา ทักษะชีวิต หลีกเลี่ยงปัญหาเสพติด และโรคเอดส์ ตลอดจนการส่งเสริม ความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ โดยมอบหมายให้โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีหน้าที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับผู้เรียน ให้มีความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม จัดกระบวนการเรียนรู้มุ่งพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน มีการปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 : 3)

ดังนั้นบทบาท หน้าที่ของสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โดยกระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนให้สถานศึกษาพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนควบคู่กับการพัฒนาทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม โดยส่งเสริมการดำเนินงานโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธและรับทุกโรงเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ผลที่เกิดขึ้นมีสถานศึกษาจากทุกสังกัดจำนวนมากให้ความสนใจ และสมัครเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศเป็นจุดรับสมัคร ประสานงาน และส่งเสริมการพัฒนา ซึ่งอาจกล่าวได้คือ การเริ่มปลูกฝังรากฐานทางศีลธรรมและจริยธรรมของบุคคล ตั้งแต่ยังเล็กเพื่อให้เติบโตเป็นผู้มีคุณธรรมในวันข้างหน้า โดยดำเนินการ การวางแผน เป็นการคิดหรือเตรียมการที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การจัดการเรียนการสอน เป็นการฝึกปฏิบัติของนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างเป็นระบบ อีกทั้ง การส่งเสริมเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่นจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และการนิเทศติดตามผล เป็นการส่งเสริม สนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือ ควบคุม กำกับการดำเนินงานของบุคลากรและวัดผลสำเร็จของการส่งเสริม

คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2544 : 11-20)

จากการสำรวจการดำเนินงานตามโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 (2551 : 1-2) ในโรงเรียน ปรากฏว่ามีนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงในด้านต่าง ๆ มีทั้งปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านการแต่งกาย ปัญหาด้านการลักขโมย ปัญหาด้านกริยามารยาท ปัญหาด้านการเรียน ปัญหาด้านการขาดเรียน ปัญหาด้านการเข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาด้านนิสัยก้าวร้าว ปัญหาพุดจาไม่สุภาพ ปัญหาด้านการทะเลาะวิวาท และปัญหาด้านการเสพติด จึงได้นำแนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธเข้ามาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาข้างต้น โดยเริ่มมีโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำเมื่อปีการศึกษา 2552 จำนวน 83 โรงเรียน และในปีการศึกษา 2553 ได้กำหนดให้โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้นตามศักยภาพ

จากปัญหา แนวคิด และหลักการดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่า สภาพปัญหาที่ปรากฏ ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ได้เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นของปัญหาที่เกิดขึ้น จึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เพื่อเป็นแนวทางและข้อสนเทศในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน รวมทั้งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่โรงเรียนและสังคมคาดหวังต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีความมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้อำนวยการ โรงเรียน และครูมีความคิดเห็นของเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 แตกต่างกัน
2. ผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู ที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 แตกต่างกัน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
2. เป็นแนวทางเพื่อให้ผู้อำนวยการโรงเรียน และครู ตระหนักในความสำคัญและเห็นประโยชน์ของการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
3. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้ผู้อำนวยการโรงเรียน และครู ในการกำหนดวิธีการที่เหมาะสมในการสนับสนุนการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
4. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารการศึกษา ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และแนวปฏิบัติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครูเกี่ยวกับสภาพ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึง ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา 5 ด้าน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2544 : 11-20)

- 1.1 ด้านการวางแผน
- 1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.3 ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน
- 1.4 ด้านการส่งเสริม
- 1.5 ด้านการนิเทศติดตามผล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้อำนวยการ โรงเรียน และ ครู ในโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่อนุบาล ถึง ช่วงชั้นที่ 2 และตั้งแต่อนุบาล ถึง ช่วงชั้นที่ 3 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 แยกเป็น ผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 194 คน และครู จำนวน 194 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 388 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง ของเครจซี่และมอร์แกน(Krejcie & Morgan) (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 148-149) ได้กลุ่มตัวอย่าง 328 คน แล้วทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้

2.2.1 แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ (Strata)

2.2.2 กำหนดโควตา (Quota) ผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 164 คน และครูที่ รับผิดชอบโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จำนวน 164 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2.2.3 ทำการสุ่มโรงเรียนในแต่ละขนาดมาจำนวน 164 โรงเรียนตามสัดส่วนด้วย

วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

2.2.4 จากโรงเรียนที่สุ่มมาได้ ผู้ตอบแบบสอบถามคือผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู ที่รับผิดชอบ โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน (Purposive Sampling) กลุ่มละ 1 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 328 คน

3. ตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 สถานภาพตำแหน่ง

3.1.1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน

3.1.1.2 ครู

3.1.2 ขนาดของโรงเรียน แยกเป็น

3.1.2.1 ขนาดเล็ก

3.1.2.2 ขนาดกลาง

3.1.2.3 ขนาดใหญ่

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน หมายถึง การดำเนินการเพื่อเสริมสร้างคุณงามความดีให้เกิดขึ้นกับนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน คือ

1.1 การวางแผน หมายถึง การคิดหรือเตรียมการที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน การวางแผนการดำเนินการดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เช่น แผนปฏิบัติการประจำปี โครงการ การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน การแต่งตั้งและมอบหมายงาน การประชุม การกำหนดปฏิทินงาน เป็นต้น

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น หลักสูตรสถานศึกษา การวิเคราะห์ผู้เรียน การบูรณาการคุณธรรม จริยธรรมในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

1.3 การจัดกิจกรรมนักเรียน หมายถึง การปฏิบัติของนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างเป็นระบบ เช่น การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ โครงสร้างแผนงานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เป็นต้น

1.4 การส่งเสริม หมายถึง กิจกรรมที่โรงเรียนร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่นจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เช่น การประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน แหล่งเรียนรู้ วิทยากรภายนอก หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น การประกวดผลงาน การให้รางวัล ความดี เป็นต้น

1.5 การนิเทศติดตามผล หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือ ควบคุม กำกับการดำเนินงานของบุคลากรและวัดผลสำเร็จของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน เช่น แผนการนิเทศภายใน การแต่งตั้งกรรมการนิเทศภายใน การติดตามการนิเทศ การนำผลการนิเทศไปปรับปรุงพัฒนา เป็นต้น

2. คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะหรือสภาวะทางจิตใจ อันบ่งชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของจิตใจ เป็นคุณสมบัติที่เสริมสร้างจิตใจของบุคคลให้ดีงาม ให้เป็นผู้ที่มีจิตใจสูง ประณีต และประเสริฐ เป็นพื้นฐานของการแสดงออกที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและต่อผู้อื่น

3. จริยธรรม หมายถึง หลักในการดำเนินชีวิตที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติ อันได้แก่ พฤติกรรมทั้งทางกาย วาจาและใจ เพื่อให้ตนเองและสังคมมีความสุขเป็นที่ยอมรับของสังคม

4. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่อนุบาล ถึง ช่วงชั้นที่ 2 และตั้งแต่อนุบาล ถึง ช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

5. สถานภาพตำแหน่ง หมายถึง การจําแนกบุคลากรในโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ตามการกำหนดตำแหน่งของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 โดยยึดเอาตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบเป็นหลัก

จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

5.1 ผู้อำนวยการโรงเรียน หมายถึง บุคลากรทางการศึกษาที่มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบทางการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

5.2 ครู หมายถึง ผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน ที่รับผิดชอบ โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

6. ขนาดของโรงเรียน หมายถึง ขนาดของโรงเรียนตามการแบ่งของสำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในการจัดทำรายละเอียดคำขอตั้งงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ 2552 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : ไม่มีเลขหน้า)

6.1 ขนาดเล็ก มีนักเรียนต่ำกว่า 121 คน

6.2 ขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 121 – 300 คน

6.3 ขนาดใหญ่ มีนักเรียนตั้งแต่ 301 คน ขึ้นไป

7. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่กำกับดูแล ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ประกอบด้วย อำเภอสตึก อำเภอคูเมือง อำเภอพุทไธสง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ อำเภอโนนไพรัช และอำเภอแคนดง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ โดยมีขอบข่ายเนื้อหาที่สำคัญในเรื่องของแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม และการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม
  - 1.1 ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม
  - 1.2 หลักการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
  - 1.3 ทฤษฎีพัฒนาการคุณธรรม จริยธรรม
2. การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
  - 2.1 การพัฒนาและการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม
  - 2.2 วิธีการปลูกฝังจริยธรรม
3. สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
  - 3.1 บทบาทของผู้บริหารและครูในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน
  - 3.2 แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน
    - 3.2.1 การวางแผน
    - 3.2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
    - 3.2.3 การจัดกิจกรรมนักเรียน
    - 3.2.4 การส่งเสริม
    - 3.2.5 การนิเทศติดตามผล
4. การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม

ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม

คำว่า คุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม และคำอื่น ๆ ที่มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน เช่น จริยศาสตร์ ค่านิยม คุณจะเป็นคำที่ผู้คนหันมาให้ความสนใจกันมากขึ้น บางครั้งก็เกิดความยุ่งยากสับสนว่าคำแต่ละคำเหล่านี้มีความหมายเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย เกี่ยวกับความหมายของคุณธรรม จริยธรรม จะเห็นว่าท่านผู้รู้ทั้งหลายต่างก็ให้ความหมายคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันอยู่บ้างก็เฉพาะในรายละเอียดและสำนวนการอธิบายเท่านั้น

กิริติ บุญเจือ (2538 : 105) ได้ให้ความหมายว่า “คุณธรรม เป็นคุณสมบัติของบุคคล ซึ่งทำให้ผู้มีคุณธรรมรู้จักแสวงหาคุณงามความดีและทำให้เขาได้บรรลุถึงจุดหมายอันดีเลิศ ทั้งในด้านความประพฤติทั่วไปหรือขอบเขตที่จำกัดแห่งความประพฤติ ”

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 25-26) กล่าวว่า คำว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นระบบที่หมายถึงสาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำ และผลของการกระทำและไม่กระทำ ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้ ด้วย สำหรับความหมายของจริยธรรมในการทำงาน

พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2539 : 18) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบการดำเนินชีวิตที่ดำรงตามธรรมชาติ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

1. ด้านพฤติกรรมภายนอกที่มีสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางด้านสังคมและวัตถุ ตลอดจนธรรมชาตินั้น ได้แก่ ศีล
2. ด้านจิตใจที่มั่นคง เพราะการมีจิตใจที่มั่นคงเป็นแกนสำคัญในการพัฒนา ได้แก่ สมาธิ
3. ด้านความรู้ ความเข้าใจในความเป็นจริง การมองเหตุผล ตลอดจนเข้าถึงความเป็นจริงของธรรมชาติ ได้แก่ ปัญญา ปัจจัย 3 ประการ นี้จะส่งผลต่อกันและเสริมซึ่งกันและกัน ในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยในการดำเนินชีวิต

กระทรวงศึกษาธิการ (2542 : 2) ให้ความหมาย คุณธรรม ไว้ว่า สิ่งทีบุคคลส่วนใหญ่ยอมรับว่าดีงาม ซึ่งส่งผลให้เป็นประโยชน์และความดีงามที่ดีที่แท้จริงต่อสังคม

จริยธรรม หมายถึง สิ่งทีบุคคล หรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง

สมบูรณ์ พรธนาภพ (2545 : 64) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมและคุณธรรม ดังนี้ คำว่า “จริยธรรม” เป็นคำที่สื่อแสดงถึงคุณภาพของจิตใจคน เป็นเรื่องที่อยู่ภายในคนซึ่งยาก แก่

การที่ผู้อื่นจะหยั่งรู้ แต่ผู้อื่นก็สามารถรับรู้ได้จากการได้ใกล้ชิด คบหาสมาคมหรือสังเกตได้จาก พฤติกรรมที่แสดงออกมา เช่น จากการพูด จากการแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติต่อผู้อื่น เป็นต้น “คุณธรรม” หมายถึง คุณงามความดี เป็นคำสอนที่สื่อแสดงความหมายถึงคุณภาพของจิตใจ เช่นเดียวกับจริยธรรม แต่ขณะเดียวกันก็สื่อแสดงถึงความมีตัวตนของมันเองอีกด้วย

เพียเจท์ (Piaget, 1960 : 4 ; อ้างถึงใน นิยม ใฝ่โสภณ. 2543 : 42) กล่าวถึง จริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นเกณฑ์และมาตรฐานของการประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีความ ประพฤติเป็นของตนเอง โดยสังคมจะเป็นตัวตัดสินผลของการกระทำนั้นว่า เป็นการกระทำที่ถูกหรือผิด

จากความหมาย จริยธรรม ที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า จริยธรรม คือ แนวทางหรือ กฎเกณฑ์ความประพฤติ การปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม เป็นที่ต้องการของสังคมและผู้กระทำเกิดความพึงพอใจ ก่อให้เกิดคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมคุณธรรมเป็นความดีความงามที่เกิดขึ้นในจิตใจคนเป็นแนวทางกำหนดให้เกิดจริยธรรม คือการปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ถูกต้องและเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับ ปฏิบัติแล้วเป็นประโยชน์ต่อสังคม จรรโลงให้สังคมอยู่ได้อย่างมีความสุข ก่อสวัสดิภาพนิรันดร์ กล่าวได้ว่า จริยธรรม ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม จากความหมายของทั้งสองคำดังกล่าว พบว่า มีความใกล้เคียงกันเป็นอย่างมากจึงมักเป็นคำที่ใช้คู่กัน แต่อย่างไรก็ตามสรุปได้ว่า การมีคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลทั้งในการดำรงชีวิตประจำวันและในการทำงานหรือการประกอบวิชาชีพจะส่งผลให้บุคคลมีความสุขใน การอยู่ร่วมกันในสังคม

หลักการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

มนุษย์มีจิตสำนึก คือ สติที่รู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไรอยู่ มนุษย์จึงมีความแตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ คือ ไม่ได้การกระทำสิ่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่ด้วยสัญชาตญาณ แต่จะมีสติที่เป็นจิตสำนึกในการกระทำและตัดสินใจการกระทำนั้นด้วยความรู้สึกลึกซึ้ง ชอบ ชั่วดี และมีความละเอียดที่จะทำในสิ่งที่ไม่ดี มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดที่ทำให้สภาพทางด้านจิตใจมีความรู้สึกที่กระสับกระส่าย ใจกว้างแวง ซึ่งสามารถรู้สึกถึงความเคลื่อนไหวที่ทำให้เกิดการแปรเปลี่ยนเป็นสภาพของอารมณ์ บางครั้งการเคลื่อนไหวเกิดจากอารมณ์ที่เป็นสุข แต่ในบางครั้งการเคลื่อนไหวก็ก่อให้เกิดอารมณ์ที่เป็นทุกข์ ทุก ๆ ครั้งที่มีการเคลื่อนไหวทางอารมณ์ แสดงว่า จิตรู้ตัวว่ามีสิ่งกระตุ้นเร้าเกิดขึ้น แต่การควบคุมจิตให้สามารถรู้ตัวอยู่ได้ตลอดเวลาที่ถูกกระตุ้น และสามารถกำกับพฤติกรรมการตอบสนองต่อการถูกกระตุ้นนั้นได้ดีเพียงใด

ในส่วนที่เป็นจิตสำนึกที่เรียกว่า มโนธรรม พระเทวินทร์ เทวินโท (2544 : 25) กล่าวว่า เป็นความสำนึกของจิตทางศีลธรรมและความเมตตาปราณีที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่แล้ว โดยธรรมชาติที่เป็นปฏิริยาภายในร่างกายและจิตใจที่เป็นความสำนึกที่บอกตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่า อะไรดี ชั่ว ถูก หรือผิด และอะไรควรทำหรือไม่ควรทำ จิตสำนึกในความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเกิดขึ้นได้อย่างไร ความเชื่อในเรื่องของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นได้อย่างไร มโนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์มีความรู้สึกนึกคิดต่อการกระทำที่ควรทำหรือไม่ควรทำ มโนธรรมเป็นตัวกำกับให้บุคคลรู้และสำนึกว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้น ดี ชั่ว ถูกผิด การมีมโนธรรมเกิดขึ้น คือการมีความคิดเกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ มโนธรรมมีความแตกต่างกับเจตคติของมนุษย์ ตรงที่ว่า เจตคตินั้นอาจไม่ได้มี ธรรม เป็นตัวกำหนดเสมอไป และมโนธรรมจะเกิดได้ต้องมีจิตสำนึกควบคู่กันไปด้วย การตัดสินใจพฤติกรรมด้านจริยธรรมของจิตจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถพิจารณาได้ด้วยความรู้สึกที่สัมผัสได้จากจิตของตนเองที่บ่งบอกถึงความรู้สึกอันเนื่องมาจากพฤติกรรมนั้น

การที่มนุษย์เรียกตนเองว่าเป็น สัตว์ผู้ประเสริฐ ซึ่งหมายถึง ผู้มีความเจริญในด้านจิตใจ มีมโนสำนึกอยู่ภายในตนซึ่ง มโนที่เป็นความคิดที่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เรียกว่า มโนธรรม หรืออาจเรียกว่า จริยธรรม ส่วนคุณธรรมนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อธรรมนั้นเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นร่วมกัน ทั้งคุณธรรมจริยธรรมเมื่อนำมาเป็นคุณสมบัติของผู้บริหารย่อมก่อให้เกิดความสงบร่มเย็นในองค์กร จำเรณูรัตน์ เจือจันทร์ (2548 : 34-35) อธิบายว่า มนุษย์มีความเชื่อว่า องค์กรใดที่มีผู้บริหารที่ขาดจิตสำนึกด้านจริยธรรมและดำเนินกิจการและปกครองคนอย่างไร้คุณธรรมย่อมนำมาซึ่งสงครามของการแย่งชิงและทำลายล้างกัน มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพแห่งประเทศไทยซึ่งจัดตั้งขึ้น โดย พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้มุ่งจิตปรารถนาที่จะให้การศึกษาก่อให้เกิดขึ้นแก่ประเทศไทยและแก่ชุมชนของโลกเป็นการศึกษาเพื่อการนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อันเป็นปรัชญาความคิดในด้านการนำการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการนำความสงบ ความสุข มาสู่โลกอย่างแท้จริง การที่จะทำให้เกิดภาวะเช่นนี้ได้ต้องมาจากจิตบริสุทธิ์ของผู้ที่ทำหน้าที่

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 4-5) กล่าวว่า สิ่งที่เป็นคุณธรรมและจริยธรรมในแต่ละสังคมอาจจะแตกต่างกัน เพราะการเก็บสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ศาสนา และการศึกษาของคนในสังคมนั้น เช่นการคุมกำเนิดหรือการคืนของที่เก็บได้ให้แก่เจ้าของนั้น ในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรทำ แต่ในบางสังคมและบางวัฒนธรรม อาจจะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักศาสนาหรือเป็นความโง่ที่จะกระทำเช่นนั้น ดังนั้นการนำเอาคุณธรรมในสังคมหนึ่งไปตัดสินคุณธรรมในอีกสังคมหนึ่งนั้นย่อมเป็นการไม่เหมาะสม จึงมีการแสวงหาหลักเกณฑ์อื่นในการตัดสินคุณภาพทางจิตใจของคน ดังนี้

1. จริยธรรมตามหลักนิติรัฐ ในมุมมองนี้จริยธรรมของผู้บริหารรัฐ ข้าราชการและประชาชนต้องยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักนิติศาสตร์ พฤติกรรมที่ทำตามหน้าที่ตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้

2. จริยธรรมตามมาตรฐานจริยธรรม เป็นจริยธรรมที่ยึดถือเป็นมาตรฐานของสังคม ตามมาตรฐานทางสังคม ซึ่งอาจมีศาสนาและวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย มุมมองนี้อาจเป็นมุมมองของสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยเฉพาะซึ่งถ้าจะให้เกิดความสมบูรณ์ในตัวจริยธรรมแล้วต้องไม่ควรขัดกับหลักสากล

ดังนั้น ตามมุมมองที่กล่าวมานี้ เกณฑ์การตัดสินจริยธรรม แม้ว่าเกณฑ์การตัดสินความถูกต้องทางจริยธรรมเป็นหลักเกณฑ์ใช้ในการตัดสินการกระทำว่า ทำอะไรเรียกว่าทำดี และทำอะไรเรียกว่าทำชั่ว และทำอะไรเรียกว่าทำถูก และทำอะไรเรียกว่าทำผิด แต่การตัดสินการกระทำ เช่นนั้นอาจจะไม่ตายตัวเสมอไปเสียทีเดียว (พระเทพวินทร์ เทวิน โท. 2544 : 25-26)

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่เป็นามธรรม การกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมเกิดจากความพยายามที่จะตัดสินความถูกต้อง นักปรัชญาในยุคเริ่มแรกได้ให้แนวคิดตามหลักธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมและตามหลักธรรมชาติของการกระทำซึ่งเป็นหลักสากลของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

โปรทาโกอรัส (Protagoras. 1987 : 552 ; อ้างถึงใน บุษพา บุญน้อม. 2549 : 15-16) นักปรัชญาให้ข้อคิดในทางปรัชญาว่า มนุษย์แต่ละคนจะเป็นผู้ตัดสินดีชั่ว ถูกผิดกันเอง ดังนั้น สิ่งที่มนุษย์ได้สัมผัสจากประสาทสัมผัสทั้งห้า นั้นจะเป็นตัวบ่งบอกว่าถูกต้องหรือไม่ และนั่นคือสัมผัสโดยตรงที่ทำให้มนุษย์มีประสบการณ์กับสิ่งนั้น อวัยวะรับสัมผัส ทั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย จึงเป็นอินทรีย์พิเศษที่มีอยู่ในตัวแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกความจริงภายในความคิดของบุคคล ความจริงที่เป็นสากลตายตัว สำหรับทุกคนในโลกนี้จึงไม่มี ความดี ความชั่ว ความถูกต้อง เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบของแต่ละคนที่จะเป็นผู้ตัดสินเอาเอง และเป็นสิทธิอันชอบธรรมของคนในสังคมนั้น

ฮอบส์ (Hobbes. 1588 ; อ้างถึงใน บุญเสริม มงคลดาว. 2544 : 32) เป็นนักปรัชญาอีกผู้หนึ่งที่ที่มีความเชื่อว่าสิ่งที่บอกได้ว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งถูก หรือผิดนั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคล ผู้ทำการตัดสิน เนื่องจากผู้ตัดสินความถูกต้องคือมนุษย์ ซึ่งก็มักจะมีกรอบของความรู้สึกของตนต่อสิ่งนั้นอยู่ด้วย เช่น ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ สิ่งเหล่านี้บ่งบอกถึงความเป็นจริงในโลกนี้ว่าไม่มีอะไรเป็นสิ่งที่แท้จริงอยู่ในตัวของมันเอง คนที่เกลียดสิ่งใดก็มักจะกล่าวว่าสิ่งนั้นไม่ดี ชั่ว หรือเลว จึงเชื่อได้ว่าความคิดในการตัดสินความดี ชั่วถูกผิดนี้สอดคล้องกับ ลักษณะสัมพัทธ์นิยม

โสกราตีส (Socrates. 470-399 B.C. ; อ้างถึงใน บุญร่วม ทิศการ. 2542 : 45-46) เป็นนักปรัชญาที่ให้แนวความคิดที่แตกต่างว่า ความถูกต้อง เป็น สิ่งที่มีอยู่ใน โลกนี้อย่างแน่นอน ไม่ได้เป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างหรือกำหนดขึ้นมาเอง และไม่ใช่ว่าเรื่องที่มีมนุษย์แต่ละคนจะเป็นผู้ตัดสินถูกผิดเอาเองตามอารมณ์และความรู้สึก ตามความ ชอบใจหรือไม่ชอบใจที่เกิดขึ้นเป็นเฉพาะตน แม้ว่าบุคคลจะยังไม่รู้อย่างแน่นอนว่า ความจริงคืออะไร ความดีคืออะไร หรือความควรหรือไม่ควรกระทำคืออะไร และหลักเกณฑ์ที่จะตัดสินความ ถูกผิดก็ยังไม่ชัดเจน ก็เป็นการ ไม่ควรอย่างยิ่ง ที่จะรีบตัดสินลงไปทันที ควรที่จะต้องใช้หลักเหตุผลและใช้สติปัญญาวิเคราะห์พิจารณาหาความจริงที่ถ่องแท้ตามหลักสัจธรรมและคุณธรรม ตามหลักเหตุผลที่จะบอกความจริง ความถูกต้องที่แน่นอนตลอดไป ดังนั้น ต้องเชื่อว่าความจริงความถูกต้องเป็นสิ่งที่มีอยู่จริงอย่างแน่นอนตายตัว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของมนุษย์

คานท์ (Kant. 1724-1802 ; อ้างถึงใน พระเทวินทร์ เทวิน โท. 2544 :145-151) มีปรัชญาที่เป็นความเชื่อว่ามนุษย์ไม่ได้เกิดมาเพื่อแสวงหาความสุขแต่เพียงอย่างเดียวแต่เกิดมาเพื่อการกระทำ ความดีมีศีลธรรม และศีลธรรมความสุขเป็นคนละสิ่งกัน เพราะการกระทำที่ผิดหลักศีลธรรมแม้จะทำให้เกิดประโยชน์สุขแก่คนมากมาย มายเพียงใดก็ยังเป็นการกระทำที่ชั่วร้ายอยู่เช่นนั้น การกระทำดี ตามความคิดของ คานท์ คือ การใช้มนุษย์เป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายใด ๆ ของคนเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม

คานท์ มีความคิดแย้งกับปรัชญาประโยชน์นิยมที่มุ่งการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุข โดยมีเกณฑ์การตัดสินว่าการกระทำนั้นจะถูกหรือผิดหรือเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่า ถ้าการกระทำสิ่งนั้นได้ผลดีและทำให้มนุษย์มีความสุขการกระทำสิ่งนั้นก็เป็นการกระทำที่ควรทำ แต่ถ้าทำแล้วเกิดผลเสียมากกว่าผลดี ทำให้มนุษย์มีความทุกข์การกระทำนั้นก็ผิดและไม่ควรทำ คานท์ กล่าวว่า ศีลธรรมมีคุณค่าอยู่ในตัวเองและมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวเองเช่นกัน การกระทำดีก็ไม่ใช่การให้ความสุขแก่ใครคนใดไม่จำเป็นต้องเป็นคนมีความสุขหรือทำให้คนอื่นมีความสุข แต่คนดี คือ คนที่ทำตามกฎศีลธรรมโดยมิได้หวังประโยชน์อะไร ไม่ว่าจะเพื่อตนเองหรือผู้อื่น คานท์ จึงเห็นว่าการทำดี คือ การทำตามกฎศีลธรรมยอมเป็นสิ่งที่ดีเสมอ ตัวอย่างเช่น การ โกหกของหมอเพื่อประโยชน์แก่คนไข้ก็ยังถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม แม้ว่าการพูดความจริงของหมอทำให้คนไข้ช็อกตาย คานท์ ก็ยังถือว่าการพูดความจริงของหมอเป็นความกระทำที่ถูกต้องตามศีลธรรม เพราะการพูดความจริงเป็นสิ่งที่ดีและมีค่าอยู่ในตนเอง ผลที่เกิดขึ้นจากการพูดความจริงไม่ทำให้ความดีของความจริงเปลี่ยนแปลงไป (พระเทวินทร์ เทวิน โท. 2544 :146)

คานท์ กล่าวว่า การที่บุคคลมีแรงจูงใจทำให้อยากทำอะไรหรือไม่อยากทำอะไร ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 2 ประการคือ ประการแรก คือ เหตุผล ที่เกิดจากปัญญา ซึ่งจะเป็นตัวตัดสินว่าควร

ทำหรือไม่ควรทำ ผิดหรือถูก การกระทำตามแรงกระตุ้นนี้เป็นการกระทำตามกฎศีลธรรม เป็นสิ่งที่มียู่ภายในตัวมนุษย์ซึ่งเป็นคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ ประการที่สอง คือ อารมณ์และความรู้สึก ซึ่งเรียกว่ากิเลสตัณหา สิ่งนี้มักจะทำให้มนุษย์กันเหอออกไปจากหลักการที่ถูกต้องสำหรับมนุษย์ไป คิดถึงแต่ผลประโยชน์ที่เกิดจากการกระทำ คานท์ สรุปว่า คนที่ใช้หลักเหตุผลทุกคนจะต้องเห็นด้วยกับกฎศีลธรรมสากลสำหรับทุกคน ดังนี้

การตัดสินความถูกผิดอยู่ที่ผลกรรมที่เป็นการลงโทษ เช่น ต้องทำตามที่มีบังคับบัญชาสั่ง มิเช่นนั้นจะถูกลงโทษ หรือต้องข้ามถนนตรงทางม้าลายมิฉะนั้นจะโดนตำรวจจับ ซึ่งพฤติกรรมด้านจริยธรรมนี้ใช้สิ่งเร้าภายนอกเป็นตัวกำกับ ดังนั้นถ้าเห็นตำรวจก็จะไม่กล้าข้ามถนนตามอำเภอใจ

ระดับที่ 2 เกณฑ์การตัดสินความถูกผิดอยู่ที่ ผลกรรมที่ตอบสนองความต้องการของตนเอง หรือบางครั้งเพื่อความต้องการของคนอื่น และถือเกณฑ์ของกรรมสนองกรรมโดยตรง เช่น รคนำดินไม้แม่จะได้ชมว่าเป็นเด็กดี อย่างรังแกสุนัขเพราะสุนัขเฝ้าบ้านให้ อย่าตีกับคนอื่นเพราะเขาจะตีกับเราตอบ

ระดับที่ 3 เกณฑ์การตัดสินความถูกผิดอยู่ที่การยอมรับของคนอื่นเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นได้ เช่น เป็นผู้หญิงไม่ควรแสดงความรักต่อผู้ชายในที่สาธารณะหรือในที่เปิดเผยจะเป็นที่ดูหมิ่นของผู้พบเห็น

ระดับที่ 4 เกณฑ์การตัดสินความถูกผิดอยู่ที่ความเป็นระเบียบของสังคม และการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม พฤติกรรมที่ถูกต้อง คือ การทำหน้าที่ของตน และการรักษาระเบียบและกฎเกณฑ์ทางสังคม

ระดับที่ 5 เกณฑ์การตัดสินความถูกผิดอยู่ที่การให้สัญญา โดยเฉพาะสัญญาสังคม พฤติกรรมที่ถูกต้อง คือ พฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมได้พิจารณาแล้วเห็นว่าดี มาตรฐานต่าง ๆ ไม่ตายตัวแน่นอนเหมือนจริยธรรมในระดับที่ 4 แต่เปลี่ยนแปลง จริยธรรมประชาธิปไตยเป็นจริยธรรมที่อยู่ในระดับที่ 5 นี้

ระดับที่ 6 เกณฑ์การตัดสินความถูกผิดเป็นหลักการสากล เช่น ความยุติธรรม ความเสมอภาค และ ความเคารพในความเป็นมนุษย์

จริยธรรมในระดับที่ 1 และ 2 เป็นจริยธรรมที่อยู่ในระดับต่ำ ยังเป็นเกณฑ์ที่ผูกพันโดยตรงกับการเสริมแรงและการลงโทษ

จริยธรรมในระดับที่ 3 และ 4 เป็นเกณฑ์ที่มีการสั่งสอนอบรมในสังคม ส่วนระดับที่ 5 และที่ 6 อาจจะไม่พบเลยในบางสังคม เพราะเป็นระดับที่เกินเลยจากกฎเกณฑ์ส่วนใหญ่ที่ยึดถือปฏิบัติในสังคม

คุณค่าทางจริยธรรม จะเกิดขึ้นเมื่อมีการจัดระบบให้มีจิตที่ดีและวิญญาณที่ดีจากการได้รับ ได้สัมผัสและจับต้อง การให้คุณค่าทางจริยธรรมมีผลต่อการตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ชอบธรรมและพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ไม่ชอบธรรม

การพิจารณาเกณฑ์การตัดสินคุณค่าภายนอกของจริยธรรม การพิจารณาตัดสินคุณค่าของจริยธรรมนี้ยึดมั่นอยู่ที่พฤติกรรมนิยมของกลุ่มพฤติกรรมนิยมซึ่งมีความแตกต่างกัน คือ (Kant. 1888-1901 ; อ้างถึงใน พระเทวินทร์ เทวินโท. 2544 :155-160)

1. สุขนิยมและอสุขนิยม นักสุขนิยมถือว่า ความสุข คือความดีและถือว่า ความรู้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งและไม่มีที่สิ้นสุด การดำรงชีวิตที่ดีเป็นการดำรงชีวิตที่มีความสุข ความสุขจึงมีความสอดคล้องกับหลักคุณธรรมและจริยธรรมเชิงพุทธปัญญา ถ้าร่างกายเป็นสุขก็จะเป็นพื้นฐานทำให้จิตเป็นสุขด้วย ดังนั้นสิ่งที่สร้างสุขคือสิ่งที่มีอยู่จริงสามารถจับต้องเป็นรูปธรรมได้ ดังนั้นเกณฑ์ในการตัดสินจริยธรรม คือ ความสุขที่ได้รับจากการสัมผัสและจับต้อง เกณฑ์ในการวัดความสุขเชิงปริมาณ 3 ประการ คือ ความเข้ม ความยั่งยืนและความแน่นอน ซึ่งจะเป็นคุณค่าทางจริยธรรมกับความสุขของตนเองและมีความสุขของผู้อื่น

ส่วนคุณค่าทางจริยธรรมของนักอสุขนิยม คือ คุณค่าของการหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาที่เป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์ กลุ่มนี้ ถือว่า อสสาร ความงาม ความดี มีอยู่จริง ถ้าจิตดีร่างกายก็จะดีตามไปด้วย ความสุขทางกายเป็นสิ่งที่ไร้คุณค่าสำหรับมนุษย์ผู้ประเสริฐ

2. แนวคิดมนุษยนิยม คุณค่าจริยธรรมตามแนวคิดของนักมนุษยนิยม คือ การที่มนุษย์มีชีวิตที่ดีงามทั้งร่างกายและจิตใจให้เกิดความสมดุล ความสงบสุขของจิตใจและปัญญาความรู้ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ กายและจิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เมื่อกายและจิตอยู่ร่วมกันเรียกว่า ชีวิต (สุภัททา ปิณฑะแพทย์. 2542 : 1; อ้างถึงใน พระราชมนูญ. 2529 : 111-112) ความประสานกลมกลืนกันของร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สิ่งที่เกิดประโยชน์และทำให้ชีวิตมีความหมายหลายประการ เช่น ความสะดวกสบาย ความสำเร็จ ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตทำงาน เป็นต้น ความสมดุลของชีวิตจึงเป็นคุณค่าทางจริยธรรมของนักมนุษยนิยม

3. แนวคิดทางพระพุทธศาสนาจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่ทฤษฎี หลักการรวมถึงรูปแบบการจัดการหลักสูตรที่ใช้กันตามโรงเรียนต่าง ๆ มีพื้นฐานมาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะในยุโรป และสหรัฐอเมริกา รวมถึงประเทศอิสราเอล อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนักการศึกษาหลายท่านได้พยายามศึกษาและผสมผสานตามหลักสากลเข้ากับภูมิปัญญา วิถีชีวิต แนวคิดทางพุทธศาสนา และระบบคุณค่าของสังคมไทย เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาแนวพุทธ การพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา

พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ไปพร้อมกัน โดยเน้นที่การพัฒนาปัญญาเป็นแกนหลักสำคัญของกระบวนการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกฝนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง สามารถเข้าใจเหตุปัจจัยและแก้ไขปัญหาก็ มีความประพฤติที่เป็นมาตรฐานในสังคม มีจิตใจที่ผ่องใส เบิกบาน เป็นอิสระทั้งภายนอกและภายในดับความทุกข์ ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับตน หรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นที่พึ่งให้กับตนเองได้

การศึกษากับการพัฒนาตนทางคุณธรรม จริยธรรม

แก่นแท้ของการศึกษาคือ การพัฒนาตน โดยมีการพัฒนาปัญญาเป็นแกนกลาง ซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปภายในตัวบุคคล แก่นนำของกระบวนการแห่งการศึกษา ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น แนวความคิด ทักษะคติ ค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและสังคม สอดคล้องกับความเป็นจริง เรียกสั้น ๆ ว่า สัมมาทิฐิ เมื่อรู้เข้าใจ คิดเห็นดีงาม ถูกต้องครบตามความเป็นจริงแล้ว การคิด การพูด การกระทำ และการแสดงออกหรือปฏิบัติการต่าง ๆ ก็ถูกต้องดีงาม เกื้อกูล นำไปสู่การดับทุกข์แก้ปัญหาก็ได้ สัมมาทิฐิ แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ

1. ทักษะ ความคิดเห็น แนวคิด ความคิด ทฤษฎีความเชื่อถือ ค่านิยม จำพวกที่เชื่อหรือยอมรับรู้การกระทำและผลการกระทำของตน หรือสร้างความสำเร็จในความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เป็นความเห็นชอบตามคลองธรรม เรียกว่ากัมมัตสกาตาสัมมาทิฐิ เป็นสัมมาทิฐิระดับโลกีย์ เป็นขั้นจริยธรรม

2. ทักษะ แนวความคิดที่มองเห็นความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายตามธรรมชาติแห่งเหตุปัจจัย ความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันหรือตามที่มันเป็น ไม่เอนเอียงไปตามความชอบ ความชังของตน หรือตามที่อยากให้มันเป็น อยากไม่ให้เป็นความรู้ความเข้าใจสอดคล้องกับความเป็นจริงแห่งธรรมดา เรียกว่า สัจจานุโลมิกญาณ เป็นสัมมาทิฐิแนวโลกุตระ เป็นขั้นสังฆธรรม

อย่างไรก็ดี กระบวนการของการศึกษาภายในตัวบุคคลจะเริ่มต้นและดำเนินไปได้ ต้องอาศัยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและอิทธิพลจากภายนอกเป็นแรงผลักดัน หรือเป็นปัจจัยก่อตัว ถ้าได้รับการถ่ายทอด แนะนำชักจูง เรียนรู้จากแหล่งความรู้ ความคิดที่ถูกต้อง หรือรู้จักเลือก รู้จักมอง รู้จักเกี่ยวข้อง พิจารณาโลกและชีวิตในทางที่ถูกต้อง ก็จะก่อให้เกิด สัมมาทิฐิ นำไปสู่ การศึกษาที่ถูกต้อง หรือมีการศึกษา

ดังนั้น กล่าวโดยสรุป แหล่งที่มาเบื้องต้นของการศึกษาเรียกว่า ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ มี 2 อย่างคือ (พระธรรมกิตติวงศ์. 2548 : 1)

1. ปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโมสะ แปลว่า เสียงจากผู้อื่น หรือการกระตุ้นชักจูงจากภายนอก ได้แก่ การสั่งสอนแนะนำ การถ่ายทอด การโฆษณา คำบอกเล่า ข่าวสาร คำชี้แจงอธิบายจากผู้อื่น ตลอดจนการเรียนรู้ เลียนแบบจากแหล่งต่าง ๆ ภายนอก หรืออิทธิพลจากภายนอก

แหล่งสำคัญของการเรียนรู้ประเภทนี้ เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน คนแวดล้อมใกล้ชิด บุคคลมีชื่อเสียง หนังสือ สื่อมวลชนทั้งหลาย สถาบันทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น ในที่นี้หมายถึง เฉพาะที่แนะนำในทางที่ถูกต้องดีงาม ให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ปัจจัยข้อนี้ จัดเป็น องค์ประกอบภายนอก หรือเรียกว่า ปัจจัยทางสังคม สำหรับบุคคลผู้มีคุณสมบัติเหมาะสม สามารถ ทำหน้าที่เป็นปร โท โฆสะที่ดี มีคำเรียกเฉพาะว่า กัลยาณมิตร

2. ปัจจัยภายใน เรียกว่า โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย ความรู้จักคิด หรือคิดเป็น หมายถึง การคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญา คือ การรู้จักมอง รู้จัก พิจารณาส่งทั้งหลายตามสภาวะ เช่น ตามที่สิ่งนั้น ๆ มันเป็นอย่างมัน โดยวิหิตหาเหตุปัจจัย สืบค้น ถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้น ๆ เรื่องนั้น ๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตาม ความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยคณาอุปาทานของตนเองเข้าจับหรือ เคลือบคลุม ทำให้เกิดความดีงาม และแก้ปัญหาได้ จัดเป็นองค์ประกอบภายใน หรือปัจจัย ภายในตัวบุคคล และอาจเรียกได้ว่าเป็นวิธีการแห่งปัญญา

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม มี 10 วิธี คือ (ธรรมะ ปฏิบัติ. 2550 : 1)

1. วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย คือ พิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผลให้รู้จักสภาวะที่ แท้จริงนั้น ๆ หรือพิจารณาปัญหาเพื่อหาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ แนวปฏิบัติคือ คิดสืบสาวโดยถามไปที่ความสัมพันธ์ ส่งผลสืบทอดกันมา เช่น เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เป็นต้น และคิดแบบสอบสวน โดยการตั้งคำถามจากเค้าเงื่อนที่มีอยู่ เพื่อสืบมาถึงคำตอบของเงื่อนนั้น ๆ

2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบหรือกระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มองและให้ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง เช่น ความไม่มีแก่นสารหรือความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของสิ่ง ทั้งหลาย ให้หายยึดติด ถ้อยมั่นในสมมติบัญญัติ มองให้เห็น เช่น รูปร่างของคนเราประกอบด้วยเนื้อ หนัง กระดูก อวัยวะ เป็นต้น ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาปกติ เป็นต้น

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ หรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือ มองอย่างรู้ความเป็นไป ของสิ่งทั้งหลายที่เริ่มด้วยเหตุและปัจจัยมาปรุงแต่ง จึงเกิดเป็นผลอย่างหนึ่ง เมื่อเหตุเปลี่ยน ปัจจัยเปลี่ยน ผลจึงแปรตาม ไม่คงที่ด้วยตัวของมันเอง จึงไม่สามารถคงอยู่ตลอดไป เป็นต้น จึงวางใจได้ว่า การกระทำใด ๆ ก็ควรกระทำที่เหตุและปัจจัยหรือการแก้ปัญหาใด ๆ ก็ให้เข้าใจ เหตุปัจจัยทั้งหลายที่ทำให้เป็นปัญหา แล้วจัดการไปตามเหตุและปัจจัยนั้น หรือสร้างเหตุปัจจัย ขึ้นใหม่ จึงจะเป็นอิสระ

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือคิดแบบแก้ปัญหาคือ เริ่มจากกำหนดรู้ปัญหาให้ชัดเจนก่อน แล้วคิดสืบค้นหาเหตุที่มาที่แท้จริง ฟังปัญหานั้นเพื่อเตรียมแก้ไข โดยมีจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายของตนให้แน่ชัดแล้ว จึงคิดวางวิธีปฏิบัติ เพื่อกำจัดสาเหตุของปัญหาให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตน

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมายคือ คิดให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างหลักการกับความมุ่งหมายเพื่อว่าเมื่อลงมือปฏิบัติจะไม่คลาดเคลื่อน เลื่อนลอยไร้ขอบเขต และให้ตรงสู่ผลตามความมุ่งหมาย

6. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้น ๆ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกมุม ไม่ว่าด้านดีหรือด้านด้อย คุณหรือโทษ เพื่อที่จะหาทางออกไปจากภาวะไม่พึงประสงค์คือ รู้จุดมุ่งหมายใหม่ที่ดีกว่า

7. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม หรือการพิจารณาเพื่อสกัดหรือบรรเทาค้นหาเป็นขั้นฝึกหัดขัดเกลากิเลสตัดทางมิให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจ เพราะคนเราต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับวัตถุ ปัจจัย อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันตลอดเวลา เพื่อสนองความต้องการของตนเองเพื่อประโยชน์ต่อการเป็นอยู่อย่างผาสุก เกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่การงานการบำเพ็ญประโยชน์สุข จึงควรมุ่งเอาแต่ความสะดวก ปลอดภัย แข็งแรง ทนทาน เป็นต้น นั่นคือมองที่คุณค่าแท้ ส่วนคุณค่าเทียมคือ การเสพสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้น เพื่อปรนเปรอความอยาก เป็นความรู้สึกสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะความโก้หรู อวดความมั่งมี มุ่งสวยหรูเด่นดัง เป็นต้น

8. วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม หรือวิธีคิดแบบเร้ากุศลหรือคิดแบบกุศลภาวนา เป็นไปเพื่อสกัดหรือบรรเทาขัดเกลาค้นหาเช่น ในการประสบสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างเดียวกันแต่บุคคลแต่ละคนนั้นรับรู้ต่างกัน เพราะสังขารการปรุงแต่งไปคนละทาง ในกรณีของเด็ก ๆ ควรฝึกการทำจิตใจให้ผ่องใส ด้วยการชี้ให้เห็นและพอใจในความสามารถของตนเอง พอใจในผู้อื่นและสรรพสิ่งต่าง ๆ ด้วยการฝึกรู้คุณค่าด้วยความกตัญญูบ้าง การฝึกการทำงานง่าย ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองบ้าง การฝึกการให้การรับให้เป็น เป็นต้น

9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบันคือ การมีสติระลึกรู้ตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นกิริยา อากาโร วาจา ความรู้สึก อารมณ์ในขณะปัจจุบัน และรู้ความคิดของตนเองในขณะนั้น รวมทั้งรู้ว่าความคิดนั้นเป็นอดีตหรืออนาคตด้วย คือการตามจิตมิให้หลุดลอยไปข้องแวะวนเวียนอยู่กับเรื่องราวต่าง ๆ อารมณ์ต่าง ๆ ที่เกินกว่าเราจะนำ มาเป็นการตัดสินใจปฏิบัติกิจในขณะปัจจุบันได้ เช่น หวนหาสิ่งที่ผ่านไปแล้วยัง หรือคิดล่วงหน้ากับสภาพสิ่งที่ยังไม่มาบ้าง บางครั้งจึงกระทำการด้วยความเลื่อนลอย หรือโดยความฟุ้งซ่าน จึงผิดพลาดได้ง่าย เป็นการกระทำโดยประมาท เป็นต้น

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาทคือ การคิดแบบมองให้เห็นความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้านจนครบทุกด้านไม่เอาหน้าแง่ใดแง่หนึ่งเพียงแง่เดียวมาวินิจฉัย วิภาษวาทนั้นตามความหมายแปลว่าการพูดแยกแยะ พูดจำแนก หรือแสดงคำสอนแบบวิเคราะห์ ลักษณะสำคัญของความคิดและการพูดแบบนี้คือ การมองและแสดงความจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้าน ไม่คว่นตีขลุม คว่นสรุปความหรือตัดสินคำขาว ดีชั่วไปอย่างพรวดพราด หรือในทางตรงกันข้ามก็คือ ไม่เพิกเฉยละเลยไม่เอาใจใส่ จนกลายเป็นนิสัยไม่เอาเรื่องเอาราว รับรู้แต่เพียงผิวเผินไม่ถึงนัยสำคัญที่จะมองหาความจริงให้ครบถ้วน รอบคอบ เป็นต้น การศึกษาจะสำเร็จผลแท้จริง บรรลุจุดมุ่งหมายได้ก็เพราะโยนิโสมนสิการ ซึ่งอาจให้เกิดการศึกษาได้โดยไม่มีปรโตโมสะ แต่ปรโตโมสะจะต้องนำไปสู่โยนิโสมนสิการด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลของการศึกษาที่แท้ อย่างไรก็ตาม แม้ความจริงจะเป็นเช่นนี้ก็ไมควรมองข้ามความสำคัญของปรโตโมสะ เพราะตามปกติคนที่จะไม่ต้องอาศัยปรโตโมสะเลย ใช้แต่โยนิโสมนสิการอย่างเดียวก็มีแต่อัจฉริยบุคคลยอดเยี่ยม เช่น พระพุทธเจ้า เป็นต้น ส่วนคนทั่วไปที่เป็นส่วนใหญ่หรือคนทั้งหมดในโลก ต้องอาศัยปรโตโมสะเป็นที่ชักนำชี้ช่องทางให้ เป็นต้น

กระบวนการของการศึกษาแนวพุทธกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (2550 : 12-15) ได้กล่าวถึงกระบวนการของการศึกษาพุทธกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ไว้ว่าแบ่งได้เป็น 3 ชั้น เรียกว่าไตรสิกขา ซึ่งจัดวางรูปขึ้นโดยมุ่งให้ผลเกิดขึ้นตามหลักปฏิบัติแห่งอริยมรรค ซึ่งหมายถึง ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน หรือ วิธีดำเนินชีวิตที่ประเสริฐนั่นเอง การฝึกฝนอบรมให้องค์ทั้ง 8 แห่งมรรคานั้นเกิดมีและเจริญงอกงาม ใช้ประโยชน์ได้บริบูรณ์ยิ่งขึ้น แก้ไขปัญหาดับทุกข์ได้ดียิ่งขึ้นตามลำดับจนถึงที่สุดกล่าวคือ

1. อธิศีลสิกขา คือ การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกายวาจาและอาชีวะ หรือเรียกว่า ศีล ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกพฤติกรรมและการติดต่อสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมหรือโลกภายนอก จนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัย และความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐานอารยชน เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี ดังนี้

สัมมาวาจา คือ การพูด หรือการแสดงออกทางวาจาที่สุจริต ไม่ทำร้ายผู้อื่น ตรงความจริง ไม่โกหกหลอกลวงไม่ส่อเสียด ไม่ให้ร้ายป้ายสี ไม่หยาบคาย ไม่เหลวไหล ไม่เพ้อเจ้อ เลื่อนลอย แต่สุภาพน้อมนวลชวนให้เกิดไมตรี สามัคคีกัน ถ้อยคำที่มีเหตุผล เป็นไปในทางสร้างสรรค์ก่อประโยชน์

สัมมาทมัมันตะ คือ การกระทำที่ดีงาม สุจริต เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทำร้ายกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงาม ทำให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ทำให้

สังคัมสงบสุข คือ การกระทำหรือทำการต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือไม่เข้าไปเพื่อการทำลายชีวิต ร่างกายทรัพย์สินของผู้อื่น

สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพสุจริต ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่น ถ้าเป็นเด็ก ก็หมายความว่าต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้สมกับการเลี้ยงดูของพ่อแม่

2. อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลุกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต หรือเรียกว่า สมาธิ หรือ กระบวนการพัฒนาจิตใจ ซึ่งมีคุณสมบัติมากมายที่พึงต้องการ เช่น เมตตา กรุณา ศรัทธา กตัญญูกตเวที ความเคารพ ความเพียร ความเข้มแข็ง อดทน ความมีสติ มีความมีสมาธิ ความร่าเริง เบิกบาน ผ่องใส ความสุข เป็นต้น จนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต พัฒนาถึงมาตรฐานของอารยชน เป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี ดังนี้

สัมมาวายามะ คือ การเพียรพยายามในทางที่ดียิ่ง ขอบธรรม เพียรหลีกเลี่ยงป้องกันสิ่งชั่วร้ายอกุศลที่ยังไม่เกิดขึ้น เพียรละเลิกกำจัดสิ่งชั่วร้ายอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรสร้างสรรค์สิ่งดีงามหรือกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นเพียรส่งเสริมพัฒนาสิ่งดีงาม หรือกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้เพิ่มพูนเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป จนเพียบพร้อมไพบูรณ์ ตรงกับ

สัมมาสติ คือ การมีสติกำกับตัว คุมใจไว้ให้อยู่กับสิ่งที่เกี่ยวข้องต้องทำในเวลานั้น ๆ ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงานระลึกได้ถึงสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ หรือธรรมที่ต้องใช้ในเวลานั้น ๆ เวลานั้น ๆ ไม่หลงไหลเลื่อนลอยไม่ละเลยหรือปล่อยตัวปล่อยใจ โดยเฉพาะสติที่กำกับทันต่อพฤติกรรมของร่างกาย ความรู้สึก สภาพจิตใจ และความนึกคิดของตน ไม่ปล่อยให้อารมณ์ที่เข้าวนหรือยั่วมาฉุดกระชากให้หลุดหลงเลื่อนลอยไปเสีย

สัมมาสมาธิ คือ ความมีจิตตั้งมั่น จิตใจดำเนินอยู่ในกิจในงานหรือในสิ่งที่กำหนด อารมณ์ได้สมาธิเสมอ แน่วแน่เป็นอันหนึ่งอันเดียว สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกหวั่นไหว บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว นุ่มนวล ผ่อนคลาย ไม่เครียดกระด้าง เข้มแข็ง เอาจาน ไม่หคหู่ห้อยเห่พร้อมที่จะใช้งานทางปัญญาอย่างได้ผลดี

3. อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกฝนอบรมทางปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้ความเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้แก้ไขปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นจากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เรียกว่า ปัญญาจนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของอารยชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตใจผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดมั่นถือมั่นต่าง ๆ เป็นอิสระเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง ดังนี้

สัมมาทิฐิ คือ ทศนะ ความคิดเห็น แนวความคิดความเชื่อถือ ทศนคติ ค่านิยมต่าง ๆ ที่ตั้งามถูกต้อง มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัยสอดคล้องกับความเป็นจริงหรือตรงตามสภาวะ

สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริไตรตรอง หรือคิดการต่าง ๆ ที่ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นไม่เศร้าหมองขุ่นมัว เป็นไปในทางสร้างสรรค์ประโยชน์สุข เช่น คิดในทางเสียสละหวังดี มีไมตรี ช่วยเหลือเกื้อกูลและความคิดที่บริสุทธิ์ อิงสัจจะ อิงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยความเห็นแก่ตัว ความคิดจะได้จะเอา หรือความเคียดแค้นชิงชัง มุ่งร้ายคิดทำลาย

แนวคิดพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้

ในปัจจุบันนักการศึกษาได้นำแนวคิดพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยกระทรวงศึกษาธิการได้จัดประชุมหารือเรื่องโรงเรียนวิถีพุทธเป็นครั้งแรกในวันที่ 26 - 27 กุมภาพันธ์ 2546 และมีพระภิกษุและภคินีผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมประชุมได้ข้อสรุปเบื้องต้นถึงหลักการสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธ โดยให้ค่านิยมของโรงเรียนวิถีพุทธว่า (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548 : 7) หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาการกิน อยู่ คู่ ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิต

ทฤษฎีพัฒนาการคุณธรรม จริยธรรม

1. ทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์ (Piaget, 1932 ; อ้างถึงใน ประภาศรี สีหอำไพ, 2543 : 30-35) เป็นผู้เริ่มศึกษาพัฒนาการทางคุณธรรมของเด็ก และมีความคิดว่าพัฒนาการทางคุณธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้เกณฑ์และลักษณะต่างๆ ทางสังคม ดังนั้นพัฒนาการทางคุณธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นๆ และได้แบ่งขั้นของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นก่อนคุณธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ปี) ยังไม่เกิดคุณธรรม แต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัสและมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต้น
2. ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (อายุ 2-8 ปี) เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติการตามคำสั่ง ซึ่งในขณะแรกเริ่มจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่งนั้น
3. ขั้นยึดหลักแห่งตน (อายุ 8-10 ปี) เกิดหลักความคิดพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความคิดเป็นของตัวเองมากขึ้น

จุดประสงค์หลักของเพียเจต์ คือ การสำรวจธรรมชาติในการตัดสินใจของเด็กรู้
ทำวิจัยในเจเนอวาโดยศึกษาเด็กเป็นรายบุคคลในเรื่อง ต่อไปนี้

1. เจตคติของเด็กที่มีต่อกฎ
2. การตัดสินใจของเด็กเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิด
3. การประเมินค่าความยุติธรรมในการตัดสินใจ

เพียเจต์ เริ่มกำหนดว่าความงอกงามในการตัดสินใจด้านคุณธรรมมีลำดับพัฒนาการเป็น
ระยะๆ โดยขึ้นอยู่กับการวางรูปแบบในความก้าวหน้าในการเรียนรู้ มากกว่าการเรียนรู้กฎ โดยการ
ให้รางวัลและการลงโทษ คือการลอกเลียนแบบอย่างเท่านั้น และได้กล่าวอีกว่า คุณธรรมประกอบ
ขึ้นด้วยระบบของกฎและการคงอยู่ของคุณธรรม จะค้นหาได้จากความเชื่อถือ ซึ่งแต่ละรายบุคคล
พยายามที่รับกฎเหล่านั้น

2. ทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Theory)

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1981 ; อ้างถึงใน ประภาศรี สีหอำไพ, 2543 : 30-31) เป็น
นักการศึกษาด้านคุณธรรมที่มีชื่อเสียงมาก เป็นผู้นำทฤษฎีจริยศึกษาที่สังเคราะห์เอาขอบเขตความรู้
ทางปรัชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา และศึกษาศาสตร์มาประกอบกันขึ้นเป็นทฤษฎีบูรณาการ
(Integrated Theory) และนำมาใช้ในการจัดการด้านจริยศึกษา (Moral Education)

โคลเบอร์ก ได้ศึกษาพัฒนาการทางคุณธรรมตามแนวของเพียเจต์ และได้แบ่งระดับ
ของคุณธรรมออกเป็น 3 ระดับ จัดเป็นขั้นพัฒนาการทางคุณธรรมได้ 6 ขั้น ดังปรากฏในตาราง 1

ตาราง 1 เหตุผลเชิงคุณธรรม 6 ขั้น ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรม
ของโคลเบอร์ก

ระดับของคุณธรรม	ขั้นการให้เหตุผลเชิงคุณธรรม
1. ก่อนเกณฑ์ (2-10 ปี)	1. การเชื่อฟังและการลงโทษ (2-7 ปี) 2. การแสวงหารางวัล (8-10 ปี)
2. ตามเกณฑ์ (10-16 ปี)	3. การทำตามความเป็นชอบของผู้อื่น 4. การทำตามหน้าที่ในสังคม
3. เหนือเกณฑ์ (16 ปีเป็นต้นไป)	5. การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา 6. การยึดมั่นในธรรมตามหลักสากล

ที่มา (ประภาศรี สีหอำไพ, 2543 : 30)

โคลเบอร์ก วิเคราะห์หลักคุณธรรมว่าเป็นลำดับหรือระบบของแนวทางสำหรับเผชิญการเลือกที่จะปฏิบัติในสิ่งที่มีให้เลือกอย่างหลากหลายวิธี พัฒนาการทางคุณธรรมมี 6 ลำดับขั้นที่อาจนำไปใช้ในรูปแบบต่างๆ ที่จะเลือกได้ในสถานการณ์ของการพิจารณาสิ่งที่เป็นคุณธรรมลำดับขั้นของการพัฒนาการทางคุณธรรม มีดังต่อไปนี้

1. การเชื่อฟังและการลงโทษ พิจารณาในด้านประเด็นของการถือเอาอัตราของตัวเองเป็นใหญ่
2. การแสวงหารางวัล เป็นเป้าหมายตามลักษณะเฉพาะรายบุคคล และการแลกเปลี่ยนกันอย่างเสมอภาคที่ตกลงกัน เพื่อจะยอมรับความคิดเห็นของกันและกันในสังคม เพื่อแสวงหารางวัล
3. การทำความเห็นชอบของผู้อื่น ความสัมพันธ์และการทำตามรูปแบบตามที่ผู้อื่นเห็นชอบเป็นการแลกเปลี่ยนกันในความคาดหวัง การติดต่อประสานงานและความศรัทธายึดมั่นไว้วางใจต่อผู้อื่น โดยการปฏิบัติที่คำนึงต่อกันตามบทบาทและหน้าที่ของตน
4. การทำตามหน้าที่ในสังคม ระบบสังคมและความมีสติรับผิดชอบที่จะให้มีการดำเนินการตามหน้าที่ที่ตนกระทำในสังคมนั้น เพื่อรักษาระเบียบทางสังคมทำหน้าที่ของสังคมจึงต้องรักษาสถาบันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นโดยส่วนรวม
5. การทำตามกฎเกณฑ์และข้อสัญญา สิทธิพื้นฐานและพันธสัญญาทางสังคมที่จะใช้กับประชาชนโดยส่วนรวม จะต้องยึดถือค่านิยมซึ่งมีมากมายแตกต่างกันไป รวมทั้งความคิดเห็นซึ่งมีอยู่เฉพาะกลุ่ม นำมารวมกันเป็นพันธสัญญาของสังคมร่วมกัน
6. การยึดมั่นโนธรรมตามหลักสากล หลักคุณธรรมสากลถือเป็นการแนะแนวทางให้มนุษยชาติกระทำตามข้อกำหนดของสังคมพื้นฐานของแต่ละแห่งโดยภาพกว้างและลึก การถือเอาความเคารพนับถือในบุคคลอื่นเป็นจุดหมายมิใช่เป็นวิธีการ ความยุติธรรมคือสังธรรม ไม่ขึ้นกับวัฒนธรรมเฉพาะแห่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น

การวิเคราะห์คุณธรรมของโคลเบอร์ก เปิดเผยให้เห็นถึงเรื่องสำคัญ คือ

1. หลักคุณธรรม เป็นข้อปฏิบัติหรือแนวทางเมื่อต้องเผชิญกับทางเลือกในคุณธรรมหลายทาง และการปฏิบัติคุณธรรมต่างๆ
2. การตัดสินใจที่เป็นมาตรฐานจนยึดเป็นกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหาขัดแย้งต่างๆ ได้ตามความต้องการ หลักคุณธรรมจึงต้องเป็นไปตามหลักสากลและเป็นค่านิยมที่ได้รับการยอมรับนับถือโดยทั่วไป

การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีรูปแบบ วิธีการหลากหลาย ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

การพัฒนาและการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

มนุษย์ไม่ได้เกิดมาพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม การเกิดปัญหาค้านจริยธรรมของสังคมจึงอยู่ในความรับผิดชอบของทุกคนในฐานะปัจเจกบุคคล ในฐานะสมาชิกของสังคมและในฐานะผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูแก่บุคคลในสังคม มนุษย์เกิดมาพร้อมด้วยความต้องการที่จะดำรงชีวิตให้มีความสุขและได้รับสิ่งที่ต้องการเพื่อความอยู่รอดของชีวิต มนุษย์จึงมักจะดิ้นรนแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองเป็นที่ตั้ง ความต้องการทำให้เกิดเป็นกิเลสของความอยาก ซึ่งอาจนำไปสู่การทำร้ายผู้อื่นได้ การที่จะทำให้มนุษย์ตระหนักว่าการการมีความสุขแต่เพียงผู้เดียวจะเป็นการทำร้ายผู้อื่น และผลสะท้อนกลับมาทำร้ายตนเองในที่สุด การปลูกฝังให้มนุษย์รู้จัก ผิด ชอบ ชั่ว ดี และการมีความสุขที่ยั่งยืน คือ การให้ความรู้และประสบการณ์เป็นสิ่งที่จำเป็น

การกล่อมเกลาทางสังคมและการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม มนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงต้องเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ต้องปฏิบัติร่วมกันเป็นสิ่งจำเป็น บุคคลที่ได้รับการกล่อมเกลาอย่างต่อเนื่องจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การเรียนรู้ทางสังคมจะทำให้บุคคลมีวิถีชีวิตตามระเบียบแบบแผนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคม การได้รับการอบรมสั่งสอนและให้ความรู้ตลอดจนปลูกจิตสำนึกในด้านคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่ในวัยเด็กจะทำให้บุคคลนั้นมีความคิดที่สอดคล้องกับคุณธรรมและจริยธรรมในระดับสากลและในระดับสังคมได้

มนุษย์ในสังคมจะได้รับการดูแลจากหน่วยสังคมต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย หน่วยสังคมต่าง ๆ เหล่านี้จะคอยชี้แนะสั่งสอน และให้คุณค่าทางจริยธรรม หน่วยสังคมเหล่านี้รวม เรียกว่าสังคมประภค ซึ่งประกอบด้วย ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน สื่อสารมวลชน และศาสนา การอบรมสั่งสอนของหน่วยสังคมเหล่านี้เป็นไปได้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ผลของการกล่อมเกลาทางสังคมทำให้บุคคลที่อยู่ในวัยเด็กมีค่านิยมและจริยธรรมที่สอดคล้องกับตัวแบบทั้งในด้านบวกและด้านลบได้ ซึ่งประกอบด้วย

1. คุณลักษณะของความเป็นคนดี ในสังคมหนึ่ง ๆ อาจจะมีคุณลักษณะรายละเอียดปลีกย่อยของความเป็นคนดีที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่โดยรวมแล้วคุณลักษณะที่คตินั้นมักจะเป็นคุณลักษณะที่เป็นพื้นฐานสากล ฮูอิทท์ (Huitt. 2002 : 254-256 ; อ้างถึงใน เดวียน พันธุ์อนุ. 2542 : 35-38) กล่าวถึงค่านิยมของคุณลักษณะที่ดีว่าจะต้องมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 มีความรับผิดชอบ ซึ่งเน้นว่าต้องรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างมี

คุณธรรม คือรู้ว่าควรทำอะไรจึงจะถูกต้องและไม่ทำให้อื่นหรือสังคมเสียหาย และแสดงความรับผิดชอบและมีจริยธรรมต่อสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป

1.2 มีความสามารถในการกำกับวินัย การรักษาวินัยและบังคับตนให้อยู่ในระเบียบและกฎเกณฑ์ตามที่ตนเองวางกรอบไว้

1.3 มีคุณธรรมที่แสดงออกทางค่านิยม จุดมุ่งหมายและกระบวนการที่สร้างสรรค์สังคม

1.4 มีมาตรฐานของความประพฤติส่วนตัวและความคิดที่เป็นอิสระ

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดพัฒนาการด้านจริยธรรม สำหรับปัจจัยที่ทำให้เกิดพัฒนาการด้านจริยธรรมนั้น เป็นปัจจัยที่ผสมผสานกัน แคมปีเบลล์ และ บอนด์ (Campbell & Bond. 1982 : 245 , Cited in Huitt. 2002 : 312-315; อ้างถึงใน คมสัน บุญศิริ. 2542 : 45-47).) สรุปว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดพัฒนาการด้านจริยธรรม เช่น

2.1 พันธุกรรม

2.2 ประสบการณ์ในวัยเด็ก

2.3 การแสดงออกของผู้ใหญ่และเด็กที่อายุมากกว่า

2.4 อิทธิพลเพื่อน

2.5 กายภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

2.6 สื่อสารมวลชน

2.7 สิ่งที่ถูกอบรมสั่งสอนในโรงเรียน

2.8 สถานการณ์เฉพาะและบทบาทที่ต้องแสดงออกสืบเนื่อง

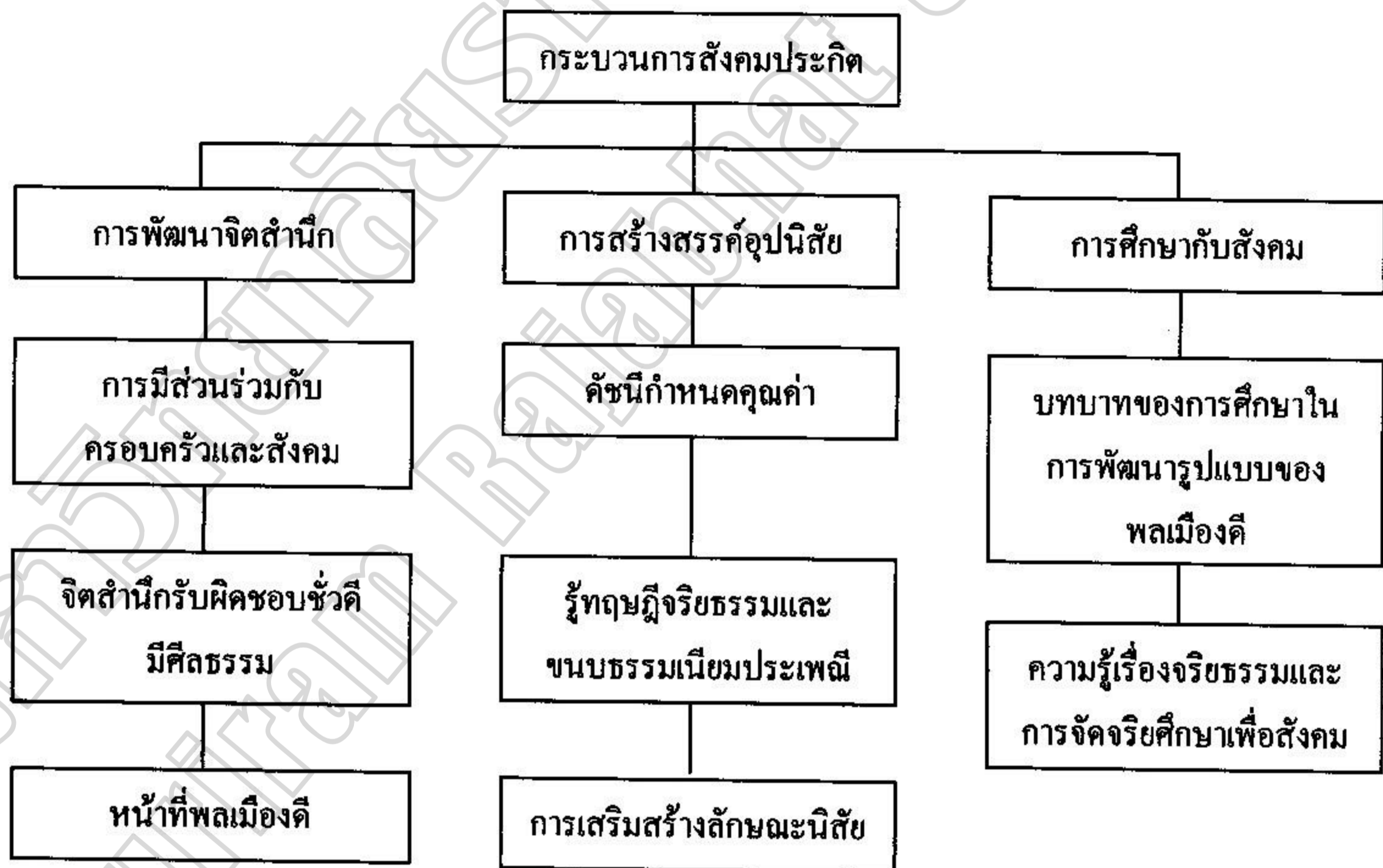
ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ มาจากองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม ภูมิภาคและการเรียนรู้ ความผสมผสานกันขององค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะหล่อหลอมให้บุคคลพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมได้ตามศักยภาพ

3. ความคงที่ของพัฒนาการด้านจริยธรรม นักจิตวิทยายอมรับว่าพัฒนาการด้านจริยธรรมนั้นมีความแตกต่างในแต่ละวัย นอกจากนี้ยังพบว่าพัฒนาการด้านจริยธรรมนั้นมีลักษณะที่แตกต่างไปจากพัฒนาการด้านอื่น ๆ เช่น พัฒนาการด้านร่างกาย หรือพัฒนาการด้านสติปัญญา เนื่องจากพัฒนาการเหล่านี้มีความคงที่ เมื่อมีพัฒนาการถึงระดับใดก็จะคงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในระดับนั้น ๆ ได้แต่สำหรับพฤติกรรมที่เป็นความสามารถในด้านการคิดในเชิงจริยธรรมแล้ว พบว่าเมื่อบุคคลมีพัฒนาการด้านจริยธรรมหนึ่งแล้วก็ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในระดับนั้นเสมอไป ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าแสดงออกด้านจริยธรรมจะไม่คงที่ พัฒนาการสามารถย้อนกลับไปกลับมาได้เนื่องจากอารมณ์ ความคิดและ

ความรู้สึกเข้ามามีอิทธิพลต่อความต้องการที่จะทำในสิ่งที่ผิดหรือในสิ่งที่ถูกต้อง เช่น บุคคลที่มีความซื่อสัตย์เมื่อเก็บกระเป๋าตังค์ได้อาจจะไม่ส่งคืนเจ้าของเพราะมีความจำเป็นต้องนำเงินไปรักษาแม่ซึ่งกำลังเจ็บหนัก เป็นต้น แม้ว่าจะรู้ผิดชอบชั่วดี แต่การกระทำที่บ่งบอกระดับของขั้นจริยธรรมได้ การที่จะระบุได้ว่าบุคคลมีพัฒนาการด้านจริยธรรมในขั้นใดจะพิจารณาความสอดคล้องของการกระทำที่เป็นทั้งพฤติกรรมภายนอกและภายในด้วย (Huitt. 2002 : 265-266 ; อ้างถึงใน เถวียน พันธอนู. 2542 : 41)

คุณธรรมจริยธรรมเกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการพัฒนาการด้านสติปัญญาและการอบรมกล่อมเกลาให้รู้จักผิดชอบชั่วดีของสังคม คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้งในระบบนอกโรงเรียนและในโรงเรียน การศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้ชีวิตมีคุณค่าและกำกับให้ตนเองเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ด้วยการปลูกฝังพื้นฐานด้านจริยธรรมในด้านต่าง ๆ กระบวนการปลูกฝัง ดังที่ ประภาศรี สีหอำไพ (2543 : 54-55) ได้วางกรอบกระบวนการสังคมประกิต ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กระบวนการสังคมประกิต

ที่มา (ประภาศรี สีหอำไพ. 2543 : 54)

เชวง เตชะ โศกยะ (2553 : 1) ให้แนวคิดในเรื่องการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ให้กับเยาวชน เอาไว้ว่า คนเราถ้าไม่มีความรู้สักผูกพันต่อ พ่อ แม่ ต่องานต่อแผ่นดิน และสิ่งแวดล้อมที่มีต่อเขา จะสอนเท่าใดก็คงไม่มีประโยชน์ เพราะเขาจะเกิดความสำนึกในหน้าที่ ในคุณค่าของชีวิต คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะแม้ชีวิตของเขาเอง เขาก็ไม่รับผิดชอบเสียแล้ว เขาจะไปรับผิดชอบในหน้าที่ของเขาที่ต้องทำความดีและให้ความดีแก่สังคมที่ได้รับประโยชน์ได้อย่างไร ดังนั้น คุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นผลลัพธ์ที่จะต้องสร้างด้วยเหตุ คือ ให้ความรู้ ความเข้าใจแก่เขาเป็นอย่างค้ำนั้งเอง และมีผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่างที่ดีด้วย การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม จำเป็นต้องมีครู 3 สถานะ เป็นต้นเหตุ คือ ครูที่บ้าน ครูที่โรงเรียน / สถานศึกษา และครู ที่เป็นคำสอนในศาสนา เพราะบุคคล 3 จำพวกนี้ ซึ่งหมายถึง

1. บุพการี
2. ครู
3. พระสงฆ์

เท่านั้น ที่อยากเห็นบุคคลอื่นได้ดี ถ้าขาดเหตุ หรือ เหตุ ไม่ครบถ้วน ผลคือ คุณธรรม และ จริยธรรม ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หรือไม่สมบูรณ์นั่นเอง เรามักจะเอาผลกลับมาเป็นเหตุ คือ เอาจริยธรรม หรือศีลธรรม ไปสอนเขาโดยตรง จริยธรรม ศีลธรรม และ คุณธรรมอื่น ๆ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ หรือ มีขึ้นได้น้อยเต็มที

การศึกษาเป็นการให้ความรู้ในเรื่องจริยธรรม การให้การศึกษา รวมถึงการอบรม บ่มนิสัย ให้เรียนรู้สิ่งที่ถูกผิด และการตักเตือนให้เกิดความสำนึกในความถูกต้องและความผิด

1. การปลูกฝังพื้นฐานด้านวิชาการ การเรียนการสอน การศึกษาของไทยมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หลักสูตรต่าง ๆ ที่นำมาใช้จะมีลักษณะแนวทางที่เป็นไปในทางเดียวกันกับพุทธปรัชญา

2. การปลูกฝังพื้นฐานด้านชีวิตและสังคม การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในการดำรงชีวิตทางด้านสังคมก็นำพระธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาเป็นหลักในการคิดและการแก้ปัญหาในเชิงคุณธรรมจริยธรรม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคมและจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

3. การปลูกฝังพื้นฐานด้านจิตวิทยา เป็นพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยการคิด การขบขัน การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ มีการไตร่ตรองจนเกิดความเข้าใจ จนเกิดเป็นจิตสำนึก การศึกษาจึงต้องมุ่งอบรมให้บุคคลคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาเป็น ซึ่งมีความมุ่งหมายปลายทางคือให้คิดดี ทำดีและแก้ปัญหาได้ดี การศึกษาจิตวิทยาทำให้เข้าใจธรรมชาติความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้เข้าใจตนเองและผู้อื่นด้วย การสร้างแรงจูงใจตนเองเพื่อให้สามารถพัฒนาไปสู่ความดีงามได้

เนื่องจากคุณธรรมจริยธรรม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการได้รับประสบการณ์และจากการอบรมสั่งสอน ชี้นำให้มองเห็นความผิด ชอบ ชั่ว ดี บุคคลมักจะได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากกลุ่มที่เป็นตัวแทนทางสังคมที่ทำหน้าที่ รับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูให้บุคคลในสังคมเป็นผู้ที่ตระหนักรู้และมีพฤติกรรมที่กล่าวได้ว่าเป็นผู้มีจริยธรรมคุณธรรม คือ ครอบครัวยุโรป โรงเรียน เพื่อน สื่อสารมวลชน และศาสนา บุคคลในกลุ่มสังคมเหล่านี้ต้องพยายามค้นหาวิธีการเพื่อพัฒนาและปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรม

วิธีปลูกฝังจริยธรรม

1. การปลูกฝังค่านิยม เป็นวิธีการปลูกฝังที่เริ่มต้นด้วยกระบวนการในขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกาศรี สีหอำไพ (2543 : 242) ได้เสนอแนะวิธีการปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรมไว้หลายประการ เช่น

- 1.1 กำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาตามคุณธรรมจริยธรรมอย่างสอดคล้องกัน
- 1.2 เสนอตัวอย่างพฤติกรรมที่พึงปรารถนา พร้อมทั้งแสดงให้เห็นผลดีผลเสีย
- 1.3 ประเมินพฤติกรรมที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้เกณฑ์ผลของพฤติกรรมต่อตนเอง หมู่คณะและสังคม
- 1.4 แลกเปลี่ยนและวิจารณ์การประเมินในกลุ่ม
- 1.5 ฝึกปฏิบัติให้บุคคลกระทำด้วยใจสมัครและให้ประเมินผลสำเร็จด้วยตนเอง
- 1.6 ย้ำให้บุคคลรับเอาพฤติกรรมที่สอดคล้องกับจริยธรรมและคุณธรรมโดยให้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของตน

1.7 การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและการชักชวนให้ผู้อื่นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่

1.8 พัฒนาค่านิยมจากระดับญาติพี่น้อง ไปสู่หมู่คณะและสังคม เช่น เริ่มต้นจากความกตัญญู ความเสียสละ ความสามัคคีในหมู่ที่น้อง หมู่คณะ และสังคม ไปจนถึงประเทศชาติ

1.9 จัดกิจกรรมเสริม เช่น กิจกรรมรณรงค์ นิทรรศการ การประชุม สัมมนา การอภิปราย การศึกษาคณะ การจัดงานประเพณี เป็นต้น

2. วิธีปลูกฝังจริยธรรมด้วยการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification: VC)

การกระจ่างค่านิยม คือ การทำค่านิยมให้กระจ่าง เป็นวิธีสอนจริยธรรมที่ใช้กันอย่างกว้างขวาง ในประเทศสหรัฐอเมริกา และในประเทศไทยก็มีผู้ให้ความสนใจไม่น้อย

2.1 แนวความคิดพื้นฐาน ผู้ที่เสนอกระบวนการ VC ของแรทส์ และไซมอน (Raths & Simon. 1966 :17-19; อ้างถึงใน พรธณณี รักษาพล. 2546 : 10-12) ค่านิยมคือหลักการประพฤติปฏิบัติตนต่อสิ่งต่างๆ ที่บุคคลถือว่าดีงามถูกต้องและควรแก่การยึดถือกระบวนการ

VC มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเองว่า หลักการประพฤติปฏิบัติของตนเองต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไร และหลักการที่ดีที่ถูกที่ควรตามธรรมชาติของตนเองเป็นอย่างไร

ความหมายของค่านิยมในกระบวนการ VC ตรงกับความหมายของจริยธรรม ดังนั้น กระบวนการ VC ซึ่งเป็นกระบวนการทำให้เกิดความกระตือรือร้นในค่านิยมของตนเอง จึงเป็น กระบวนการกระตือรือร้นจริยธรรมของตนเองด้วย และถือได้ยิ่งกว่ากระบวนการ VC ก็คือกระบวนการ ปลุกฝังจริยธรรม ในธรรมชาติของนักทฤษฎี VC ค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และ จะแสดงออกมาในรูปของความเชื่อ ทศนคติ พฤติกรรมและความรู้สึกของแต่ละบุคคล

ความเชื่อ ทศนคติ พฤติกรรมและความรู้สึกที่บุคคลแสดงออกมาในชีวิตประจำวันมี มากมาย พฤติกรรมที่แสดงออกมานี้ มีบางส่วนเท่านั้นที่เชื่อได้ว่าเป็นการแสดงออกของค่านิยม นักทฤษฎี VC ได้เสนอเกณฑ์ 7 ประการ สำหรับการตัดสินใจว่าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้น ได้สะท้อนค่านิยมของบุคคลนั้นหรือไม่ เกณฑ์ 7 ประการ มีดังนี้

1. การเลือกกระทำอย่างอิสระ ไม่มีการบังคับ
2. การเลือกจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง
3. การเลือกที่เกิดจากการพิจารณาผลของทางเลือกแต่ละทางแล้ว
4. การรู้สึกภูมิใจและมีความยินดีที่ได้เลือกกระทำสิ่งนั้น
5. ยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนอย่างเปิดเผย
6. การกระทำตามที่ตนตัดสินใจเลือก
7. การกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

พฤติกรรมที่แสดงออกตามเกณฑ์ 7 ประการ นี้ ถือได้ว่าเป็นการแสดงออกของค่านิยม วิธีการปลุกฝังจริยธรรมตามแนวความคิดพื้นฐานของนักทฤษฎี VC คือ การช่วยให้ นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในความเชื่อถือ ในทศนคติ ในพฤติกรรมและในความรู้สึกของตนเอง หน้าที่ของครูในการปลุกฝัง ค่านิยมคือการชี้แนะหรือจัดการให้มีการชี้แนะเพื่อให้นักเรียนเกิดการ จุกคิดขึ้นมาว่าความเชื่อถือ ทศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ๆ นั้น เป็นไป ตามเกณฑ์ 7 ประการ ของกระบวนการของค่านิยมหรือไม่ กล่าวคือ

1. เกิดจากการเลือกของตนอย่างอิสระหรือเปล่า
2. ได้พิจารณาทางเลือกอื่น ๆ หรือเปล่า
3. ได้พิจารณาผลของทางเลือกต่าง ๆ หรือเปล่า
4. มีความภูมิใจหรือยินดีในสิ่งที่ตนเลือกหรือเปล่า
5. จะยืนยันการตัดสินใจเลือกของตนอย่างเปิดเผยหรือไม่
6. จะทำตามที่ตนตัดสินใจเลือกหรือไม่

7. จะกระทำซ้ำอีกหรือไม่

ตัวอย่างเช่น ครูเดินคุยกับนักเรียนขณะเดินกลับห้องพักครูและมีการพูดคุยกันสั้น ๆ

ดังนี้

นักเรียน : ผมชอบวิทยาศาสตร์มากกว่าวิชาอื่น ๆ

ครู : โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับอะไร

นักเรียน : เรื่องโดยเฉพาะหรือครับ...ขอให้ผมนึกดูก่อน...ผมไม่แน่ใจครับ...ผมชอบทุก

เรื่องแหละครับ

ครู : เคยเล่นทดลองทางวิทยาศาสตร์ที่บ้านบ้างหรือเปล่า

นักเรียน : ไม่เคยครับ

ครู : เอาละ ครูต้องไปล้างมือก่อน

จากตัวอย่างข้างต้น จะสังเกตได้ว่า ครูใช้คำถามง่าย ๆ สั้น ๆ เพียง 2 คำถาม เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการนึกคิด เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนว่า ตนชอบวิชาวิทยาศาสตร์จริง ๆ หรือเปล่า

การใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการนึกคิด เป็นเทคนิคแรกของ VC นักทฤษฎี VC ได้เสนอคำถามประเภทนี้ไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อให้ครอบคลุมเกณฑ์ทั้ง 7 ประการ ของค่านิยม เช่น

“ได้ความคิดนี้มาจากไหน”

“ได้พิจารณาทางเลือกอื่น ๆ แล้วหรือยัง”

“ทำแล้วจะเกิดผลอะไรบ้าง”

“เคยทำเช่นนี้บ่อยไหม”

นอกจากการใช้คำถามเพื่อความกระจำแล้ว นักทฤษฎี VC ยังได้เสนอแนะกิจกรรมที่ครูสามารถนำไปใช้ในชั้นเรียนอย่างสะดวก และสนุกสนานอีกเป็นจำนวนมากเช่นกัน แต่ละกิจกรรม ล้วนเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคน แสดงทรรศนะของตนเองเกี่ยวกับ สิ่งต่าง ๆ ออกมา โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทอง การคบมิตร ความรักและเพศ ศาสนา และจริยธรรม การใช้เวลาว่าง องค์กรการเมืองและสังคม การทำงาน ครอบครัว ความเป็นผู้ใหญ่ของบุคคลและลักษณะอุปนิสัยของบุคคล ต่อจากนั้นครูหรือเพื่อนนักเรียนด้วยกันก็จะช่วยกันใช้คำถามเพื่อความกระจำ เพื่อกระตุ้นให้ผู้แสดงทรรศนะให้เกิดการนึกคิด และเกิดความกระจำในค่านิยมของตนเอง

การดำเนินการวิธีการ VC เป็นที่สนใจของครูและนักการศึกษาอย่างมากเพราะง่ายแก่การเข้าใจและการนำไปใช้ในชั้นเรียน เมื่อนักทฤษฎี VC พยายามเผยแพร่โดยการจัดทำกิจกรรม

สำเร็จรูปที่ครูสามารถนำไปใช้ได้ทันที ความนิยมใน VC ก็มีมากเป็นทวีคูณ อย่างไรก็ตาม วิธี VC ก็มีปัญหาหลายประการ ที่สำคัญ คือ

1. VC มิได้กำหนดจริยธรรมที่ปลูกฝังในกระบวนการของ VC ครูทำหน้าที่แค่คอยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการถกเถียงเกี่ยวกับค่านิยม หรือ จริยธรรมของตนเท่านั้น เมื่อเกิดการถกเถียงขึ้นแล้ว นักเรียนจะมีความรู้สึกนึกคิดเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดไม่อาจจะทราบได้

2. กระบวนการ VC สอนลัทธิสัมพัทธนิยม การที่ครูแสดงที่ท่ายอมรับจริยธรรมของนักเรียนและป้อนคำถามให้เกิดการถกเถียงเป็นการชี้แนะโดยทางอ้อมแก่นักเรียนว่าคนเรามีจริยธรรมที่แตกต่างกันได้ และไม่มีใครมีจริยธรรมที่ถูกต้องมากกว่าคนอื่น หากตนเองได้พิจารณาด้วยตนเองแล้วว่าถูกต้องดีงาม ก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ลัทธิความเชื่อเช่นนี้แท้จริงก็คือลัทธิสัมพัทธนิยม (Relativism) ในปรัชญานั้นเอง ตามลัทธิสัมพัทธนิยม ความถูกต้องดีงามของสิ่งต่าง ๆ มิได้ขึ้นกับหลักการที่แน่นอน แต่จะแปรผันตามบุคคลและสภาพการณ์ต่าง ๆ

ในการปลูกฝังจริยธรรม โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การปลูกฝังลัทธิสัมพัทธนิยม อาจนำไปสู่การปฏิเสธจริยธรรมบางประการที่น่าจะเป็นจริยธรรมที่สมบูรณ์และเป็นจริยธรรมที่ปฏิเสธไม่ได้ เช่น จะต้องกระทำตามกฎหมายไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น หากกฎหมายยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ และจริยธรรมอื่น ๆ ที่คนในสังคมเชื่อว่าควรจะมีอยู่ต่อไปและควรจะได้ถ่ายทอดให้เยาวชนของสังคมนำไปยึดถือเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติการปลูกฝังจริยธรรมสมบูรณ์และการถ่ายทอดจริยธรรมของสังคมจะเกิดได้ยากมากด้วยวิธีการ VC

3. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยเหตุผล ทฤษฎีการให้เหตุผลทางจริยธรรม (Moral Reasoning ย่อว่า MR) ซึ่งนำเสนอโดย โคลเบิร์ต ทฤษฎี MR ได้ครอบงำความคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาของประเทศตะวันตกเป็นจำนวนมาก ตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมาและได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการคิดของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาไทยตลอดหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา การวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมในประเทศไทยอยู่ในกรอบของแนวความคิดและวิธีการของโคลเบิร์ต (ควงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2520 : 11 ; อ้างถึงใน ประภาศรี สีหอำไพ. 2543 : 65)

แนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎี MR โคลเบิร์ต มีความเชื่อว่ากฎเกณฑ์ที่คนเราใช้ตัดสินความถูกต้องของการกระทำจะพัฒนาเป็นขั้น ๆ จากขั้นต่ำกว่าไปสู่ขั้นสูงกว่าที่ละ 1 ขั้น ไม่มีการย้อนขั้น ไม่มีการข้ามขั้นและ ไม่มีการเร่งขั้น

วิธีปลูกฝังจริยธรรมตามวิธีของโคลเบิร์ตเป็นไปตามขั้นตอน กล่าวคือ

ระดับก่อนเกณฑ์ (อายุประมาณ 2 – 12)

ขั้นที่ 1 : ใช้การลงโทษเป็นเหตุผลในการตัดสิน

ขั้นที่ 2 : ใช้การตอบสนองความต้องการของตนเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ระดับกฎเกณฑ์สังคม (อายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไปโดยประมาณ)

ขั้นที่ 3 : ใช้การเป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 4 : ใช้ระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ระดับเลขกฎเกณฑ์สังคม (อายุประมาณ 20 ปีขึ้นไป)

ขั้นที่ 5 : ใช้สัญญาสังคมเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 6 : ใช้หลักการจริยธรรมสากลเป็นเหตุผลในการตัดสินใจ

ตามทฤษฎีของโคลเบิร์ต จริยธรรมแต่ละขั้นเป็นผลของการคิดไตร่ตรองในการคิดไตร่ตรอง จำเป็นต้องอาศัยข้อมูล ข้อมูลที่นำมาพิจารณาส່วณหนึ่งเป็นความเข้าใจของตนเองเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ทางสังคมที่ได้รับใหม่ โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้อาจการรับฟังทฤษฎีของผู้อื่น ซึ่งอยู่สูงกว่าระดับพัฒนาการของตน 1 ขั้น หากข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้มีความขัดแย้งไม่ลงรอยกัน ความรู้สึกไม่สมดุลก็จะเกิดขึ้น ทำให้ผู้ตกอยู่ในสภาพไม่สมดุลนี้ต้องปรับตัวเอง โดยการสำรวจและจัดระเบียบความคิดความเข้าใจของตนใหม่มีการจำแนกประเด็นปัญหาต่าง ๆ ให้มีความชัดเจนและละเอียดมากขึ้นและมีการบูรณะประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็นความเข้าใจใหม่ที่สามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ความเข้าใจใหม่เกิดจากการจัดระเบียบทางความคิดเป็นโครงสร้างทางความคิดใหม่ซึ่งแตกต่างจากเดิม กระบวนการจำแนกและการบูรณาการจึงเป็นกลไกของการพัฒนาจริยธรรม ผลของกระบวนการนี้ทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ขึ้นมาแทนที่ความเข้าใจเก่าทำให้เกิดจริยธรรมใหม่ขึ้นมาแทนที่จริยธรรมเก่า จริยธรรมใหม่นี้จัดอยู่ในขั้นสูงกว่าจริยธรรมเก่าและแตกต่างจากจริยธรรมเก่าในเชิงคุณภาพอย่างสิ้นเชิง

วิธีปลูกฝังจริยธรรม ตามทฤษฎี MR การปลูกฝังจริยธรรม คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีกฎเกณฑ์การตัดสินใจความถูกต้อง ด้วยเหตุผลในระดับสูงและอย่างน้อยก็ให้อยู่ในระดับกฎเกณฑ์สังคม ตามทฤษฎีนี้ การพัฒนาจริยธรรม ไม่อาจกระทำด้วยการสอน ไม่อาจกระทำด้วยการแสดงตัวอย่างให้ดู และไม่อาจกระทำด้วยการเรียนรู้ต่าง ๆ จริยธรรมสอนกันไม่ได้ จริยธรรมพัฒนาขึ้นมาด้วยการนึกคิดของแต่ละคนตามลำดับขั้นและตามระดับพัฒนาการทางปัญญาซึ่งผูกพันกับอายุ ดังนั้นหากยังไม่ถึงวัยอันสมควร จริยธรรมบางอย่างก็จะไม่เกิด

การพัฒนาจริยธรรม กระทำได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลได้รับรู้ทฤษฎีของผู้อื่น ซึ่งมีจริยธรรมอยู่ในขั้นที่สูงกว่าขั้น และเปิดโอกาสให้บุคคลทดลองแสดงบทบาทของผู้อื่น โดยเฉพาะบทบาทผู้อื่นที่มีต่อบุคคลนั้น เพื่อให้มีโอกาสประสบกับทฤษฎีที่ขัดแย้งกับโครงสร้างความคิดทางจริยธรรมเดิมของตน ในจังหวะที่เกิดความขัดแย้งนี้ หากมีการชี้แนะที่เหมาะสม ก็จะช่วยให้บุคคลพัฒนาเหตุผลทางจริยธรรมให้สูงขึ้นได้

กิจกรรมที่เป็นหัวใจของการพัฒนาจริยธรรมตามทฤษฎี MR ของโคลเบิร์ต คือ

การอภิปรายและเปลี่ยนทัศนคติ ในการปลูกฝังจริยธรรมในชั้นเรียน การอภิปรายจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด

เพื่อให้มีประเด็นสำหรับอภิปราย ครูจะต้องเสนอเรื่องราวที่ยากแก่การตัดสินใจ ความถูกต้อง เช่น เรื่องราวของสามี ที่ยากจนไม่เงินซื้อยารักษาภรรยาของตน ซึ่งกำลังป่วยหนัก เผชิญกับปัญหาการตัดสินใจว่า จะขโมยยาจากคนขายยาหรือไม่ เมื่อนักเรียนรับรู้เรื่องราวดีแล้ว ก็ถามความเห็นของทั้งชั้นว่า ใครเห็นว่าสามีคนนี้ควรขโมย ใครเห็นว่าไม่ควรขโมย แล้วแบ่งกลุ่มย่อยให้นักเรียนที่มีความเห็นต่างกันอภิปรายร่วมกัน โดยให้ได้ข้อสรุปของกลุ่มย่อย พร้อมทั้งเหตุผลของข้อสรุป ต่อจากนั้นให้กลุ่มย่อยส่งผู้แทนรายงานผลต่อกลุ่มใหญ่ แล้วอภิปรายรวม เพื่อแสวงหาข้อสรุปของนักเรียนทั้งชั้น

ขั้นตอนที่อธิบายมาข้างต้นพอจะเขียนสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 : เสนอเรื่องราวที่มีความยากแก่การตัดสินใจ ความถูกต้อง

ขั้นที่ 2 : แยกนักเรียนตามความเห็นที่แตกต่างกันในประเด็นตัวละครในเรื่องราวที่เสนอ ควรหรือไม่ควรทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด และแบ่งกลุ่มย่อยที่ประกอบด้วยนักเรียนที่มีความเห็นแตกต่างกัน

ขั้นที่ 3 : อภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อให้ได้ข้อสรุปพร้อมเหตุผลของกลุ่มว่าตัวละครควรหรือไม่ควร ทำสิ่งที่เป็นประเด็นในการอภิปราย

ขั้นที่ 4 : สรุปเหตุผลของทั้งฝ่ายที่คิดว่าควรทำและฝ่ายที่คิดว่าไม่ควรทำ

วิธีปลูกฝัง MR เมื่อเปรียบเทียบกับวิธี VC แล้ววิธี MR เป็นการปลูกฝังจริยธรรมที่มีเป้าหมาย และมีส่วนของการชักนำมากกว่าวิธี VC อย่างไรก็ดี สิ่งที่ถูกชักนำไปเปลี่ยนแปลง ได้แก่ เหตุผลของการกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การเน้นที่เหตุผลที่ทำให้เกิดปัญหาตามมา 2 ประการ คือ

1. เหตุผลทางจริยธรรมอาจไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรม ทฤษฎี MR ของโคลเบอร์ก มิได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการให้เหตุผลทางจริยธรรมกับพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นจริง การให้เหตุผลอาจไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเลยก็ได้ เพราะพฤติกรรมหนึ่ง ๆ สามารถอธิบายด้วยเหตุผลต่าง ๆ นานา และในทางกลับกันเหตุผลทางจริยธรรมหนึ่ง ๆ ก็สามารถใช้อธิบายด้วยเหตุผลหลายประการและเหตุผลต่าง ๆ ก็อยู่ในขั้นต่าง ๆ ที่สูงไม่เท่ากันด้วย ดังนั้นการให้เหตุผลเกี่ยวกับการขโมยที่อยู่ในขั้นการพัฒนาที่ต่างกัน จึงไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กับการขโมยหรือไม่ขโมย

2. เหตุผลทางจริยธรรมอาจเป็นเพียงข้อแก้ตัว คนเราเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มพูดได้ว่า พฤติกรรมทางวาจาสัมพันธ์กับผลกรรมที่จะบังเกิดกับตน เมื่ออยู่ในสภาพที่อาจจะได้รับผลกรรมทางลบซึ่งไม่น่าปรารถนาคน เราก็เรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงผลกรรมเหล่านี้และวิธีการหนึ่งที่มักใช้ได้ผล คือ การใช้คำพูดอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมของตน เช่น มิได้เจตนาทำร้ายหรือทำเพื่อเจตนา

อย่างไรอย่างหนึ่งซึ่งถือได้ว่าเป็นเจตนาดีบ้าง เหตุผลแก้ตัวทำนองนี้เรียนรู้ได้ไม่ยาก ทุกคนเรียนรู้ได้และดูเหมือนว่าทุกคนก็เคยใช้พฤติกรรมทำนองนี้ช่วยตัวเองในโอกาสต่างๆ ความสามารถในการอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมตนเองเพื่อเอาตัวรอดนี้สัมพันธ์กับพัฒนาการทางปัญญา ผู้ที่ฉลาดกว่าและมีประสบการณ์มากกว่าก็จะสามารถหาเหตุผลอธิบายการกระทำของตนเองและของผู้อื่นได้อย่างเนบเนียนสมเหตุสมผลและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นมากกว่า แต่ในการปลูกฝังจริยธรรมเราต้องการปลูกฝังพฤติกรรมการให้เหตุผลในทำนองที่กล่าวมานี้หรือ

4. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม

การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรมไว้ว่า การปรับพฤติกรรม (Behavior Modification ย่อว่า BM) เป็นการประยุกต์หลักการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล วิธี BM ใช้ได้ผลดีในการสร้างและรักษาพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และในการลดพฤติกรรมไม่พึงปรารถนา ดังนั้น วิธี BM จึงถือเป็นวิธีปลูกฝังจริยธรรมวิธีหนึ่ง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2520 : 11 ; อ้างถึงใน ประภาศรี สีหอำไพ. 2543 : 71-73)

4.1 แนวความคิดพื้นฐาน วิธีการของ BM ตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราถูกควบคุมโดยเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษ หากกำหนดให้พฤติกรรมหนึ่ง ๆ เช่น กล้าแสดงออก สัมพันธ์กับการได้รับสิ่งที่ผู้กระทำต้องการเป็นเงื่อนไขการเสริมแรงพฤติกรรมกล้าแสดงออกก็จะเกิดด้วยความถี่สูงขึ้น ในทางกลับกันหากกำหนดให้พฤติกรรมดังกล่าวนี้สัมพันธ์กับการได้รับสิ่งที่ไม่ต้องการเป็นเงื่อนไขการลงโทษพฤติกรรมก็จะค่อย ๆ หายไป

4.2 วิธีปลูกฝังจริยธรรมตามทฤษฎี BM ตามแนวความคิดนี้ หากต้องการปลูกฝังพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นได้รับแรงเสริมและถ้าหากต้องการลดพฤติกรรมใดก็ต้องจัดเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นไม่ได้รับแรงเสริมหรืออาจได้รับการลงโทษด้วยก็ได้ แต่นักทฤษฎี BM เสนอว่าควรใช้เงื่อนไขการเสริมแรงมากกว่าเงื่อนไขการลงโทษ เพราะการลงโทษอาจทำให้เกิดผลเสีย เช่น การลักลอบ การหลีกเลี่ยง ตลอดจนการต่อต้าน

4.3 ขั้นตอนของ BM ในการปลูกฝังพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และ/หรือลดพฤติกรรมไม่พึงปรารถนา อาจทำได้ดังต่อไปนี้

4.3.1 กำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาและ/หรือ พฤติกรรมไม่พึงปรารถนา

4.3.2 กำหนดผลกระทบที่ครูหรือผู้ปลูกฝังจริยธรรมสามารถบันดาลให้เกิดกับผู้กระทำได้ ควรเน้นที่ผลกระทบทางบวกให้มากที่สุด

4.3.3 นำพฤติกรรมใน 6.3.1 และผลกรรมใน 6.3.2 มาสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เรียกว่า เงื่อนไขการเสริมแรง ให้พฤติกรรมที่พึงปรารถนา ได้รับแรงเสริม และให้พฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาไม่ได้รับแรงเสริม

4.3.4 ให้และระงับการให้แรงเสริมตามเงื่อนไขใน 6.3.3 แล้วติดตามสังเกตการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม

4.4 ประเมินผลและปรับปรุงเงื่อนไข

4.5 วิจัย

4.5.1 วิจัย BM วิธีการปลูกฝังจริยธรรมด้วย BM แตกต่างจากวิธี VC และ MR จากหน้ามือเป็นหลังมือ VC และ MR เน้นที่ความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับกฎเกณฑ์การตัดสินใจถูกต้องของพฤติกรรม แต่ BM เน้นที่พฤติกรรม จริยธรรมตามธรรมชาติของ นักทฤษฎี BM เป็นกฎเกณฑ์ที่อยู่ภายนอกในรูปเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษ ดังนั้นการปลูกฝังจริยธรรมก็กระทำโดยการสร้างเงื่อนไขดังกล่าวนี้ให้เกิดขึ้นแล้วผู้ตกอยู่ในเงื่อนไขก็มีพฤติกรรมตามที่ต้องการ

4.5.2 วิธี BM ใช้กันอย่างแพร่หลายในโรงเรียนเช่นกัน ในประเทศไทยก็มีความสนใจในวิธีนี้ในระดับสูง กรมวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการก็อยู่ในระหว่างเผยแพร่และสนับสนุนให้ครูในโรงเรียนใช้วิธี BM ในการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน อย่างไรก็ตาม วิธี BM ก็ยังมีปัญหาในประเด็นต่อไปนี้

4.5.3 BM ไม่คำนึงถึงความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจผิด นักทฤษฎี BM เน้นเฉพาะพฤติกรรมที่แสดง เมื่อเปลี่ยนเงื่อนไขของการเสริมแรง และการลงโทษแล้ว เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่ต้องการก็เป็นทีพอใจแล้ว นักทฤษฎี BM จะไม่สนใจว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงในความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจผิดหรือไม่

การเน้นที่พฤติกรรมเช่นที่กล่าวมานี้ เป็นการมองข้ามความสำคัญของความเข้าใจกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม เป็นไปได้ว่าคนเราจำใจทำตามเงื่อนไขผลกรรมที่ครอบงำตนอยู่ แต่ใจจริงแล้วต้องการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขนี้ให้เป็นไปตามที่ตนคิดว่าถูกต้องและดีงามกว่า

4.5.4 ความสามารถในการควบคุมเงื่อนไขผลกรรมมีจำกัด ในแต่ละขณะบุคคลอยู่ภายใต้การครอบงำของเงื่อนไขการเสริมแรง และเงื่อนไขการลงโทษหลายเงื่อนไข ในกรณีที่เป็นนักเรียนเงื่อนไขที่ครอบงำก็มี อาทิ เงื่อนไขการยอมรับของเพื่อน เงื่อนไขการให้ความรักและความอุปการะของพ่อแม่ เงื่อนไขการเสริมแรงและการลงโทษของครูและเงื่อนไขการเสริมแรงและการลงโทษของสังคม ดังนั้นหากครูใช้วิธี BM ในการปลูกฝังจริยธรรม สิ่ง

ครูทำได้ก็จำกัดเฉพาะเงื่อนไขของครูเท่านั้น ส่วนเงื่อนไขอื่น ๆ ย่อมยากแก่การเปลี่ยนแปลง นี่เป็นปัญหาของ BM และ นักทฤษฎี BM ก็ตระหนักเกี่ยวกับเรื่องนี้ดี

5. การปลูกฝังจริยธรรมด้วยการเรียนรู้ทางสังคม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจจนึก (2520 : 31) กล่าวถึง ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning ย่อว่า SL) ถือว่าจริยธรรมเป็นความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์สำหรับการประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม กฎเกณฑ์เหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้

5.1 แนวความคิดพื้นฐาน การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง ส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นเป็นการเรียนรู้ด้วยการสังเกต และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการฟังคำบอกเล่าการอ่านสารบบนทึกของผู้อื่น การเรียนรู้ประเภทหลังนี้ช่วยให้มนุษย์มีความรู้ว่าจะอะไรคืออะไรอย่างกว้างขวางและอย่างรวดเร็ว

ผลของการเรียนรู้อยู่ในรูปของความเชื่อว่าจะไรสัมพันธ์กับอะไร อย่างไร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรม ความเชื่อนี้ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะความสามารถในการสังเกตและในการคิดของมนุษย์ยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก และความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรมที่เกิดขึ้นจริงก็มีความซับซ้อน นอกจากนี้ยังมีความเชื่ออีกหลายอย่างที่เกิดจากคำบอกเล่าของผู้อื่น โดยเฉพาะคำบอกเล่าที่โน้มน้าวใจ และมีความน่าเชื่อถือสูง คำบอกเล่าเหล่านี้จำนวนไม่น้อย ทดสอบกับความเป็นจริงไม่ได้ คำสอนของศาสนาส่วนใหญ่อยู่ในประเภทนี้

ความเชื่อของมนุษย์มีอิทธิพลในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ จะเห็นได้จากตัวอย่าง การยอมอดทนต่อความทุกข์ยากลำบากในปัจจุบันด้วยความเชื่อว่าจะทำให้มีความสุขในอนาคตและตัวอย่างการยอมตายเพื่อชีวิตที่ดีกว่าในภพต่อไป

5.2 วิธีปลูกฝังจริยธรรม หลักการสำคัญของการปลูกฝังจริยธรรม ทฤษฎี SL คือการจัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งได้แก่ตัวอย่างและคำบอกให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อว่าจะพฤติกรรมอะไรนำไปสู่ผลกรรมอะไร และผลกรรมนั้นน่าปรารถนาเพียงไร การจัดเงื่อนไขสิ่งแวดล้อมทางสังคม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จริยธรรมนี้ จะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้งประสบการณ์ตรง ตัวอย่างและคำบอก และถ้าหากคำบอกมีลักษณะเป็นการชี้แนะให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ต่าง ๆ จากประสบการณ์ตรงและจากตัวอย่างที่ประสบด้วยแล้ว การเรียนรู้ก็จะเกิดในลักษณะที่ตรงเป้าและมีประสิทธิผลมากขึ้น

5.3 การปลูกฝังจริยธรรมตามทฤษฎี SL แก่นักเรียนอาจกระทำในรูปต่อไปนี้

5.3.1 จัดเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขการลงโทษแก่นักเรียนเช่นเดียวกัน

กับวิธี BM

5.3.2 จัดอภิปราย เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากความเห็นของบุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรมและความน่าปรารถนาหรือไม่น่าปรารถนาของผลกรรมต่าง ๆ

5.3.3 จัดให้นักเรียนเห็นตัวอย่างการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกัน

5.3.4 สร้างเงื่อนไขให้มีการนิยามยกย่องผู้กระทำพฤติกรรมที่ดี และในขณะเดียวกันประณามผู้กระทำพฤติกรรมไม่ดี เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และจากตัวอย่างการได้รับแรงเสริมและการถูกลงโทษของบุคคลต่าง ๆ

5.4 วิจารณ์ SL เป็นภาคขยายของทฤษฎี BM เน้นที่เงื่อนไขทางสังคมซึ่งอยู่ภายนอกบุคคล แต่ขณะเดียวกันก็เน้นที่ความเข้าใจของบุคคลเกี่ยวกับเงื่อนไขผลกรรมที่มีอยู่ในสังคม ทฤษฎี SL จึงมีความสมบูรณ์มากที่สุด ในบรรดา 4 ทฤษฎี ที่ได้เสนอมานานแล้ว ทฤษฎี SL ก็มีประเด็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาดังนี้

5.4.1 การเน้นที่ผลกรรมเป็นการปลุกฝังลัทธิประโยชน์ธิปไตยตามทฤษฎี SL คนเราจะทำหรือไม่ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อของคนว่าทำแล้วได้รับผลกรรมอะไรบ้าง หากคิดว่าจะได้รับผลกรรมทางบวกมากกว่าก็จะทำ และหากคิดว่าจะได้รับผลกรรมทางลบมากกว่าก็จะไม่ทำ การสอนให้มนุษย์ตัดสินใจเช่นนี้ก็เท่ากับการสอนว่าอะไรที่ก่อเกิดประโยชน์แก่คนก็จะทำ ความคิดเช่นนี้ท่านพุทธทาส เรียกว่า ลัทธิประโยชน์ธิปไตย และเป็นลัทธิที่ไม่น่าจะปลุกฝัง เพราะจริยธรรมหลายอย่างควรเป็นแบบปรมาตมธรรมาธิปไตย คือ เป็นแบบสมบูรณ์ถูกต้องไม่ว่ากรณีใด ๆ มากกว่า เช่น การพูดความจริง เป็นสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเกิดผลอย่างไรแก่ผู้พูดก็ตาม

5.4.2 ผู้ปลุกฝังจริยธรรมต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง วิธี SL จะได้ผลมากน้อยเพียงใดอยู่ที่ผู้ปลุกฝังจริยธรรมได้ปฏิบัติตนตามที่พรั่ำสอนหรือไม่ ในการสอนให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต ครูได้แสดงความซื่อสัตย์สุจริต พ่อแม่ได้แสดงความซื่อสัตย์สุจริต และเจ้าหน้าที่บ้านเมืองได้แสดงความซื่อสัตย์สุจริต ให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่างตลอดเวลาหรือไม่ หากผู้ปลุกฝังจริยธรรมขาดการบังคับตนเองให้ทำตามที่ตนพรั่ำสอนแล้ว จริยธรรมก็จะเกิดได้ยาก แต่การบังคับตนเองก็มีใช้สิ่งที่จะกระทำได้ง่าย ๆ เช่นกัน

จากข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า วิธีการปลุกฝังจริยธรรม ที่ได้เสนอมานาน 4 วิธี คือ VC MR BM และ SL ลักษณะแตกต่างกันมากทีเดียว ทั้งนี้เพราะเกิดจากความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจริยธรรมคืออะไร และเกิดได้อย่างไรที่แตกต่างกัน บางวิธีเน้นที่ความเข้าใจของบุคคล และบางวิธีก็เน้นที่เงื่อนไขภายนอกบุคคล และมีวิธี SL เท่านั้นที่คำนึงถึงความเข้าใจและเงื่อนไขภายนอก

สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เป็นกระบวนการที่โรงเรียนได้จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

บทบาทของผู้บริหารและครูในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน

การดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมใน โรงเรียนได้มีนักวิชาการได้ให้แนวทาง ในการดำเนินงานไว้ดังนี้

สาโรช บัวศรี (2527 : 59-63) กล่าวว่า วิธีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนนั้นกระทำได้ดังนี้

1. ตั้งคณะกรรมการคุณธรรมจริยธรรมประจำโรงเรียนเพื่อทำหน้าที่กำหนด แผนงาน คุณธรรมจริยธรรม ตลอดทั้งปี และควบคุมดูแลให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดนั้น รวมทั้งดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไขแผนการปฏิบัติให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. จัดให้มีแผนงานการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยดำเนินการดังนี้

2.1 สร้างบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการให้การศึกษา อบรม และ การปฏิบัติเรื่องจริยธรรม ได้แก่

2.1.1 คณะครูร่วมกันประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

2.1.2 ชี้แจง กระตุ้น โน้มน้าวให้นักเรียนมีความเข้าใจ และเห็นว่าการประพฤติ ตนตามแนวทางของจริยธรรม เป็นสิ่งที่มีเกียรติยิ่ง ไม่เป็นสิ่งที่น่าละอายเพราะสิ่งที่น่าละอายนั้น คือการทำ ความชั่ว

2.1.3 ตั้งกลุ่มหรือชุมชนจริยศึกษาขึ้นในโรงเรียน

2.2 จัดให้มีการอบรมจริยธรรมโดยต่อเนื่องในโรงเรียน ผู้ให้การอบรม ได้แก่

2.2.1 พระสงฆ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ

2.2.2 ผู้บริหารโรงเรียน

2.2.3 ครูประจำชั้นและครูเวรประจำวัน

3. จัดให้มีแผนงานควบคุมความประพฤติเช่น

3.1 ผู้ใดประพฤติผิดจริยธรรมหรือละเลยต้องถูกต้อกลงโทษตามควรแก่กรณีอย่าง เกร่งครัด

3.2 ผู้ใดประพฤติดีเด่นจริยธรรม ต้องยกย่องสรรเสริญให้เกียรติผู้นั้นอย่างดี

บุญยืน สุภาพ และคนอื่น ๆ (2542 : 35-38) ได้รวบรวมความคิดเห็นในเรื่องปัญหา การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมประกอบการสอนจริยธรรมของผู้บริหาร โรงเรียน ครู อาจารย์ ผู้สอนและนักเรียน ซึ่งความคิดเห็นส่วนใหญ่สอดคล้องเป็นแนวเดียวกันสรุปได้ดังนี้

1. การจัดอบรม ครู อาจารย์ ผู้สอนวิชาจริยธรรม
2. ครู อาจารย์ ผู้สอน ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่าง
3. ควรพิจารณาบรรจุ ครู อาจารย์ ผู้สอนวิชาจริยธรรมที่มีความถนัดในการสอนและมีคุณสมบัติเหมาะสม

4. ควรสอนวิชาจริยธรรม โดยให้มีการฝึกภาคปฏิบัติ
5. ควรจัดอุปกรณ์ให้เหมาะสมประกอบการเรียนการสอนวิชาจริยธรรม
6. ควรจัดให้มีกิจกรรมทางศาสนา
7. ควรให้มีการยกย่อง ชมเชย ครู อาจารย์ที่ประพฤติดีเป็นตัวอย่าง
8. ควรให้มีการประกวดมารยาทนักเรียน โดยมีรางวัลเป็นกำลังใจด้วย
9. ควรให้มีการสอนการฝึกวิชาจริยธรรมแทรกในทุกวิชา
10. ควรให้ครู อาจารย์ทุกคนเน้นในเรื่องจริยธรรมในวิชาอื่นๆ ด้วย
11. ควรจัดให้มีวิชาจริยธรรมอยู่ในหลักสูตรทุกชั้น
12. ควรจัดให้มีวิชาจริยธรรมอยู่ในหลักสูตรทุกชั้น
13. ควรจัดให้มีการทัศนศึกษาที่เกี่ยวกับวิชาจริยธรรม
14. ผู้สอนควรปรับปรุงการสอนให้ทันสมัย และหาความรู้เพิ่มเติมเสมอ
15. ควรจัดทำเอกสารหรือคู่มือประกอบการเรียน
16. ควรเชิญวิทยากรในท้องถิ่น ผู้ที่มีความชำนาญในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของศาสนาให้การอบรมแก่นักเรียน

17. ควรสอนหลักการและแนวปฏิบัติที่ถูกต้องของศาสนา
  18. ควรติดตามผลการสอน โดยเน้นการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน
  19. ควรจัดให้มีวิทยากรพิเศษมาบรรยายด้วย
- สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 179-180) ได้กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ในการสอนจริยศึกษา โรงเรียนควรเพิ่มเติมหลักสูตรและแนวทางพุทธศาสนาให้นักเรียนไว้ดังนี้
2. การส่งเสริมการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ครูต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การยกย่องชมเชย และประกาศเกียรติคุณนักเรียนเป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุนจากทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
3. การให้การอบรม หรือการให้คำแนะนำที่เกี่ยวกับจริยธรรมควรพยายามกระทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อยจะได้ผลและน่าสนใจกว่า
4. โรงเรียนประถมศึกษาล้วนใหญ่อยู่ใกล้ชิดกับวัดซึ่งอยู่ในชุมชนนั้น จึงควรจัด

กิจกรรมที่ก่อประโยชน์แก่หลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น จัดโครงการชมทิวทัศน์เพื่อชาวเป็นสามเณรในระหว่างปิดภาคการศึกษา เป็นต้น

5. โรงเรียน คณะครู ควรร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างใกล้ชิด เช่น พบปะ พูดคุย เยี่ยมเยียนตลอดจนปรึกษาร่วมกันตามโอกาสและความเหมาะสม ครูควรรหาโอกาส ติดตามผลนักเรียนแต่ละคนตามสภาพที่เกิดขึ้นในครอบครัวของนักเรียนด้วย

6. การจัดสิ่งแวดล้อม บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน และห้องเรียนจะต้องสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยมีวินัยอยู่เสมอ ทั้งควรเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมสิ่งแวดล้อมบางอย่างที่น่าสนใจและชวนติดตามเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมอยู่เสมอ เช่น การติครูรูปการ์ตูนทางจริยธรรม คติสอนใจ การจัดป้ายนิเทศ เป็นต้น

7. ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจะได้มีการร่วมประชุมเพื่อปรึกษารื้อ กำหนดแผนงานการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน

8. การจัดให้มีการศึกษานอกสถานที่ เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น ประสพการณ์ตลอดจนวิธีการดำเนินงานการส่งเสริมจริยธรรมระหว่างโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น โรงเรียนควรดำเนินการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรเร่งรัดหรือรีบร้อนเพื่อให้เห็นผลงานในระยะเวลาดสั้นๆ เป็นอันขาด

9. ควรพิจารณาบุคคลในชุมชนที่มีคุณธรรมดีเด่นมาร่วมเป็นวิทยากรบรรยาย ป็น มาลากุล (2506 : 58-59; อ้างถึงใน อารี จำปาทอง. 2532 : 19) ได้กล่าวถึงแนวทางการให้การศึกษาริยศึกษาไว้ดังนี้

9.1 โรงเรียนควรต้องสร้างระเบียบประเพณีและสิ่งอื่นๆ ที่เป็นของโรงเรียน โดยเฉพาะตลอดจนทำโรงเรียนให้เป็นที่น่าอยู่ เช่น สะอาด เรียบร้อย ร่มรื่น ฯลฯ เพื่อมัดจิตใจของนักเรียนไว้ให้เป็นอันเดียวกัน

9.2 นักเรียนควรได้รับการสั่งสอนให้มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและทำตนให้เป็นตัวอย่างก่อน

9.3 กำหนดเวลาเข้าเรียนและเลิกเรียนวันหนึ่งๆ นั้น เป็นกำหนดเวลานักเรียนจะต้องเรียนตามตารางสอนของครู มิได้หมายความว่า นอกเวลาดังกล่าวนี้ครูจะพ้นจากความรับผิดชอบที่ต้องอบรมสั่งสอนนักเรียน

9.4 วิธีสอนที่ดีคือ สอดใส่วิชาจริยธรรมเข้าไปในสรรพวิชาต่าง ๆ

9.5 การสอนวิชาศีลธรรม และการทำให้นักเรียนมีความประพฤติดีนั้นเป็นเรื่องของการปฏิบัติมากกว่าวิชาการ เพราะฉะนั้นการสอนในห้องเรียนจึงไม่เป็นการเพียงพอ ต้องคำนึงถึงการปฏิบัติจริง ๆ นอกห้องเรียนเป็นสำคัญ

9.6 กิจกรรมนอกหลักสูตรช่วยการสอนศีลธรรมได้อย่างดีที่สุด เพราะว่าขณะที่นักเรียนไม่อยู่ในการอบรมและระเบียบของห้องเรียนจะแสดงตนให้เห็นว่าดีหรือไม่ดีได้ง่ายในโอกาสนั้น ๆ ครูจะช่วยแก้ไขหรือนำไปในทางที่ดี

9.7 การสอบไล่มีใช้จุดหมายปลายทางของการศึกษา สิ่งที่สำคัญกว่า คือการสอนให้นักเรียนมีความรู้แน่นแฟ้น และการอบรมให้เป็นผู้มีความประพฤติ

พยุงศักดิ์ จันทรสุรินทร์ (2541 : 4-5) กล่าวถึงวิธีการส่งเสริมจริยธรรมในการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอน คือ

1. การให้ความรู้ขั้นสูง ควรจะให้เด็กได้รับเหตุผลใหม่และเหนือกว่าที่เคยเป็นอยู่ เด็กจะนำไปเปรียบเทียบกับเหตุผลเดิม และจะเกิดความขัดแย้ง หรือความไม่สมดุลทางความคิด ความไม่สมดุลจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กเกิดการปรับโครงสร้างทางความคิดของตน เกิดความสมดุลขึ้นใหม่จะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลในขั้นสูงกว่าเดิม (ตามหลักทฤษฎีทางจิตวิทยาของเพียเจท์)
2. การอบรมทางศาสนา เด็กควรได้รับการอบรมทางศาสนา เพื่อลดความเห็นแก่ตัว และเพิ่มความเห็นแก่พวกพ้อง ส่วนร่วม สังคม และมนุษยชาติ
3. การให้แสดงบทบาท เด็กควรที่จะได้รับโอกาสสวมบทบาทอื่น นอกเหนือจากที่ตัวเองเป็นอยู่ และบทบาทนั้นควรเกี่ยวข้องกับจริยธรรม การรับเอาความคิดและความรู้สึกของคนอื่น จะก่อให้เกิดความคิด ความเข้าใจแตกต่างไปจากเดิม ไม่ยึดอยู่แต่ตนเอง (ตามหลักทฤษฎีของ Kohlberg)
4. การให้อิทธิพลของกลุ่มให้เกิดความคล้อยตาม การยกระดับจิตใจของเด็กนั้นได้จากกลุ่มเพื่อซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของเพื่อนไปโดยง่าย กลุ่มเพื่อนจะเป็นสื่อเสนอความรู้และเหตุผลใหม่ในระดับที่ สูงกว่าที่มีอยู่
5. การเลียนแบบจากตัวแบบ การจัดตัวแบบให้เคการเลียนแบบเป็นวิธีการศึกษาหนึ่งที่มนุษย์ใช้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ตัวแบบจะมีลักษณะดึงดูดและมีอิทธิพลให้เด็กคล้อยตามได้มาก ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ใหญ่และเพื่อน

จากแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนที่นักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้สามารถพิจารณาถึงแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนนั้น จะต้องดำเนินการทุกอย่างเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน โดยเริ่มตั้งแต่ การแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมจริยธรรมประจำโรงเรียนเพื่อทำหน้าที่กำหนดแผนงานควบคุม ดูแล การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน และดำเนินการส่งเสริม

คุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน โดยเน้นการปฏิบัติจริงทั้งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สถานการณ์ต่างๆ และสภาพแวดล้อม รวมทั้งประพฤติกรรมเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ ครู และคนอื่นๆ ในโรงเรียน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดความรู้และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม

สรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน

กิจการงานขององค์การจะประสบผลสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการบริหาร หรือการจัดการของผู้บริหารองค์การเป็นสำคัญ ในระบบโรงเรียน ผู้บริหารเป็นผู้ได้รับมอบหมายได้วางแผนพัฒนาการศึกษา ควบคุม กำกับ ติดตาม นิเทศ ประเมินผลการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษา สำนักงานข้าราชการครู (2529 : 15) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนไว้ว่าผู้บริหารคือ ผู้นำที่ต้องดูแล ควบคุมให้มีการปฏิบัติกิจกรรมทุกอย่างในสถาบันให้เป็นไปตามนโยบายแผนงาน โครงการภารกิจทั้งปวง ตลอดจนเป็นผู้ส่งเสริมและกำกับให้มีการปฏิบัติตามเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารต้องใช้ความสามารถและภาวะผู้นำที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติในสิ่งที่ผู้บริหารประสงค์จะให้ปฏิบัติและให้ผู้ปฏิบัติพึงพอใจที่จะรับปฏิบัติในสิ่งที่ได้รับมอบหมายนั้นๆ ดังนั้น พฤติกรรมการปฏิบัติงานของครูจะเป็นประการใดขึ้นอยู่กับสภาพการนำของผู้บริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของข้าราชการครูซึ่งเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาโดยตรง

สำริง เถลิ้มเผ่า (2527 : 18-19) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมจริยธรรมของโรงเรียนไว้ว่า โรงเรียนมีภาระหน้าที่อย่างสำคัญโดยตรงต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เยาวชนของชาติ ซึ่งจะเป็นสมาชิกของสังคมในภายภาคหน้า และเป็นบ้านแห่งที่สองของนักเรียนที่เป็นเข้าหลอมลักษณะนิสัย คุณธรรมจริยธรรมให้ติดตัวเด็กต่อไป การเรียนการสอนจริยธรรมจะได้ผลอย่างแท้จริงหรือไม่ จึงมีส่วนจากการบริหารโรงเรียนอย่างมีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่แน่นอนที่จะเกื้อกูลการเรียนการสอนและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างถาวร ทั้งนี้เพราะการปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นการยากลำบากที่จะกระทำได้โดยสอนอย่างเดียว ผู้บริหารที่เห็นการณ์ไกล และเข้าใจกระบวนการต่อเนื่องเหล่านี้จะมีส่วนช่วยพัฒนาส่งเสริมเยาวชนของชาติให้มีคุณธรรม และจริยธรรมได้อย่างแท้จริง

กิริติ ศรีวิเชียร (2524 : 41-44) กล่าวถึง แนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนไว้ว่า การส่งเสริมจริยธรรมจะกระทำไม่ได้ผลขึ้นมาไม่ได้ด้วยวิธีการสอนอย่างเดียว แต่จะต้องอาศัยการจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม ตลอดจนความประพฤติของครูในโรงเรียนให้สอดคล้อง

ตามไปด้วย นั่นคือ จะต้องส่งเสริมจริยธรรมทั้งในรูปหลักสูตรแฝงและในรูปการสอนซึ่ง การส่งเสริมจริยธรรมในรูปของหลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) จะต้องสร้างความสนใจของ นักเรียนไปที่บรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อการส่งเสริมจริยธรรม เพราะ นักเรียนจะไม่ตระหนักถึงสิ่งที่ครูตั้งใจจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ แต่สิ่งนั้นจะมีผลกระทบต่อ การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน เช่น การให้เด็กร่วมทำงานเป็นกลุ่ม หรือเป็นหลักสูตรแฝงให้เด็ก ได้เรียนรู้จากสิ่งที่ครูไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้นโดยตรง แต่เป็นผลมาจากการปฏิบัติของครูในระบบ โรงเรียน เช่น ความรักใคร่ สามัคคีของครู ความสุภาพเรียบร้อยในทางวาจาของครู และความมี น้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคณะครูในโรงเรียน

อำนาจ ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรณนะภูติ (2522 : 208) เสนอแนวคิดไว้ว่าส่งเสริม จริยธรรมในโรงเรียนนั้น จะต้องปรับปรุงหลักสูตร วิธีการสอนเสียใหม่โดยควรจะมีการเพิ่ม หลักสูตรด้านนี้ให้มากขึ้นและให้สอดคล้องประสานกันทุกวิชา ซึ่งหมายความว่า การสอนจริยธรรม ไม่ใช่ตกเป็นภาระของครูสอนหน้าที่ศีลธรรมแต่เพียงอย่างเดียว ผู้สอนวิชาอื่นก็มีหน้าที่ใน การส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนเช่นกัน สอดคล้องกับ บรรเทา กิตติศักดิ์ (ม.ป.ป. : 56-57) ได้ สรุปการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนไว้ว่า มีหลักที่ควรยึดถือ 3 ประการ คือ ประการที่ หนึ่ง ต้องให้มีการปฏิบัติมากกว่าการเรียนรู้เนื้อหาวิชา ประการที่สอง จริยธรรมจะต้องสอนทุก ระดับและสอดแทรกอยู่ในทุกวิชาอย่างสม่ำเสมอ โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของครูทุกคน และประการที่ สาม การประพฤติและปฏิบัติตัวของครูจะต้องสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝังการปลูกฝัง และ พัฒนาแก่นักเรียน

โกลเบอร์ค และฟิลลิป (Kohlberg & Phillip. 1973 : 205 ; อ้างถึงใน บุษพา บุญน้อม. 2549 : 25-26) กล่าวได้ว่า ถ้าครูต้องการปลูกฝังจริยธรรม หรือสำนักในความยุติธรรมให้กับ นักเรียน ครูจะต้องสร้างโรงเรียนให้เต็มไปด้วยความยุติธรรมขึ้นมาในห้องเรียน ต้องมีบรรยากาศ แห่งความยุติธรรมอยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะว่าสิ่งที่ นักเรียนได้เรียนรู้ไปเป็นจำนวนมากนั้นไม่ใช่สิ่งที่ ได้มาจากหนังสือเรียน หากแต่ได้มาจากสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศแห่งจริยธรรมที่ครูสร้าง ขึ้นมาในระบบโรงเรียนหรือในห้องเรียน นั่นคือ จัดจริยศึกษาในรูปของหลักสูตรแฝง

ส่วนสาโรช บัวศรี (2527 : 59-63) ได้กล่าวถึง การดำเนินการส่งเสริมจริยธรรมใน โรงเรียนกระทำได้โดยสรุปดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการจริยธรรมประจำโรงเรียน เพื่อทำหน้าที่กำหนดแผนงาน จริยธรรมควบคุมดูแลให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแผนปฏิบัติให้เหมาะสม
2. มีแผนงานส่งเสริมจริยธรรม โดยดำเนินการดังนี้
  - 2.1 จริยธรรม เช่น คณะครูประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนชี้แจง

กระตุ้น โน้มน้าวให้นักเรียนเห็นว่าการประพฤติปฏิบัติตามแนวทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ไม่ใช่สิ่งน่าละอาย การตั้งชมรมจริยธรรมในโรงเรียน

2.2 จัดให้มีการอบรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องในโรงเรียน ผู้ให้การอบรมได้แก่ พระสงฆ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร โรงเรียน ครูประจำชั้น และครูเวรประจำวัน

3. มีแผนงานควบคุมความประพฤติ ผู้ใดประพฤติผิดจริงธรรมต้องลงโทษสมควรแก่กรณีอย่างเคร่งครัด ผู้ใดประพฤติดีเด่นด้านจริยธรรมต้องยกย่องสรรเสริญ

ชำเถียง วุฒิจันทร์ (2524 : 87 – 88) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดจริยศึกษาสำหรับโรงเรียนไว้ สรุปได้ดังนี้

1. จัดโรงเรียนและสิ่งแวดลอมในโรงเรียน ให้เอื้ออำนวยต่อการสอนจริยธรรมในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

2. จัดการสอนจริยธรรมตามหลักสูตร โดยสอนให้สอดคล้องกับสังคม จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่ไกลตัวนักเรียน

3. จัดกิจกรรมประกอบการสอนจริยธรรมให้เด็กได้ปฏิบัติจริง และสอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์เน้นให้เห็นจริงมากกว่าการสร้างคามเชื่อที่มงาย

4. แทรกคติธรรมทั้งในหนังสือบทเรียนและหนังสืออ่านประกอบ

5. สอดแทรกจริยธรรมในการสอนทุกวิชา ทุกกลุ่มประสบการณ์

6. จัดภาพประกอบเรื่องจริยธรรม ทั้งในการสอนและการจัดกิจกรรม

7. ใช้สื่อมวลชนในการให้ความรู้และประสบการณ์ด้านจริยธรรม

เอกวิทย์ ฌ ถलग (2525 : 26-27 ; อ้างถึงใน สมพงษ์ จิตระดับ. 2530 : 164-165)

ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนในวัย 6-12 ขวบ ไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. สร้างสิ่งแวดลอมให้เด็กได้สามารถคุณซึมจริยธรรมที่ต้องการปลูกฝังเอง โดยผู้ใหญ่ไม่เสียเวลาพร่ำสอนจนเกินไป

2. ให้เด็กได้อยู่ใกล้ชีวิตตัวอย่างที่ดี เพื่อเด็กได้ประพฤติปฏิบัติตาม

3. เสนอปัญหาให้เด็กได้วิเคราะห์จนเกิดสำนึก (Self Realization) มากขึ้น และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองโดยไม่รู้ตัว

4. แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อขัดเกลาความคิดของเด็กให้ประณีตและพัฒนาจริยธรรม

5. จัดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาหาประสบการณ์ทางวิชาการ ซึ่งสามารถพัฒนาจริยธรรมได้

6. สร้างและปฏิบัติตามจริยธรรมที่ผู้ใหญ่และเด็กยอมรับร่วมกัน

7. สนทนาในชีวิตประจำวันในโอกาสได้พบเหตุการณ์ทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อให้เด็กเห็นคุณค่า และความหมายของเหตุการณ์นั้นๆ

8. ตั้งชมรมเพื่อศึกษาหาความรู้ได้ตามอิสระ และความปรารถนาของตน

9. สร้างคำขวัญและภาพิตที่คนส่วนใหญ่ยอมรับร่วมกัน

10. แนะนำหรือให้คำปรึกษาเฉพาะตัว

กรมวิชาการ (2547 : 6) ได้เสนอวิธีการส่งเสริมจริยธรรมว่ามีวิธีการดำเนินการ พอสรุปได้ดังนี้

1. ให้เด็กเห็นความสำคัญของจริยธรรมด้วยตนเอง ให้เห็นว่าสิ่งที่เรียนนั้นช่วยตัวเอง และสังคมได้

2. การสอนต้องกระตุ้นให้นักเรียนคิดเพื่อให้เข้าใจในสังขธรรม ไม่เบื่อหน่ายหรือเกลียดแค้นสงฆ์

3. การสอนควรเน้นการปฏิบัติอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ

4. แนวการสอนโดยใช้บุคคลเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างให้นักเรียนปฏิบัติตาม

5. ในการส่งเสริมจริยธรรม ต้องมีการประเมินผลอยู่เสมอ

กรมวิชาการ (2547 : 15-32) ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนไว้ในแผนพัฒนาจริยศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. ดำเนินการร่วมมือกับวัด และผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอน

2. จัดให้มีการฝึกสมาธิอย่างง่าย และเหมาะสมกับวัยแก่เด็กในวัยประถมศึกษา

3. จัดอบรมบุคลากรที่รับผิดชอบทางด้านจริยศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการจัดจริยศึกษา

4. จัดสภาพแวดล้อมเป็นรูปธรรมที่เป็นมงคลและดีงามให้แก่นักเรียนตามวันสำคัญทางศาสนา เช่น พระพุทธรูป ภาคในซาดก หรือสัญลักษณ์ในทางพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ๆ

5. จัดให้มีห้องพระ หรือห้องจริยศึกษา สำหรับนักเรียนในการกราบไหว้ บูชา ประกอบกิจกรรมทางศาสนา

6. จัดกิจกรรมเสริมนิสัยให้เป็นไปโดยต่อเนื่อง โดยประสานให้วัดและชุมชนเข้าร่วมด้วย

7. จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สนับสนุน หรือเอื้อต่อการส่งเสริมลักษณะนิสัยและจริยธรรมของนักเรียน สภาพแวดล้อมจะเป็นเสมือนภูมิป้องกันมิให้เด็กเสื่อมทางจริยธรรมได้

8. จัดกระบวนการเรียนการสอนให้เน้นภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ และมีการจัดอบรมทั้งในและนอกเวลาเรียน

9. พัฒนาบุคลากรทั้งผู้บริหารและปฏิบัติการสอนให้เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรมที่พึงประสงค์

10. ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลทางจริยธรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเรียนการสอน

11. พัฒนาครูให้มีความรู้ทางจริยธรรม วิธีการถ่ายทอดความรู้และคุณธรรมของความเป็นครู

12. ส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และสื่อมวลชนในด้านการเผยแพร่วัฒนธรรม จริยธรรม

13. ส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ครูอาจารย์ที่สอนจริยธรรมดีเด่น

14. ครูควรนำข่าวอาชญากรรม หรือข่าวแปลกๆ มาวิจารณ์ วิเคราะห์ ประกอบการสอนจริยธรรม

15. ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์วิจารณ์สภาพสังคมที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางจริยธรรม

จากข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผนการดำเนินงาน การปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานทำการกำหนดไว้ และการกำกับติดตาม ดูแลวัดผล และประเมินผลการปฏิบัติงาน ฉะนั้นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนให้ได้ผลนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ แน่นนอน ต้องกำกับติดตามการปฏิบัติกิจกรรมให้เป็นไปตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และภารกิจอย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน

การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน เป็นการดำเนินการเพื่อเสริมสร้างคุณงามความดีให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2544 : 11-20) ดังนี้

1. การวางแผน

การวางแผน หมายถึง คิดหรือเตรียมการที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน การวางแผนการดำเนินการดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อ กำหนดกรอบของการดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงที่สุด การดำเนินงาน โดยการนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางกำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย กิจกรรม สื่อและเครื่องมือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบ และระยะเวลาการดำเนินงาน โดยการเขียนเป็น

โครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการวางแผนโดยสรุปดังนี้

1.1 กำหนดคณะผู้รับผิดชอบ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่เป็นประธาน และครูผู้สอนหัวหน้าสายชั้น ระดับประถมศึกษา ทำหน้าที่เป็นคณะทำงานจัดทำแผนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยใช้ข้อมูล ที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ เป็นแนวทางจัดทำแผน

1.2 คณะทำงานตามข้อ 1 ประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนให้สมบูรณ์ โดยการเขียนเป็นโครงการภายใต้การนำของผู้บริหารสถานศึกษามีองค์ประกอบชัดเจน และจัดทำคู่มือการดำเนินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

1.3 แผนการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ได้กำหนดกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนครู ได้แก่ การศึกษาด้วยตนเอง การประชุมเพื่อปรึกษาหารือ การสังเกตการสอน และการประเมินผลการดำเนินงาน โดยแต่ละกิจกรรมได้กำหนดบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาและครู ไว้ชัดเจน และได้กำหนดปฏิทินการปฏิบัติการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตร ความหมายของคำสำคัญที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน สรุปคำสำคัญต่าง ๆ มีความหมายโดยสรุป ดังนี้

ความหมายของคำว่า “ การเรียนการสอน ”

จากการศึกษาเอกสารและแนวคิดต่าง ๆ สรุปได้ว่า การเรียนการสอน (Instruction) มีความหมายแตกต่างจาก การสอน (Teaching) สามารถสรุปความหมายและขอบข่ายของการเรียนการสอนโดยสรุป ดังนี้ (ทิสนา แชมณี. 2545 : 4-5)

1. การเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน ในการเรียนการสอนผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้แทนการที่ครูเป็นศูนย์กลางในการเรียนซึ่งเป็นลักษณะของการสอน

2. การเรียนการสอนเป็นการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติต่าง ๆ โดยมีการเตรียมการ มีการวางแผนตามหลักวิชา มีขั้นตอนหรือกระบวนการสอนที่เป็นแบบแผนชัดเจน มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเป็นการใช้ศาสตร์ในการสอนมากกว่าเรื่องของการสอน

3. การเรียนการสอนมีความครอบคลุมปฏิสัมพันธ์หลายรูปแบบ มิใช่เพียงปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลเท่านั้น อาจเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสื่อต่าง ๆ ก็ได้ ในขณะที่

การสอนเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์คือ ครูกับนักเรียน การเรียนการสอนมักเกิดขึ้นใน สถานการณ์ของการเรียนการสอนในขณะที่การสอนเกิดขึ้นได้ทุกหนแห่งไม่จำกัดเวลาและสถานที่

จึงสรุปได้ว่า การเรียนการสอน หมายถึง การสอนโดยคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็น สำคัญหรือเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด บทบาทในการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญที่สุดก็คือ ครูผู้สอน นั้นเอง ดังนั้น ในยุคปฏิรูปการศึกษา การเรียนการสอน ก็ย่อมหมายถึง การเรียนการสอนที่มุ่งเน้น ผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ความหมายของคำว่า “คุณภาพการเรียนการสอน”

เมื่อวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “คุณภาพ” และ “การเรียนการสอน” ดังได้นำเสนอ มาแล้ว สรุปได้ว่า คุณภาพการเรียนการสอน หมายถึง ผลของการดำเนินการจัดการเรียนการสอน เป็นไปตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ครูผู้สอนสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียน สำคัญที่สุดในรายวิชาที่รับผิดชอบสอน ส่งผลทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษามีความพึงพอใจ ซึ่งเมื่อศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนเรียงตามลำดับความสำคัญโดยสรุป ดังนี้ (ทิสนา แคมณี. 2545 : 17-18)

1. ผู้สอน เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนหลายประการ เช่น ความรู้ ความเข้าใจ ในสาระที่สอน ความสามารถในการสอน ความตั้งใจในการสอน เจตคติต่อการสอน ความรู้สึกต่อ ตัวผู้เรียน สภาพจิตใจของผู้สอน แรงจูงใจในการสอน สุขภาพของผู้สอน ความพร้อมของผู้สอน บุคลิกลักษณะของผู้สอน เป็นต้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งส่งผล ถึงกระบวนการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน จะเห็นว่าปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพล ต่อการจัดการเรียนการสอนของครู และการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. ผู้เรียน สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเรียน การสอนมากเช่นเดียวกับผู้สอน เช่น ความสนใจ ความต้องการและความถนัดในการเรียน วิธีการ เรียนรู้ แรงจูงใจในการเรียน ความพร้อมในการเรียน สุขภาพของผู้เรียน ลักษณะของผู้เรียน จำนวน ผู้เรียน พฤติกรรมของผู้เรียน สภาพจิตใจของผู้เรียน เจตคติต่อการเรียนการสอน ความรู้สึกของ ผู้เรียนต่อผู้สอน ความสามารถของผู้เรียน ปัญหาของผู้เรียน จะเห็นว่าปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อ การจัดการเรียนการสอนของครู และการเรียนรู้ของผู้เรียน
3. การจัดการเรียนการสอน เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องดำเนินการ โดยยึดกรอบ การดำเนินงานตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีการวางแผนเตรียมการล่วงหน้า มีการกำหนดเป็น แผนการจัดการเรียนการสอนเรียกว่า แผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ มีโครงสร้าง

ประกอบด้วย จุดประสงค์การสอน เนื้อหาสาระ วิธีการและหรือกระบวนการที่ใช้ในการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งการออกแบบการสอนทุกครั้ง ทุกรายวิชาต้องเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

4. สภาพแวดล้อม เป็นสภาพแวดล้อมที่ใกล้ตัวผู้สอนและผู้เรียนมากที่สุด ก็คือสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ได้แก่ แสง เสียง สี อากาศ ขนาดห้องเรียน อุปกรณ์การเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนหรือสภาพแวดล้อมในโรงเรียนขณะที่มีการเรียนการสอนเกิดขึ้น เช่น เสียงต่าง ๆ รอบห้องเรียนรบกวนผู้สอน ผู้เรียน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน ประกอบด้วย ครูผู้สอน ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อม เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอน มีอิทธิพลมากที่สุดต่อคุณภาพการเรียนการสอนจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริม สนับสนุนให้มีการพัฒนาความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนต่อเนื่องตามลำดับในแต่ละปีการศึกษา

3. การจัดกิจกรรมนักเรียน

การจัดกิจกรรมนักเรียน เป็นการปฏิบัติของนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างเป็นระบบ กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอ ๆ ทั้งด้าน ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อม ๆ กัน เนื่องจากการศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษา คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญา เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาจนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนามานุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามี สติปัญญา อุปนิสัย ความพร้อมและภูมิหลังที่แตกต่างกัน การพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคน เป็นสำคัญ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมนั้น ครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิดข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ในที่นี้ขอเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง 4 ลักษณะ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2548 : 41-47)

1. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร

- 1.1 พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
- 1.2 ประทศมรยาทชาวพุทธ
- 1.3 กิจกรรมค่ายพุทธบุตร
- 1.4 กิจกรรมบริหารจัดการ เจริญปัญญา

1.5 เรียนธรรมศึกษา สอบธรรมศึกษา

1.6 บรรพชาสามเณรคู่อ่อน

2. กิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์

2.1 กิจกรรมหน้าเสาธง

2.1.1 กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2.1.2 กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา และสงบนิ่ง (สมาธิ)

2.1.3 กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท

2.1.4 กิจกรรมน้อมไหว้พื้ในแถวหน้าเสาธง

2.1.5 กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินพร้อมท่องคติธรรม

ขณะเข้าห้องเรียน เป็นต้น .

2.2 กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน

2.2.1 กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร

2.2.2 กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร

2.2.3 กิจกรรมรับประทานอย่างมีสติ เช่น มีกติกากว่าไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ

เป็นต้น

2.2.4 กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร

2.2.5 กิจกรรมนั่งสมาธิ 1 นาที ก่อนเรียน (อาจให้นักเรียนทำพร้อมกันหน้า

ห้องเรียน)

2.3 กิจกรรมก่อนเลิกเรียน

2.3.1 กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์

2.3.2 กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ

2.3.3 กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ

2.4 กิจกรรมประจำสัปดาห์

2.4.1 กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์

2.4.2 กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์

3. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

โรงเรียนควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา ดังนี้

3.1 กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา

สถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนร่วมกิจกรรม เช่น ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา

2.3.2 กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ

2.3.3 กิจกรรมท่องเที่ยวอาขยานสร้างสมาธิ

2.4 กิจกรรมประจำสัปดาห์

2.4.1 กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์

2.4.2 กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์

3. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

โรงเรียนควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา ดังนี้

3.1 กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวันเข้าพรรษา

สถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนร่วมกิจกรรม เช่น ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา ฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม) เวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา เป็นต้น

3.2 หล่อเทียนเข้าพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนและแห่เทียนพรรษา

3.3 สถานศึกษาจัดบรรยายกาศวันสำคัญทางศาสนาโดยระดับขงทิวสีเหลือง เชิญชมธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย)

4. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

4.1 กิจกรรมไขปัญหาธรรม

4.2 กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

4.3 กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี

4.4 กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี

4.5 กิจกรรมอาสาตาวិเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม)

4.6 กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม

4.7 กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคคิธรรม)

4.8 กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา

4.9 กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา

4.10 กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ

4.11 กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ เป็นต้น

4.12 กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับทักทายนักเรียนด้วยกิริยา วาจาอ่อนหวาน และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา เป็นต้น

4.13 กิจกรรมต้นไม้อธิษฐาน

4.14 กิจกรรมอธิษฐานจิตก่อนเรียน

เป็นหลักการในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548 : 48-49)

1. บรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย
2. ใกล้ชิดธรรมชาติ ร่มรื่น
3. ใกล้ชิดชุมชน
4. สะอาด มีระเบียบ
5. ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ
6. เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้มาก เหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาหลายตอน เน้นถึงความสำคัญของสถานที่และบรรยากาศ ซึ่งประมวลกันไว้ ดังนี้

1. ทรงเจริญอานาปานสติ กรรมฐานเมื่อมีพระชนมายุ 7 พรรษา ณ ได้ต้นหว้าในบรรยากาศที่เงียบสงบ

2. ทรงเลือกสถานที่ที่ใกล้ชิดธรรมชาติและชุมชนสำหรับบำเพ็ญเพียร
3. เมื่อตรัสรู้แล้วทรงเปลี่ยนสถานที่จากที่ตรัสรู้ไปประทับได้ต้นไทรและต้นอื่น ๆ
4. ทรงกำหนดเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎกว่าด้วย

เสนาสนวัตรและเสนาสนขันธกะ

5. ทรงแสดงภาวะที่เอื้อ เกื้อกูล เหมาะสม สะดวกสบายของสิ่งแวดล้อม

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539 - 2552 : โรงเรียนในอุดมคติ ได้กำหนดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข คือมุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย รวมทั้งการจัดสถานศึกษาให้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่สวน ไร่ผลไม้ และไม่มีมุมอับ

โรงเรียนมีลักษณะทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม สะอาด

เป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึที่ผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครู นักเรียน และบุคคลในชุมชน คือมีพระพุทธรูปที่เด่นชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีสวนพุทธธรรมประกอบด้วยต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม มีอาคารสถานที่ที่สะอาดเป็นระเบียบและเพียงพอต่อการใช้สอย มีแปลงเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝนคุณธรรมเพื่อประกอบสัมมาอาชีพะ มีห้องจริยธรรม ห้องสมุดพระพุทธศาสนาทุกห้องเรียน มีพระพุทธรูปเพื่อให้นักเรียนได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ

บรรยากาศในห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียนมีความสำรวมตนอยู่เสมอ สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและครบครัน ทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียน และชุมชน ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ปลูกฝัง คุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน และความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก สถานศึกษาต้องมีความใกล้ชิดธรรมชาติ ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อย ของโรงเรียน จะต้องเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจของนักเรียนทุกคน โดยครูสร้างบรรยากาศของ ความรัก ความสามัคคี และความรับผิดชอบ

5. การนิเทศติดตามผล

การนิเทศติดตามผล เป็นการส่งเสริม สนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือ ควบคุม กำกับการดำเนินงานของบุคลากรและวัดผลสำเร็จของการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน การประเมินผลการนิเทศติดตาม เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการทั้งหมดในการจัดดำเนินการนิเทศมีความสำคัญซึ่งจะทำให้ทราบว่าการปฏิบัติการนิเทศได้บรรลุผลเพียงใด ตรงตาม จุดประสงค์หรือไม่

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 69) ได้กล่าวถึง การประเมินผลการนิเทศติดตามว่า การประเมินผลและรายงานผล ผู้นิเทศควรประเมินตั้งแต่ การเตรียมก่อนปฏิบัติงาน เมื่อเริ่มปฏิบัติงาน ระหว่างปฏิบัติงานและเมื่อสิ้นสุดโครงการ มีขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการประเมินของหน่วยงานหรือโครงการ

1.1 ขั้นเตรียมการก่อนปฏิบัติงาน ผู้นิเทศควรตรวจสอบแผนงานหรือ โครงการ เพื่อให้มีความเป็นไปได้และมีความสมบูรณ์ของแผนงานหรือ โครงการมากที่สุด

1.2 ขั้นการเริ่มต้นปฏิบัติงานในโครงการนั้น ผู้นิเทศควรได้มีการตรวจสอบ ความพร้อมในการเริ่มโครงการ ได้แก่ บุคลากร ทรัพยากร การฝึกอบรม การทำความเข้าใจกับ ผู้ปฏิบัติ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและทัศนคติของชุมชน

1.3 ขั้นระหว่างดำเนินการหรือปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบวิธีการปฏิบัติงาน เน้นหนัก ด้านบริหารวิชาการและผู้ปฏิบัติงานมีอุดมมุ่งหมาย แนวดำเนินการและปรัชญาตรงกันหรือไม่ การแบ่งงานรับผิดชอบเหมาะสมกับงานเพียงไร สามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้ได้หรือไม่

1.4 ขั้นสิ้นสุดโครงการ เป็นการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วว่ามีผลตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด การพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงไรและมีข้อดี ข้อเสียอย่างไร

2. สิ่งที่ต้องประเมินผลโครงการมี 2 ประการ คือ

2.1 ผู้นิเทศนำข้อมูลจากผลสัมฤทธิ์ของโครงการนี้ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพไปใช้ในการปรับปรุงแผนงานและโครงการครั้งต่อไป

2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน โครงการเป็นการประเมินผลทุกขั้นตอนที่ปฏิบัติงาน มีแนวทางการประเมินดังนี้

2.2.1 การตรวจความพร้อมก่อนปฏิบัติงาน ได้แก่ สภาพแวดล้อมซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินงาน ทรัพยากรที่เป็นวัสดุอุปกรณ์เงินและคนมีความพร้อมเพียงใด ตลอดจนการปรับปรุงขั้นตอนใด จะต้องเตรียมการล่วงหน้าก่อนที่จะมีปัญหา

2.2.2 สำรวจปัญหาและอุปสรรค ขณะดำเนินการเป็นข้อมูลที่บอกปัญหาและอุปสรรคในขณะทำงานนั้นซึ่งได้จากการรายงานผลการปฏิบัติงานหรือผู้นิเทศเข้าไปร่วมปฏิบัติงาน

3. สรุปและรายงานประเมินผลโครงการ

3.1 การสรุปประเมินผลโครงการเพื่อประกอบการพิจารณาปรับปรุง ซึ่งโครงการจะมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล 2 ประการ

3.1.1 ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน ได้แก่ ความพร้อมที่จะดำเนินการมอบอำนาจหน้าที่ให้ผู้ร่วมงาน การอำนวยความสะดวกและการรายงาน

3.1.2 ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ได้แก่ ด้านปริมาณและด้านคุณภาพ

3.2 แบบรายงานการประเมินผลโครงการหรือแผนงานมีดังนี้

3.2.1 ชื่อโครงการ

3.2.2 วัตถุประสงค์

3.2.3 เป้าหมาย

3.2.4 ปัญหาและอุปสรรค

3.2.5 ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

3.2.6 ผู้รับผิดชอบโครงการ

3.2.7 ผู้รายงาน

3.3 การเสนอรายงานการประเมินผล เป็นหลักฐานที่รวบรวมข้อมูลจากผลการประเมินไว้ เพื่อประกอบการพิจารณาการวางแผนในอนาคต คณะทำงานควรเสนอรายงานเมื่อได้สรุปการประเมินผลของแผนงาน/โครงการให้ที่ประชุมหรือเสนอต่อผู้บังคับบัญชาต่อไป

สังัด อุทรานันท์ (2540 : 55) ได้กล่าวถึง การประเมินผลการนิเทศติดตามโดยยึดหลักการที่สำคัญบางประการ ดังนี้

1. ผู้รับผิดชอบในการประเมินผลการนิเทศ ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร ผู้นิเทศหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย
2. ขอบเขตของการประเมินผลการนิเทศ
การประเมินผลการนิเทศจะประกอบไปด้วยการประเมินผลในสิ่งต่อไปนี้
  - 2.1 ผลผลิตหรือสัมฤทธิ์ผลการนิเทศ
  - 2.2 กระบวนการปฏิบัติงาน
  - 2.3 ทรัพยากรที่ใช้ในการนิเทศ
3. วิธีดำเนินการประเมินผลการนิเทศ ทำได้ดังนี้คือ
  - 3.1 ประเมินผลด้วยเครื่องมือชนิดต่าง ๆ
  - 3.2 ประเมินผลโดยการประชุมปรึกษาหารือ อภิปรายกลุ่มหรือประชุมสัมมนาผู้ที่

เกี่ยวข้อง

จากข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน มีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน เป็นการคิดหรือเตรียมการที่จะพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3) การจัดกิจกรรมนักเรียน เป็นการปฏิบัติของนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างเป็นระบบ 4) การส่งเสริม เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่นจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เช่น แหล่งเรียนรู้ วิทยากรภายนอก หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น และ 5) การนิเทศติดตามผล

การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานูรรัพย์ เขต 4

การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูรรัพย์ เขต 4 (2552 : 7-8) มีแนวทางการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานูรรัพย์ เขต 4 ดังนี้

อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน โดยรัฐต้องจัดให้มีการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองไทย และพลเมืองของโลก เพื่อเป็นรากฐานที่พอเพียงสำหรับการใฝ่รู้ ใฝ่เรียนตลอดชีวิต รวมทั้งเพื่อการพัฒนาหน้าที่การงาน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่วนตนและครอบครัว และเพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่ง สำหรับการสร้างสรรค์ สังคมไทย ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

เพื่อการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนในอนาคต

แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา บุรีรัมย์ เขต 4

แนวทางการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 3) กล่าวว่า เป็นแนวทางหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งหวังพัฒนาผู้เรียน โดยใช้หลักการของ พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาโดยองค์รวมหรือประยุกต์ใช้ในการบริหารตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการ เพื่อเป็นไปตามเป้าหมายการจัดการศึกษาของชาติให้ผู้เรียนเป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยมีจุดเริ่มต้นที่ การกิน การอยู่ การดู การฟัง ให้เป็นวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรก ของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่า วิถีพุทธคือวิถีไทย จนเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกยอมรับ พุทธธรรมเป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง สามารถ ดำเนินชีวิตประจำวันไปได้อย่างถูกต้อง คือ การกิน การอยู่ การดู การฟัง ยังผลให้มีความสุข พร้อม กับให้คนรอบข้างมีความสุขไปด้วย จากคุณค่าขององค์ความรู้ในพุทธธรรม กระทรวงศึกษาธิการจึง มีแนวคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบพุทธธรรมมาบูรณาการประยุกต์ใช้กับระบบการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด ให้มีคุณสมบัติเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวิถีพุทธพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์มีความเก่งกล้า ฉลาดคิดพิจารณา และรู้จักการนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และ สร้างสรรค์อนาคตของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลกทั้งหมดให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขยั่งยืน สืบไป กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 3-7) กล่าวถึงจุดเน้นที่สำคัญของโรงเรียนวิถีพุทธ คือการนำ หลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนใน ภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนส่วนใหญ่ และนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถกิน ดู อยู่ ฟังเป็น คือใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์ แท้จริงต่อชีวิต การดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธจะแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสดงปัญญาทั้งนี้ การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าว จัดผ่านระบบไตรสิกขาที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ศีลหรือวินัยใน การดำเนินชีวิตที่ดำรงสำหรับตนและสังคม สมาธิหรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพมี สมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็ง สงบสุข ปัญญาที่มีความรู้ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่เหมาะสม โดยมีครูและผู้บริหารเป็นกัลยาณมิตรมีความรักความปรารถนาดี ที่จะ พัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดด้วย ความเพียรพยายาม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ได้ดำเนินงาน โครงการ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน โดยใช้กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนด้วยการให้โรงเรียนในสังกัดได้สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ซึ่งในปีการศึกษา 2553 ได้กำหนดให้โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้นตามศักยภาพ ซึ่งการจัดสภาพในทุกด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถ กิน อยู่ คู่ พึ่ง เป็น มีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา ทั้งมีการจัดสภาพที่จะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาวัชรธรรม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 15) ได้กล่าวถึงการจัดสภาพของสถานศึกษาไว้ 4 ประการคือ

1. สัมปยุตสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ครู อาจารย์ เพื่อน ผู้ปกครอง ผู้ใหญ่ที่ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี
2. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี
3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
4. ชัมมานุชัมมปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้และดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง และยังมีการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนา ศิล สมาธิ ปัญญา เช่น มีห้องพระประจำ โรงเรียนที่มีพระพุทธรูปเด่นเป็นสง่าเหมาะสม มีการตกแต่งห้องเรียนมีพระพุทธรูปอยู่หน้าห้องชัดเจน การตกแต่งบริเวณ โรงเรียนเป็นธรรมชาติ ชวนให้มีใจสงบ มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรมนอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ได้สนับสนุนให้โรงเรียนได้จัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่าง ๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่บูรณาการทั้ง ศิล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นการมีวิถีชีวิต ตัวอย่างกิจกรรม เช่น

กิจกรรมประจำวัน

1. การแสดงความเคารพ เข้า-เย็น
2. กิจกรรมหน้าเสาธง ไหว้พระสวดมนต์
3. กิจกรรมออมทรัพย์
4. กิจกรรมพัฒนา ทำความสะอาดห้องเรียน
5. กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียน เดินแถวเปลี่ยนกิจกรรม เข้าแถวรับประทานอาหาร
6. การทำความเคารพในห้องเรียน
7. สอดแทรกในการเรียนการสอน
8. การปฏิบัติตามระเบียบวินัย ข้อตกลงของห้องเรียน การแต่งกาย
9. กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน

10. กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์หลังเลิกเรียน

กิจกรรมประจำสัปดาห์

1. กิจกรรมลูกเสือ - ยุวกาชาด
2. กิจกรรมชุมนุมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. ไหว้พระสวดมนต์ทำนองสรภัญญะและทำบุญใส่บาตรในวันพระ
4. การฟังเทศน์ อบรมธรรมะจากพระสงฆ์ อบรมคุณธรรมจากครู

กิจกรรมประจำเดือน

1. กิจกรรมประกวดห้องเรียนสะอาด
2. กิจกรรมส่งเสริมการอ่านและตอบปัญหาธรรมะ
3. ไหว้พระสวดมนต์ทำนองสรภัญญะในวันพระ
4. การฟังเทศน์ อบรมธรรมะจากพระสงฆ์ อบรมคุณธรรมจากครู
5. ประกวดมารยาทไทย
6. การเรียนรู้วิถีพุทธจากสื่อเทคโนโลยี เรียนรู้วิถีพุทธจากต้นไม้พูดได้

กิจกรรมประจำภาคเรียน/ประจำปี

1. ค่ายคุณธรรม
2. ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ หรือทุกวันพระ
3. หล่อเทียนพรรษา
4. ถวายเทียนพรรษา
5. ประกวดสวดมนต์ทำนองสรภัญญะ
6. กิจกรรมวันสำคัญ (วันไหว้ครู วันแม่ วันพ่อ)

7. กิจกรรมวันวิชาการ

ด้านการบริหารจัดการ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ได้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้กับศึกษานิเทศก์รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษาให้กับโรงเรียน โดยสนับสนุนให้โรงเรียนร่วมกับผู้ปกครอง และชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธา รวมทั้งเสริมปัญญาเข้าใจในหลักการและดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธ ร่วมกัน ทั้งนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครูและผู้บริหาร เพียรพยายามสนับสนุนในลักษณะต่าง ๆ โดยการปฏิบัติตนเองที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีพุทธ มีโครงสร้างคณะกรรมการงานคุณธรรม จริยธรรม สถานศึกษาวิเคราะห์จุดเน้นหรือรูปแบบ โรงเรียนวิถีพุทธ ตามความเหมาะสมของสถานศึกษา โดยเน้นประยุกต์กิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันในภาพรวมโดยส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติเป็นประจำและต่อเนื่อง เช่น

1. กิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าเรียน และก่อนเลิกเรียนประจำวัน เพื่อใกล้ชิดศาสนา กิจกรรมรับศีลหรือทบทวนศีลทุกวัน อาจเป็นบทกลอนหรือเพลงเช่นเดียวกับกิจกรรมแผ่เมตตาเพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
2. กิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่าง ๆ เช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยาน ท่องสูตรคุณ สวดมนต์ สร้างสมาธิเป็นประจำวันเพื่อฝึกและพัฒนาสมาธิ เป็นต้น
3. กิจกรรมทางศาสนา เช่น หล่อเทียนพรรษา แห่เทียนพรรษา ถวายเทียนพรรษา กิจกรรมเสียดละบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมมีปัญญา รู้ เข้าใจ
4. กิจกรรมอาสาทวิเศษ กิจกรรมทำความสะอาด กิจกรรมสุขาภิบาล ปฏิบัติวินัยถือศีล เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบ
5. กิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม หรือประเมินรายงานการทำงานของคณะกรรมการนักเรียน ธนาคารความดี กลุ่มทำความสะอาด ประจำวันเพื่อให้อยู่เป็น
6. กิจกรรมสวดมนต์ ฟังธรรมในวันพระเพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา
7. กิจกรรมบันทึกและยกย่องปฏิบัติธรรม การบันทึกธนาคารความดี เหตุการณ์ประจำวัน เน้นย้ำและเสริมแรงการทำความดี
8. ทุกห้องเรียนมีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน โดยเข้าใจเหตุผลและประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน เขียนให้ปรากฏชัดเจนในห้องเรียนพัฒนาศีล วินัย ด้วยปัญญา ที่สำคัญคือโรงเรียนมีการจัดหลักสูตรสถานศึกษาที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นเป็นการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
9. หลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังทุกกลุ่มสาระที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ไปพร้อมกัน
10. การจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกช่วงชั้นมีการบูรณาการพุทธธรรม ในการเรียนและปฏิบัติ
11. การจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมเป็นฐานในการคิด หรือเป็นเกณฑ์ ตรวจสอบการเรียนรู้ การปฏิบัติหรือเชื่อมโยงสอดคล้องแทรกการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาคน และผู้อื่น
12. การจัดบรรยากาศของการใฝ่รู้และพัฒนาไตรสิกขาหรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกันทั้งครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อครูด้วยกัน สถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เช่น การลด ละ เลิกอบายมุข การเสียดละ เป็นต้น

ความงดงามของโรงเรียนวิถิปุทธ

ภาพของโรงเรียนวิถิปุทธ เป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรม มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจน มีรูปแบบที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผู้เรียน สร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุข ได้พัฒนาชีวิตสู่สังคมที่ดีงาม ผลการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธที่ชัดเจนสังเกตเห็นความงามและคุณค่า เช่น

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาด้านอื่น ๆ สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
2. นักเรียนสามารถปฏิบัติศาสนพิธีและหลักธรรมเบื้องต้นของพระพุทธศาสนาได้
3. นักเรียนมีความตระหนักในศิลปวัฒนธรรมประเพณีไทย
4. นักเรียนมีความตระหนักถึงพระคุณของบิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณ
5. นักเรียนรู้เสียสละบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
6. นักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดพิจารณาได้
7. นักเรียนมีศีล สมาธิ ปัญญา พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ได้สูงขึ้น
8. นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง
9. นักเรียนมีทักษะในการคิด
10. นักเรียนปลอดจากสิ่งเสพติด
11. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนในทุกด้านเป็นที่ชื่นชอบ ชื่นชมของผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และชุมชนที่รับทราบ เกิดการยอมรับพร้อมให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เกิดการทำงานอย่างมีส่วนร่วม
12. บรรยากาศการปฏิสัมพันธ์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนดีขึ้น รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน
13. บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาตนเองทั้งวิธีการทำงาน วิธีการดำเนินชีวิต ทำให้มีความสุข มีคุณค่าเพิ่มขึ้น เพราะวิถิปุทธช่วยกล่อมเกลา
14. ผู้บริหาร ครู บุคลากร นักเรียนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม เป็นต้น
การดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความเก่งกล้าฉลาดคิดพิจารณา และรู้จักการนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์อนาคตของชุมชน สังคมประเทศชาติ และโลก ทั้งหมดให้เป็นวิถีแห่งสันติสุขยั่งยืนสืบไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามแนวทฤษฎี หลักการ แนวคิด ที่ได้นำมาเสนอนี้เป็นงานวิจัยที่มีความใกล้เคียง และสนับสนุน ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

สุจิตรา สุขसार (2544 : 2) ได้พัฒนาเครื่องมือเพื่อหาคุณภาพ สร้างเกณฑ์ปกติและคู่มือ ในการวัดคุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียนตามมาตรฐาน โรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2541 พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมตามข้อสอบฉบับที่ 1 ด้านความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือ และตอบแทนคุณ และฉบับที่ 3 ด้านการใช้สิ่งของอย่างประหยัดและคุ้มค่า นักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างดี ส่วนฉบับที่ 2 ด้านความซื่อตรงต่อหน้าที่และความถูกต้อง และฉบับที่ 4 ด้านการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบด้วยความมุ่งมั่น รอบคอบ และถูกต้อง นักเรียนมีพฤติกรรมในทางปฏิบัติได้ค่อนข้างน้อย

ปิยวรรณ คงวัดใหม่ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการศึกษา ตามแนวพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาปฐมวัย ผลการวิจัย พบว่า 1) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ใน วัดสังกัดกรมการศาสนา 1.1) ด้านปรัชญาและเป้าหมายและสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเด็ก โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดตามหลักพุทธธรรม 1.2) ด้านนโยบายการจัดการศึกษา มุ่งเตรียมความพร้อม ของเด็กทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา 1.3) ด้านการจัด สภาพแวดล้อมยึดหลักการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม 1.4) ด้านการเตรียม บุคลากรพิจารณาครูที่ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีทั้งด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็ก 1.5) ด้าน การจัดการเรียนการสอน เน้นกิจกรรมที่เด็กได้ฝึกคิดพิจารณาฝึกสมาธิ และลงมือปฏิบัติจริง 1.6) ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน กำเนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 1.7) ด้านการวัดและ ประเมินผล ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรม 1.8) ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน นำชุมชนเขามามี ส่วนร่วมโดยการนิมนต์พระสงฆ์มาเป็นวิทยากร และพระสงฆ์มีบทบาทเป็นสื่อกลางระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ปัญหาที่พบคือ ผู้บริหารไม่สามารถดำเนินการตามปรัชญาและเป้าหมายสถานศึกษา และนโยบายการจัดการศึกษาได้ทั้งหมด สถานศึกษาขาดงบประมาณในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม ขาดวิทยากรที่มีความรู้ในการจัดการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา ขาดงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดหาสื่อการเรียนการสอน ผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมในการวัดและ ประเมินผล และชุมชนไม่เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา

ทิพวรรณ แสยมงคล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชิงดาว อำเภอเชิงดาว จังหวัดเชียงใหม่โดยทำการประเมินด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยหลักการ เหตุผล วัตถุประสงค์และความเหมาะสมกับนโยบายและสภาพของสถานศึกษาโดยรวมพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

วีระศักดิ์ ปิยานุกูล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 2 จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานุริรัมย์ เขต 2 ให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่น การแข่งขันกีฬา กิจกรรมรำลึกถึงผู้มีพระคุณ และกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด มากกว่าการดำเนินการด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมากกว่าด้านอื่น ส่วนครูผู้สอนเน้นการสอนคุณธรรม จริยธรรม สอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าด้านอื่น ๆ และผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

สุจิตรา ปันดี (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนธีรภานุวิทยาลัย บ้านโง้ง จังหวัดลำพูนพบว่าผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน คือ การคอยสอดส่องดูแลเรื่องยาเสพติด การฝึกให้ความเคารพนบนอบต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ อบรมไม่ให้เป็นคนลัทธิลัทธิขโมยน้อย แนะนำการใช้จ่ายตามความจำเป็นฝึกให้รู้จักดูแลสิ่งของ ทรัพย์สินของตนเองและส่งเสริมให้ประพฤติปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม ส่วนปัญหาและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองไม่ค่อยให้การส่งเสริมนักเรียนให้เคารพธงชาติในเวลา 8 โมงเช้า และ 6 โมงเย็น การฝึกให้รู้จักรอคอยไม่แสดงอาการรีบร้อน การฝึกให้รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและการส่งเสริมให้ประกอบกิจกรรมในเวลาว่างให้เกิดประโยชน์และในส่วนของแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนพบว่า ผู้ปกครองเสนอแนะให้มีการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนคือการฝึกให้เป็นคนมีระเบียบในเรื่องการตรงต่อเวลา การเป็นคนสุภาพนอบน้อมถ่อมตน การรักษาคำพูด การรู้จักใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น ไม่ฟุ่มเฟือยและช่วยเหลือพ่อแม่ในการทำงานบ้าน

แสงนภา ภักดีศิริวงษ์ (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) ด้านการส่งเสริมอบรมทางด้านจริยธรรมพระภิกษุส่วนมากให้การส่งเสริมอบรมมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และเมื่อนักเรียนมาประกอบกิจกรรมที่วัดเนื้อหาที่พระภิกษุส่งเสริมมากที่สุด คือ เรื่องความเมตตากรุณา ความกตัญญู 2) ด้านการสนับสนุนกิจกรรมทางด้านการส่งเสริมจริยธรรม พระภิกษุส่วนมากมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่างๆ การจัดโครงการอบรมศีลธรรมนักเรียนในภาคฤดูร้อน และจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยเป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่คณะครูและผู้จัดการ ให้การสนับสนุนด้านอุปกรณ์และสถานที่ 3) ด้านการให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนพระภิกษุส่วนมากให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาทั่วไป ได้แก่ ปัญหาทางการเรียน การเงิน สุขภาพวิธีการให้คำแนะนำปรึกษา โดยส่วนมากให้คำแนะนำปรึกษาที่วัด เมื่อนักเรียนไปปฏิบัติกิจกรรมที่วัด 4) ด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพระภิกษุส่วนมากเคยมีส่วนร่วมในการชักชวนฆราวาสเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา การทำบุญตักบาตร และพิธีพุทธมาฆะ วิจารณ์ที่พระภิกษุใช้ในการชักชวนสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือ การบอกกล่าวแก่สมาชิกในชุมชน เมื่อสมาชิกในชุมชนมาประกอบกิจกรรมทางศาสนา

กำแหง จิตตะมา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง ผลการวิเคราะห์พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทองตามแนวทางทั้ง 5 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ คือ การพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยการใช้ตัวแบบที่ดี ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและด้วยการนำผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และยังพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

วาสนา ศีะกาบโค (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการประเมินการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 พบว่าจากการประเมินการดำเนินงาน โรงเรียน ด้านปัจจัยผลการวิจัยพบว่าทุกองค์ประกอบ โดยเฉพาะด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบคือการกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมายโดยกำหนดไว้ในแผนธรรมนูญโรงเรียน หรือแผนกลยุทธ์ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับมาก

อภิชา แดงจำรูญ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษากิจการศึกษาคณะพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร ผลการศึกษามีดังนี้ 1) หลักการและเหตุผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม คือเพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงามให้นักเรียนมีคุณธรรม เป็นคนดีมีคุณภาพ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กิจกรรมที่จัดให้มีขึ้น ได้แก่ การสวดมนต์ไหว้พระตอนเช้าก่อนเข้าเรียน การอบรม ศีลธรรมในชั่วโมงเรียน การดื่มน้ำสะอาดประจำปี ทั้งนี้พบว่าหลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น สิ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากที่สุดคือนิทานและวีดิทัศน์ ตามลำดับ 2) การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมตามแนวการบริหารจิตเจริญปัญญา มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับวัย โดยพบว่าหลังจากที่นักเรียนได้ฝึกกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การนั่งสมาธิ การเดินจงกรม การกำหนดอิริยาบถย่อย การฟังธรรม การร่วมกิจกรรมอื่น ๆ นักเรียนได้เรียนรู้และสามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด เข้าใจเรื่องความดีความชั่ว สามารถควบคุมอารมณ์และมีสติสัมปชัญญะเพิ่มขึ้น ส่วนในด้าน การวางแผน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการจัดอาคารสถานที่ไม่พบว่ามีปัญหาแต่อย่างใด สำหรับการรับรู้และความเข้าใจของนักเรียนนั้นพบว่า นักเรียนตระหนักดีว่า

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2549 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความคิดมีคุณธรรมโดยพิจารณาจาก 3 ประเด็นหลักคือ คนดีมีคุณธรรม ครอบครัวดีมีคุณธรรม และชุมชนดีมีคุณธรรม โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์และวิธีคัดสรรคน ครอบครัว ชุมชนดี มีคุณธรรมและเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมความคิดมีคุณธรรมให้กับคน ครอบครัว ชุมชนได้ใช้วิธีการศึกษาภาคสนามโดยการสนทนากลุ่มในระดับชุมชนและระดับจังหวัดของ 3 จังหวัดคือ จังหวัดฉะเชิงเทรา เพชรบุรีและพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการส่งเสริมความคิดมีคุณธรรมในระดับบุคคลคือการพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ตัวเราเป็นตัวอย่างที่ดี พ่อแม่ทำตนเป็นต้นแบบที่ดี ให้การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง สร้างครอบครัวให้อบอุ่น เข้มแข็ง เอื้อเฟื้อต่อกัน การอบรมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี พัฒนาเมื่อเติบโตใหญ่ ปลูกฝังให้เด็ก รู้จักเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญเพื่อให้เด็กซึมซับความดีงาม ครูเป็นแบบอย่างและสอนคุณธรรม จริยธรรม ร่วมมือส่งเสริมและพัฒนาคนดี เช่นการยกย่องเชิดชูเกียรติคนดีมีคุณธรรมนำมาเป็นต้นแบบของชุมชนสังคมให้กำลังใจคนทำดีทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โรงเรียนสอนวิชาศีลธรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง ร่วมกิจกรรมกับวัดเพิ่มชั่วโมงสอนจริยธรรม ฝึกให้เด็กนั่งสมาธิ จัดหาสมุดบันทึกความดีให้เด็กบันทึก แข่งขันตอบปัญหาธรรมะ มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา คุณธรรมความคิดใช้กิจกรรมทางศาสนาช่วยสอนใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมช่วยกล่อมเกลาจากวิถีชีวิต จัดกิจกรรมที่ดีมารองรับ โดยมีฐานจาก

วัฒนธรรมท้องถิ่น ในระดับครอบครัว พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ครอบครัวอบอุ่น เข้าใจกัน เข้าใจถึงความแตกต่าง รู้จักปรับตัวเข้าหากัน มีความอดทนในการเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี ส่งเสริมลูก ทั้งด้านการศึกษา และการเป็นคนดี มีกิจกรรมที่สมาชิกทั้งครอบครัวทำร่วมกัน เข้าร่วมประเพณี ท้องถิ่น สังคมมีการประกาศยกย่องครอบครัวที่ปฏิบัติได้เหมาะสม เช่น แม่ดีเด่น พ่อดีเด่น ลูกกตัญญู ระดับชุมชนคนในชุมชนทุกระดับต้องเป็นแบบอย่างที่ดีสร้างความร่วมมือในการสร้าง คนดี สังคมดีจากบ้าน วัด โรงเรียนยกย่องคนดีให้เป็นแบบอย่างของชุมชนสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน สร้างครอบครัวที่ดี สร้างอาชีพที่มั่นคงในชุมชนสร้างการมีส่วนร่วมของ ชุมชน นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาใช้ ดูแลสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้อง ส่งเสริมการสร้างคนดี ชุมชนดี สังคมให้เพิ่มมากขึ้น

กนกพร เพ็ชรพงศ์ และคนอื่น ๆ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของครูในการ ส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของ นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานใน 2 ด้าน มีดังนี้ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เมื่อพิจารณาใน ภาพรวมพบว่า ครูมีบทบาทระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการพบว่า รายการพยายาม พัฒนาการ สอน เช่น เตรียมการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนสนใจแนะนำกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ให้เป็นประโยชน์แก่นักเรียน ดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบความสำเร็จในการทำ กิจกรรมและ การเรียนส่งเสริมให้นักเรียน ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งต่าง ๆ ที่เป็นกิจกรรมของโรงเรียน ส่งเสริมให้ นักเรียนปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ส่งเสริมนักเรียนที่ทำความดีโดยให้รางวัลและ ประกาศเกียรติคุณ ครูมีบทบาทในระดับมากที่สุด ส่วนรายการอื่น ๆ ครูมีบทบาทในระดับมากด้าน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่าครูมีบทบาทระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละรายการ พบว่า รายการให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดของสภาพแวดล้อมภายใน สถานศึกษา ส่งเสริมให้นักเรียนยึดมั่นในกติกากฎระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่งเสริมให้ นักเรียนเป็นคนตรงต่อเวลา ดูแลนักเรียนให้แต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน ร่วมมือกับผู้บริหาร คณะครู ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบายในการพัฒนานักเรียนให้มีวินัย ติดตามและ ประเมินผลพฤติกรรมนักเรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่องเพื่อการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของ นักเรียนชี้แนะให้นักเรียนเดินแถวเข้า - ออกจากห้องเรียนและโรงเรียน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แก่นักเรียน ให้ความรักสนิทสนมแก่นักเรียนอย่างทั่วถึง ครูมีบทบาทในระดับมากที่สุด ส่วน รายการอื่น ๆ ครูมีบทบาทในระดับมาก

ถวัลย์ บัวสละ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานของผู้บริหารในการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามพระศนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

พิจิตร พบว่า การดำเนินงานของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามทรงสนะของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตรใน 4 ด้าน ได้แก่ด้านกำหนดนโยบาย ด้านจัดสภาพแวดล้อม ด้านนิเทศการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมนักเรียน อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ชูชาติ สามารถกุล (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานูรรัมย์ เขต 4 จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานูรรัมย์ เขต 4 ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการเป็นแบบอย่างและด้านการจัดสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการวางแผนกลยุทธ์ด้านการจัดกิจกรรมและด้านการนิเทศติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียนได้มีการดำเนินการในหลายรูปแบบ โดยมุ่งเน้นให้เสริมสร้างคุณธรรม ค่านิยม หรือพฤติกรรมของผู้เรียน โดยการบูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่การเรียนรู้ด้านของโรงเรียน มีสถาบันทางศาสนาให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการฝึกอบรมนักเรียน นักเรียนจึงได้เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมอันดีงามของไทยมากขึ้น จากการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาและพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านศีลสมาธิ ปัญญา ตามแนวทางพุทธศาสนา แต่สิ่งที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาก็คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมพื้นฐานของพุทธศาสนาให้ซึมซับลงสู่ตัวและการมุ่งมั่นในการทำประโยชน์ให้กับสังคม

งานวิจัยต่างประเทศ

เฮนสัน (Henson. 2000 : 11 – 11) ได้วิจัยเรื่อง ความเข้าใจของครูยุคใหม่ต่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาฝึกหัดครูจากมหาวิทยาลัยทางตะวันตกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกา 186 คน พบว่าด้านบทบาทของโรงเรียนและสังคมกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65 เห็นว่า โรงเรียนคือวิถีชีวิตเด็ก คือสิ่งแวดล้อมทางจริยธรรม มีจุดสำคัญที่ต้องสร้างคุณลักษณะอันดีทางจริยธรรมจากการจัดกระบวนการเรียนการสอน ระบบการจัดการศึกษาต้องเตรียมเด็กเข้าสู่สังคมที่มีจริยธรรมอันจะช่วยสร้างความสำเร็จและความเป็นพลเมืองดี ครูควรปรับปรุงระเบียบในชั้นเรียนและผลสำเร็จของงานอยู่เสมอ มีการสอดแทรกจริยธรรมในการเรียนการสอน การให้ทำการบ้าน การตัดสินใจร่วมกันทำงานจากความคิดเห็นของเด็กทุกคน การสอนในชั้นเรียนสะท้อนความเชื่อถือครูบางคนเน้นหลากหลายวิชา ครูต้องคำนึงถึงจริยธรรมที่จะเกิดกับเด็ก กลุ่มอื่นเห็นว่าโรงเรียนมุ่งเน้นในการสร้างต้นแบบทางจริยธรรม โรงเรียนเป็นที่สั่งสอนจริยธรรม ครูพยายามที่

จะสร้างโรงเรียนเป็นสถาบันแห่งจริยธรรม โรงเรียนได้พยายามที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมทางจริยธรรม แต่ก็มียุทธศาสตร์ประกอบหลายอย่างทำให้ล้มเหลว นักเรียนเรียนรู้จริยธรรมนอกจากหลักสูตรในโรงเรียน แล้วเด็กเองยังได้พัฒนาจริยธรรมด้วยตนเองจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว และประสบการณ์ของเด็กเอง ชุมชนสามารถสร้างแบบอย่างให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติ ผู้ร่วมวิจัยยังเห็นว่าชุมชนและสังคมมีหน้าที่ในการพัฒนาจริยธรรมของเด็กด้วย

แคมป์เบลและไทส์เซน (Campbell & Thiessen, 2001 : 27) ได้วิจัยเรื่อง สภาพพื้นฐานทางศีลธรรมของตัวแทนจริยธรรมในการสอน ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพต่อการพัฒนาในปัจจุบันภายใต้ประเด็นคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานของครูที่มีต่อผู้เรียน จุดสนใจหลักของการวิจัยคือ บทบาทของครูในการเป็นตัวแทนจริยธรรมและการอบรมสั่งสอนในห้องเรียนว่าเป็นไปในทางที่ถูกหรือผิด อันเป็นตัวชี้วัดจากครูและนักวิจัย จุดมุ่งหมายเป็นการรวบรวมหลักการ ทฤษฎีกับหลักศีลธรรมตามแบบแผนของการวิจัย โดยค้นคว้า 2 ประการ คือ ครูมีเป้าหมายของการอบรมสั่งสอนและการเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนกับความมุ่งมั่นต่อการควบคุมพฤติกรรมของตนเองอย่างไร จากงานวิจัยได้ให้แนวคิดหลายประการจากวิธีการค้นคว้าที่หลากหลาย มีการเสนอบทสัมภาษณ์รวบรวมข้อมูล เน้นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู ประเด็นในการศึกษามี 4 ด้าน คือ ด้านระเบียบในห้องเรียน ด้านงานภารกิจหลักของครู ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียนจากการเลือกวิธีการสอนของครูและด้านการวัดผล ประเมินผล นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เสนอแนะว่า ระดับความรู้ทางหลักศีลธรรมของครูแสดงถึงความไม่มั่นใจที่จะเป็นตัวแทนทางจริยธรรมและสะท้อนถึงจิตสำนึกในการยอมรับคุณงามความดีและหลักศีลธรรมที่ครูอบรมสั่งสอนและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

บรูคส์ (Brooks, 2003 : 2169 – A) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของเครื่องมือวัดความหลากหลายของการมีพฤติกรรมในการจัดการปัญหา วินัยในห้องเรียนของครู ซึ่งผลสรุปจากงานวิจัยทั่วไปพบว่า การแก้ปัญหาวินัยจะประสบความสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อครูที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับวินัยของนักเรียนมี กรอบแนวคิด/ความเชื่อสอดคล้องกับหลักการหรือทฤษฎีเกี่ยวกับวินัยเท่านั้น โครงการนี้ได้สร้างรูปแบบการฝึกอบรมครูให้มีความสามารถในการจัดการปัญหาพฤติกรรมนักเรียนในห้องเรียน โดยฝึกให้ครูใช้วินัยเกี่ยวกับกรอบแนวคิด – ความเชื่อของตนเอง โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมการจัดการปัญหาวินัยนักเรียน ตลอดจนฝึกให้เกิดความเข้าใจในกรอบแนวคิด / ความเชื่อของตนเองและของคนอื่น หรือทฤษฎีต่างๆ เมื่อครูมีแนวความคิดเกี่ยวกับวินัย อย่างชัดเจนก็จะสามารถใช้วิธีการที่สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาวินัยนักเรียนมากกว่าการใช้มาตรการลงโทษแต่อย่างเดียว การศึกษาครั้งนี้ได้สำรวจโรงเรียนต่างๆ ในที่ตั้ง 5 แห่ง และมีผู้ตอบแบบสอบถาม 265 คน ซึ่งได้เข้าร่วมสัมมนาและประชุม

ผลการศึกษาพบว่า แบบวัดความเชื่อถือได้อยู่ในระดับปานกลาง ตลอดจนมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบที่เหมาะสม และผลจากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของครูที่ต้องการได้รับการฝึกอบรมอย่างเข้มในเรื่องการบริหารจัดการปัญหาวินัยในห้องเรียน

คาโรล (Carol. 2005 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีคุณลักษณะที่ดีและมีคุณธรรมของผู้บริหารการศึกษาของโรงเรียนในรัฐนิวยอร์ก เพื่อการบริหารความขัดแย้ง เพื่อการบริหารความขัดแย้ง ได้แนวทางปฏิบัติ 7 แนวทางดังนี้ ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี นโยบายมีความชัดเจน ยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ มีโครงสร้างที่ดี มีข้อมูลในการตัดสินใจ บริหารจัดการอยู่บนพื้นฐานของธรรมาภิบาล (Good Governance) ภาวะความรับผิดชอบในหน้าที่เป็นของทุกคน และบริหารการเงินด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้

จอสท์ (Jost, L.M (2005 : บทคัดย่อ) การวิเคราะห์การสนทนานโยบายการปกครองบ้านเมืองที่ดีของประเทศเนเธอร์แลนด์และเยอรมัน พบว่าการปกครองที่ดีและประสบผลสำเร็จได้จะต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ทุกคนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในหน้าที่ เกิดผลคุ้มค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม

มาร์เซลลา (Marcella. 2005 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนในเขตพื้นที่มอรอนโก รัฐแคลิฟอร์เนีย จากการศึกษาพบว่าในการขับเคลื่อนให้โรงเรียนประสบผลสำเร็จจะต้องมีโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษาที่ดีเป็นอันหนึ่งอันเดียวทั้งระบบและสอดคล้องกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

แอนเดรีย (Andrea. 2005 : บทคัดย่อ) ได้เปรียบเทียบการบริหารจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน โดยใช้หลักคุณธรรม สรุปได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารจัดการความพึงพอใจต่อครู นักเรียนผู้ปกครอง ชุมชน และถูกนำไปใช้เป็นนโยบายทั้งในส่วนของการราชการ การปกครองส่วนท้องถิ่นและบริษัทโดยทั่วไป

เอสเทอบน (Esteban. 2008 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับตัวคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับเด็ก สรุปได้ว่า ตัวคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละวัย พร้อมกับแนวทางการ สร้างเสริมคุณธรรมตามพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย กล่าวคือ อายุ 4-6 ปี ควรพัฒนาคุณธรรมด้านความจริงใจ ความซื่อสัตย์ มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว อายุ 6-12 ปี ควรพัฒนาคุณธรรมด้านความขยันหมั่นเพียร ความอดุสาหะ การทำงานหนัก อดทน อดกลั้น มีความรับผิดชอบ ความยุติธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อายุ 12-18 ปี คุณธรรมที่ควรปลูกฝัง ได้แก่ การอดทน อดกลั้น (ในการควบคุมอารมณ์) การมีจิตสำนึกจงรักภักดีต่อครอบครัว โรงเรียน มีความรับผิดชอบ

มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาถูกสอนให้ใช้ เหตุผลเป็นหลักการ มากกว่าการใช้อารมณ์และความรู้สึก

จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่าในต่างประเทศจะใช้คุณธรรมของผู้บริหารและครูเป็น ผู้นำในการพัฒนาคุณธรรมของโรงเรียน คือ คุณธรรมของผู้บริหารและครู ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความอดทน จิตวิทยา การตัดสินใจ การแสดงออก ความสามัคคีปรองดอง สถานภาพของครู ภาวะเศรษฐกิจของครู กิจกรรมการบริหาร โรงเรียน ความสัมพันธ์กับชุมชน และการสนับสนุน จากชุมชนผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ก้าวไกล ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี นโยบายมีความชัดเจน ยึดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ มีโครงสร้างที่ดี มีข้อมูลในการตัดสินใจ บริหารจัดการ อยู่บนพื้นฐานของธรรมาภิบาล (Good Governance) ภาวะความรับผิดชอบในหน้าที่เป็นของทุกคน และบริหารการเงินด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะเห็นได้ ว่าในการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนนั้น มีปัจจัยหลัก คือ ต้นแบบในการปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรทางการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องทุก ฝ่าย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ให้มีคุณภาพ และเป็นรูปธรรมอย่างยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยเสนอวิธีดำเนินการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู ในโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่อนุบาล ถึง ช่วงชั้นที่ 2 และตั้งแต่อนุบาล ถึง ช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 แยกเป็น ผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 194 คน และครู จำนวน 194 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 388 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน(Krejcie & Morgan) (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 148-149) ได้กลุ่มตัวอย่าง 328 คน แล้วทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้
  - 2.1 แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ (Strata)
  - 2.2 กำหนดโควตา (Quota) ผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 164 คน และครูที่รับผิดชอบโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จำนวน 164 คน
  - 2.3 ทำการสุ่มโรงเรียนในแต่ละขนาดมาจำนวน 164 โรงเรียนตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)
  - 2.4 จากโรงเรียนที่สุ่มมาได้ ผู้ตอบแบบสอบถามคือผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู ที่

รับผิดชอบโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน (Purposive Sampling) กลุ่มละ 1 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 328 คน

รายละเอียดประชากรและกลุ่มตัวอย่างแสดงไว้ในตาราง 2 ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4. 2552 : ไม่มีเลขหน้า)

ตาราง 2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างของผู้อำนวยการ โรงเรียนและครู สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ปีการศึกษา 2552 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

ขนาดของ โรงเรียน	ประชากร โรงเรียน	กลุ่มตัวอย่าง โรงเรียน	กลุ่มตัวอย่าง		รวม
			ผู้อำนวยการ	ครู	
เล็ก	64	55	55	55	110
กลาง	101	82	82	82	164
ใหญ่	29	27	27	27	54
รวม	194	164	164	164	328

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ด้านการส่งเสริม และด้านการติดตามผล ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดไว้ 5 ระดับ คือ

5 หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติมาก

- 3 หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย
- 1 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Form) เพื่อเสนอปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

2.1 การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาดำรงเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน

2.2 ศึกษาแนวทางการสร้างเครื่องมือจากเอกสารและตำราต่าง ๆ กำหนดกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ด้านการส่งเสริม และด้านการนิเทศติดตามผล จำนวน 30 ข้อ

2.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา โครงสร้าง และภาษาเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบได้แก่

2.4.1 นายธีรวุฒิ พุทธการี ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 วุฒิ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)

2.4.2 นายอุทัยาน ปิตามาดา ศิษยานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 วุฒิ ค.ม. (การบริหารการศึกษา)

2.4.3 นายวิรัช ปัญญาวานิชกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพุทไธสง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 วุฒิ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา)

2.5 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำมาปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

2.6 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้อำนวยการโรงเรียนและครู

ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อโดยทดสอบด้วย t -test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 หรือถ้าค่า t มีค่า 1.75 ขึ้นไป ถือว่ามีอำนาจจำแนกสูงผลปรากฏว่าแบบสอบถามจำนวน 50 ข้อ ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด โดยมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 1.985 – 8.245

2.7 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผลปรากฏว่า ได้ค่าความเชื่อมั่น .9625

2.8 จัดพิมพ์แบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยยื่นคำร้องต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อขอให้ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม โดยส่งถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
2. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม โดยส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียน ในสังกัดเพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เพื่อแจกจ่ายไปยังโรงเรียนตามเป้าหมายและกำหนดวันรับแบบสอบถามคืน โดยส่งแบบสอบถามคืนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
4. ผู้วิจัยไปรวบรวมแบบสอบถามที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ด้วยตนเอง รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด แล้วนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป
5. แบบสอบถาม จำนวน 328 ฉบับ เก็บรวบรวมมาได้ จำนวน 328 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลแล้วในการจัดกระทำข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ

2. กรอกรหัสแบบสอบถาม

3. กำหนดตัวเลขแทนค่าข้อมูลในแบบสอบถาม แล้วบันทึกข้อมูล

4. นำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแจกแจงหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage)

แล้วนำเสนอเป็นตารางแสดงจำนวนร้อยละ

2. ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบความเรียง

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้อำนวยการ โรงเรียนและครูตามตัวแปรสภาพตำแหน่งโดยใช้ t-test กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

4. เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้อำนวยการ โรงเรียนและครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจะเปรียบเทียบเป็นรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe' Method) กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

5. ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะที่เป็นคำถามปลายเปิดจากแบบสอบถาม ตอนที่ 3 ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดประเด็นเข้าด้วยกันแล้วแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ เสนอข้อมูลเป็นตาราง

6. เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย (Mean) โดยกำหนดขอบเขตของค่าเฉลี่ยดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 100)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง	มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ โดยวิธีหาอัตราส่วนวิกฤต t เป็นรายข้อตามวิธีการของ t -test โดยใช้สูตร (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 260)

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2 + S_L^2}{n}}}$$

เมื่อ $\bar{X}_H$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มได้คะแนนสูง
 $\bar{X}_L$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มได้คะแนนต่ำ
 S_H^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มได้คะแนนสูง
 S_L^2 แทน ความแปรปรวนของกลุ่มได้คะแนนต่ำ
 n แทน จำนวนคนในกลุ่มสูง หรือกลุ่มต่ำที่นำมาวิเคราะห์

1.2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สูตร (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 261)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
 K แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
 S_i^2 แทน คะแนนของความแปรปรวนเป็นรายข้อ
 S^2 แทน ความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของข้อมูลหรือคะแนน
 N แทน จำนวนข้อมูล

2.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ $S.D.$ แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.1 การทดสอบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระกัน (Independent Sample)

โดยใช้ t-test ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครูต่อสภาพ
 การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ประถมศึกษานูริรัมย์ เขต 4 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยใช้
 สูตร

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาในการแจกแจงแบบ t
 $\bar{X}_1$ แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 1

$\bar{X}_2$	แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
S_1^2	แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
S_2^2	แทน ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
n_1	แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างที่ 1
n_2	แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่างที่ 2

3.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance) ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน และครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยใช้สูตร

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

เมื่อ	F	แทน ค่าการแจกแจงความถี่
	MS_b	แทน ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
	MS_w	แทน ความแปรปรวนภายในกลุ่ม

3.3 เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แล้วจะใช้วิธีการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ หรือในแต่ละข้อตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe' Method)

$$CV_d = \sqrt{(K-1)(F^*)(MS_{within})(2/n)}$$

เมื่อ	K	แทน จำนวนกลุ่มในกลุ่มตัวอย่าง
	F^*	แทน ค่า F ที่เปิดจากตาราง
	MS_{within}	แทน ค่า Mean square within group ที่คำนวณไว้แล้ว
	n	แทน จำนวนตัวอย่างทั้งหมด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. การวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F - distribution

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางด้านสถิติและวิจัยในการวิเคราะห์หาค่าสถิติของข้อมูล โดยเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางแบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน

ตอนที่ 4 สรุปข้อเสนอแนะที่เป็นปลายเปิด (Open Form) ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

รายละเอียดของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอนำเสนอตามลำดับ ดังนี้
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะปรากฏผลดังตาราง 3 ดังนี้

ตาราง 3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะตัวแปร	จำนวน (N = 328)	ร้อยละ
1. สถานภาพตำแหน่ง		
ผู้อำนวยการ โรงเรียน	164	50.00
ครู	164	50.00
2. ขนาดของโรงเรียน		
ขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมา	110	33.50
ขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 121 – 300 คน	164	50.00
ขนาดใหญ่ มีนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป	54	16.50

จากตาราง 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม มีสถานภาพตำแหน่งเป็น
ผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 164 คน (ร้อยละ 50.00) ส่วนครู จำนวน 164 คน (ร้อยละ 50.00)
ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 110 คน (ร้อยละ 33.50) โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน
164 คน (ร้อยละ 50.00) และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 54 คน (ร้อยละ 16.50)

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ซึ่งจะปรากฏผลดังตาราง 4 ถึงตาราง 16 ดังนี้

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู โดยรวมและรายด้าน

สภาพการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. ด้านการวางแผน	3.42	0.36	ปานกลาง	4
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.56	0.43	มาก	3
3. ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน	3.71	0.50	มาก	1
4. ด้านการส่งเสริม	3.65	0.39	มาก	2
5. ด้านการนิเทศติดตามผล	3.29	0.39	ปานกลาง	5
เฉลี่ยรวม	3.53	0.21	มาก	

จากตาราง 4 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน และด้านกรนิเทศติดตามผล อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.71$)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน

สภาพการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. ด้านการวางแผน	3.46	0.40	ปานกลาง	4
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.61	0.50	มาก	2
3. ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน	3.80	0.52	มาก	1
4. ด้านการส่งเสริม	3.48	0.33	ปานกลาง	3
5. ด้านการนิเทศติดตามผล	3.26	0.34	ปานกลาง	5
เฉลี่ยรวม	3.52	0.22	มาก	

จากตาราง 5 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.52$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.80$)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน ด้านการวางแผน โดยรวม และรายข้อ

ด้านการวางแผน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. โรงเรียนมีการประชุมร่วมกัน ในการวางแผนการจัด กิจกรรมการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในโรงเรียน	3.39	0.69	ปานกลาง	5
2. ผู้บริหาร คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกันจัด กิจกรรมทำแผนปฏิบัติการประจำปี เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน	3.34	0.62	ปานกลาง	7
3. โรงเรียนมีการปฏิบัติตาม โครงการเกี่ยวกับการ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.38	0.62	ปานกลาง	6
4. โรงเรียนมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนและมีเป้าหมายการปฏิบัติกิจกรรม ที่ชัดเจน	3.34	0.62	ปานกลาง	7
5. โรงเรียนมีการแต่งตั้งและมอบหมายงานเกี่ยวกับ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่ คณะครูอย่างชัดเจนและเหมาะสม	3.38	0.64	ปานกลาง	6
6. โรงเรียนมีการประชุมเพื่อวางแผนพัฒนางาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ	3.31	0.58	ปานกลาง	8
7. โรงเรียนมีการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง	3.47	0.73	ปานกลาง	4
8. โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ การดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	3.67	0.82	มาก	2

ตาราง 6 (ต่อ)

ด้านการวางแผน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
9. ผู้บริหารให้การสนับสนุนโครงการ หรือกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง	3.68	0.81	มาก	1
10. โรงเรียนมีการประสานงานตามโครงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ	3.58	0.78	มาก	3
เฉลี่ยรวม	3.46	0.40	ปานกลาง	

จากตาราง 6 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นผู้อำนวยการ โรงเรียน ด้านการวางแผน โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.46$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 8 ข้อ 9 และข้อ 10 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยข้อ 9 ผู้บริหารให้การสนับสนุนโครงการ หรือกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.68$)

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน โดยรวมและรายข้อ

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
11. ผู้บริหารและคณะครูมีการร่วมมือกันวิเคราะห์ ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน และให้ความสำคัญกับ คุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ก่อนการดำเนินการ ตามโครงการ	3.69	0.54	มาก	3
12. โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.51	0.76	มาก	7
13. โรงเรียนมีการบูรณาการการสอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	3.59	0.77	มาก	5
14. โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนหลากหลายรูปแบบ และใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม โดยยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.62	0.79	มาก	4
15. โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามหลักสูตร	3.74	0.78	มาก	1
16. โรงเรียนมีการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในหลักสูตรเพื่อความเหมาะสม และ สอดคล้องมาตรฐานการเรียนรู้	3.57	0.41	มาก	6
17. ครูผู้สอนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่าง ต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน	3.51	0.76	มาก	7
18. ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อหลักสูตรสถานศึกษาที่ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง	3.51	0.69	มาก	7

ตาราง 7 (ต่อ)

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
19. โรงเรียนมีการใช้วิทยากรท้องถิ่นอบรมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.73	0.81	มาก	2
20. โรงเรียนจัดให้มีการอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครูใน โรงเรียน	3.62	0.87	มาก	4
เฉลี่ยรวม	3.61	0.50	มาก	

จากตาราง 7 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยข้อ 15 โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.74$)

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยรวมและรายข้อ

ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
21. โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายกิจการนักเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.75	0.76	มาก	1
22. โรงเรียนมีการดำเนินงานตามโครงสร้างแผนงานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง	3.51	0.72	มาก	9
23. ครูผู้สอนและคณะกรรมการนักเรียนมีการวางแผนร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.52	0.76	มาก	8
24. กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ที่โรงเรียนคาดหวัง	3.52	0.74	มาก	8
25. การปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีความต่อเนื่อง และเป็นไปตามแผนงาน	3.53	0.89	มาก	7
26. ครูผู้สอนสร้างแรงจูงใจในกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัยของนักเรียน	3.73	0.80	มาก	2
27. นักเรียนมีบทบาทในการปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมากที่สุด	3.72	0.84	มาก	3
28. โรงเรียนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.70	0.73	มาก	4

ตาราง 8 (ต่อ)

ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
29. ผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่คณะครู และนักเรียน	3.62	0.79	มาก	6
30. ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน การปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.67	0.81	มาก	5
เฉลี่ยรวม	3.80	0.52	มาก	

จากตาราง 8 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน โดยข้อ 21 โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายกิจการนักเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.75$)

ตาราง 9 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน ด้านการส่งเสริม โดยรวมและรายข้อ

ด้านการส่งเสริม	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
31. โรงเรียนจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมสำหรับนักเรียน	3.67	0.47	มาก	3
32. โรงเรียนจัดกิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ-เนตรนารี เพื่อส่งเสริมความมีวินัย	3.69	0.50	มาก	2
33. โรงเรียนจัดกิจกรรมกีฬาภายใน เพื่อส่งเสริมการแสดงน้ำใจนักกีฬา	3.80	0.54	มาก	1
34. ผู้บริหารได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอยู่เสมอ	3.18	0.43	ปานกลาง	13
35. โรงเรียนจัดสัมมนา ทัศนศึกษาให้กับคณะครู เพื่อสร้างความร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนางาน	3.22	0.48	ปานกลาง	11
36. โรงเรียนมีการประสานแนวร่วมของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระหว่างโรงเรียนกับเขตพื้นที่การศึกษา	3.30	0.57	ปานกลาง	8
37. โรงเรียนจัดให้คณะครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมกับชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น	3.66	0.78	มาก	4
38. โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ในการจัดกิจกรรม เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.65	0.81	มาก	5
39. ผู้ปกครองนักเรียนมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.54	0.75	มาก	6

ตาราง 9 (ต่อ)

ด้านการส่งเสริม	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
40. โรงเรียนมีการจัดส่งนักเรียนเข้าประกวดกิจกรรมหรือแสดงผลงาน เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนกับหน่วยงาน หรือองค์กรอื่น	3.24	0.75	ปานกลาง	10
41. โรงเรียนมีการจัดบรรยายและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.29	0.81	ปานกลาง	9
42. โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนในการประกวดหรือแสดงผลงานเกี่ยวกับกิจกรรมคุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง	3.20	0.76	ปานกลาง	12
43. มีการจัดลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.35	0.61	ปานกลาง	7
เฉลี่ยรวม	3.48	0.33	ปานกลาง	

จากตาราง 9 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน ด้านการส่งเสริม โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 31 ข้อ 32 ข้อ 33 ข้อ 37 ข้อ 38 และข้อ 39 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยข้อ 33 โรงเรียนจัดกิจกรรมกีฬาภายใน เพื่อส่งเสริมการแสดงน้ำใจนักกีฬา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.80$)

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน ด้านการนิเทศติดตามผล โดยรวมและรายข้อ

ด้านการนิเทศติดตามผล	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
44. โรงเรียนมีการจัดทำและดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามแผนการนิเทศภายใน	3.23	0.49	ปานกลาง	4
45. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศติดตามโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.30	0.57	ปานกลาง	3
46. คณะกรรมการนิเทศติดตามมีการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.32	0.59	ปานกลาง	2
47. คณะกรรมการนิเทศติดตาม รายงานผลการประเมินกิจกรรมต่อผู้เกี่ยวข้อง	3.35	0.59	ปานกลาง	1
48. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อวัดความพึงพอใจของนักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง	3.23	0.52	ปานกลาง	4
49. โรงเรียนจัดให้มีการประชุมร่วมระหว่างคณะครู คณะกรรมการนักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อสรุปและวางแผนหาแนวทางพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.23	0.50	ปานกลาง	4
50. โรงเรียนมีการนำผลการประเมินกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มาเป็นแนวทางการปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	3.13	0.39	ปานกลาง	5
เฉลี่ยรวม	3.26	0.34	ปานกลาง	

จากตาราง 10 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน ด้านการนิเทศติดตามผล โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน โดยข้อ 47 คณะกรรมการนิเทศติดตาม รายงานผลการประเมินกิจกรรมต่อผู้เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.35$)

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู โดยรวมและรายด้าน

สภาพการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. ด้านการวางแผน	3.38	0.32	ปานกลาง	4
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.50	0.35	ปานกลาง	3
3. ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน	3.63	0.45	มาก	2
4. ด้านการส่งเสริม	3.83	0.36	มาก	1
5. ด้านการนิเทศติดตามผล	3.33	0.43	ปานกลาง	5
เฉลี่ยรวม	3.53	0.20	มาก	

จากตาราง 11 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการนิเทศติดตามผล อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นๆอยู่ในระดับมาก โดยด้านการส่งเสริม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.83$)

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการวางแผน โดยรวมและรายข้อ

ด้านการวางแผน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
1. โรงเรียนมีการประชุมร่วมกัน ในการวางแผนการจัด กิจกรรมการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในโรงเรียน	3.35	0.52	ปานกลาง	5
2. ผู้บริหาร คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกันจัด กิจกรรมทำแผนปฏิบัติราชการประจำปี เกี่ยวกับ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน	3.41	0.63	ปานกลาง	3
3. โรงเรียนมีการปฏิบัติตาม โครงการเกี่ยวกับ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.49	0.69	ปานกลาง	2
4. โรงเรียนมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของนักเรียนและมีเป้าหมายการปฏิบัติกิจกรรม ที่ชัดเจน	3.35	0.61	ปานกลาง	5
5. โรงเรียนมีการแต่งตั้งและมอบหมายงานเกี่ยวกับ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่ คณะครูอย่างชัดเจนและเหมาะสม	3.49	0.70	ปานกลาง	2
6. โรงเรียนมีการประชุมเพื่อวางแผนพัฒนางาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ	3.38	0.68	ปานกลาง	4
7. โรงเรียนมีการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานเกี่ยวกับ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง	3.19	0.42	ปานกลาง	7
8. โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ การดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	3.17	0.44	ปานกลาง	8

ตาราง 12 (ต่อ)

ด้านการวางแผน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
9. ผู้บริหารให้การสนับสนุน โครงการ หรือกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง	3.71	0.49	มาก	1
10. โรงเรียนมีการประสานงานตามโครงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ	3.23	0.76	ปานกลาง	6
เฉลี่ยรวม	3.38	0.32	ปานกลาง	

จากตาราง 12 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นผู้อำนวยการ โรงเรียน ด้านการวางแผน โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน ยกเว้น ข้อ 9 ผู้บริหารให้การสนับสนุน โครงการ หรือกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.71$)

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมและรายข้อ

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
11. ผู้บริหารและคณะครูมีการร่วมมือกันวิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน และให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ก่อนการดำเนินการตามโครงการ	3.77	0.75	มาก	1
12. โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.68	0.78	มาก	2
13. โรงเรียนมีการบูรณาการการสอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้	3.46	0.67	ปานกลาง	5
14. โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนหลากหลายรูปแบบ และใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.51	0.70	มาก	4
15. โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามหลักสูตร	3.46	0.68	ปานกลาง	5
16. โรงเรียนมีการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในหลักสูตรเพื่อความเหมาะสม และสนองต่อมาตรฐานการเรียนรู้	3.37	0.60	ปานกลาง	9
17. ครูผู้สอนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน	3.40	0.60	ปานกลาง	7
18. ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง	3.42	0.66	ปานกลาง	6

ตาราง 13 (ต่อ)

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
19. โรงเรียนมีการใช้วิทยากรท้องถิ่นอบรมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน	3.56	0.73	มาก	3
20. โรงเรียนจัดให้มีการอบรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของครูในโรงเรียน	3.39	0.65	ปานกลาง	8
เฉลี่ยรวม	3.50	0.35	ปานกลาง	

จากตาราง 13 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 11 ข้อ 12 ข้อ 14 และข้อ 19 อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อ 11 ผู้บริหารและคณะครูมีการร่วมมือกันวิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน และให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ก่อนการดำเนินการตามโครงการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.77$)

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยรวมและรายข้อ

ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
21. โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายกิจการนักเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.75	0.72	มาก	1
22. โรงเรียนมีการดำเนินงานตามโครงสร้างแผนงานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่อง	3.53	0.70	มาก	10
23. ครูผู้สอนและคณะกรรมการนักเรียนมีการวางแผนร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.55	0.70	มาก	8
24. กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ที่โรงเรียนคาดหวัง	3.54	0.71	มาก	9
25. การปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีความต่อเนื่อง และเป็นไปตามแผนงาน	3.56	0.86	มาก	7
26. ครูผู้สอนสร้างแรงจูงใจในกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัยของนักเรียน	3.71	0.79	มาก	2
27. นักเรียนมีบทบาทในการปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมากที่สุด	3.77	0.80	มาก	3
28. โรงเรียนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.59	0.76	มาก	6

ตาราง 14 (ต่อ)

ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
29. ผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่คณะครู และนักเรียน	3.64	0.84	มาก	4
30. ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน การปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.63	0.80	มาก	5
เฉลี่ยรวม	3.63	0.45	มาก	

จากตาราง 14 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยข้อ 21 โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายกิจการนักเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.75$)

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการส่งเสริม โดยรวมและรายชื่อ

ด้านการส่งเสริม	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
31. โรงเรียนจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมสำหรับนักเรียน	3.85	0.86	มาก	5
32. โรงเรียนจัดกิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ-เนตรนารี เพื่อส่งเสริมความมีวินัย	3.99	0.82	มาก	2
33. โรงเรียนจัดกิจกรรมกีฬาภายใน เพื่อส่งเสริมการแสดงน้ำใจนักกีฬา	4.00	0.80	มาก	1
34. ผู้บริหารได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอยู่เสมอ	3.82	0.79	มาก	6
35. โรงเรียนจัดสัมมนา ทัศนศึกษาให้กับคณะครู เพื่อสร้างความร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนางาน	3.55	0.69	มาก	11
36. โรงเรียนมีการประสานแนวร่วมของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระหว่างโรงเรียนกับเขตพื้นที่การศึกษา	3.86	0.81	มาก	4
37. โรงเรียนจัดให้คณะครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมกับชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น	3.92	0.80	มาก	3
38. โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ในการจัดกิจกรรม เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.88	0.79	มาก	4
39. ผู้ปกครองนักเรียนมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.71	0.66	มาก	9

ตาราง 15 (ต่อ)

ด้านการส่งเสริม	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
40. โรงเรียนมีการจัดส่งนักเรียนเข้าประกวดกิจกรรมหรือแสดงผลงาน เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนกับหน่วยงาน หรือองค์กรอื่น	3.72	0.71	มาก	8
41. โรงเรียนมีการจัดบรรยายและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.75	0.80	มาก	7
42. โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนในการประกวดหรือแสดงผลงานเกี่ยวกับกิจกรรมคุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่อง	3.52	0.67	มาก	12
43. มีการจัดลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.57	0.78	มาก	10
เฉลี่ยรวม	3.83	0.36	มาก	

จากตาราง 15 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการส่งเสริม โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน โดยข้อ 33 โรงเรียนจัดกิจกรรมกีฬาภายใน เพื่อส่งเสริมการแสดงน้ำใจนักกีฬา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.00$)

ตาราง 16 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการนิเทศติดตามผล โดยรวมและรายข้อ

ด้านการนิเทศติดตามผล	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับที่
44. โรงเรียนมีการจัดทำและดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามแผนการนิเทศภายใน	3.29	0.59	ปานกลาง	5
45. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศติดตามโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.38	0.62	ปานกลาง	1
46. คณะกรรมการนิเทศติดตามมีการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.34	0.60	ปานกลาง	2
47. คณะกรรมการนิเทศติดตาม รายงานผลการประเมินกิจกรรมต่อผู้เกี่ยวข้อง	3.34	0.58	ปานกลาง	2
48. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อวัดความพึงพอใจของนักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง	3.32	0.60	ปานกลาง	3
49. โรงเรียนจัดให้มีการประชุมร่วมระหว่างคณะครู คณะกรรมการนักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อสรุปและวางแผนหาแนวทางพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.32	0.59	ปานกลาง	3
50. โรงเรียนมีการนำผลการประเมินกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มาเป็นแนวทางปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	3.31	0.64	ปานกลาง	4
เฉลี่ยรวม	3.33	0.43	ปานกลาง	

จากตาราง 16 พบว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู ด้านการนิเทศติดตามผล โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน โดยข้อ 45 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศติดตามโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.38$)

มหาวิทยาลัยราชภัฏบรไน
BUNIRAM RAJABHAT UNIVERSITY

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริม
คุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน ซึ่งจะ
ปรากฏผลดังตาราง 17 ถึงตาราง 18 ดังนี้

ตาราง 17 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรมนักเรียน จำแนกสถานภาพตำแหน่ง โดยรวมและรายด้าน

สภาพการดำเนินงานส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	ระดับการปฏิบัติ				t
	ผู้อำนวยการ		ครู		
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการวางแผน	3.46	0.40	3.38	0.32	1.936
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.61	0.50	3.50	0.35	2.035
3. ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน	3.80	0.52	3.63	0.45	2.025
4. ด้านการส่งเสริม	3.48	0.33	3.83	0.36	1.864
5. ด้านการนิเทศติดตามผล	3.26	0.34	3.33	0.43	1.765
เฉลี่ยรวม	3.52	0.22	3.53	0.20	0.571

จากตาราง 17 พบว่าสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตาม
ความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง พบว่าโดยรวมและ
รายด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาไม่แตกต่างกัน

ตาราง 18 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน

ขนาดของโรงเรียน	ขนาดเล็ก		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่		รวม		F
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	
1. ด้านการวางแผน	3.50	0.38	3.39	0.37	3.32	0.28	3.42	0.36	1.752
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.55	0.43	3.61	0.45	3.39	0.34	3.56	0.43	1.363
3. ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน	3.80	0.59	3.74	0.45	3.47	0.35	3.72	0.50	2.041
4. ด้านการส่งเสริม	3.45	0.34	3.75	0.38	3.79	0.34	3.65	0.39	2.036
5. ด้านการนิเทศติดตามผล	3.29	0.37	3.34	0.42	3.17	0.29	3.29	0.39	1.675
เฉลี่ยรวม	3.52	0.24	3.57	0.19	3.43	0.16	3.53	0.21	1.947

จากตาราง 18 พบว่าสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียน และครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน

ตอนที่ 4 สรุปข้อเสนอแนะที่เป็นปลายเปิด (Open Form) ตามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 19

ตาราง 19 ข้อเสนอแนะความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน

ลำดับ ที่	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	จำนวน (N =288)	ร้อยละ
1	ผู้บริหาร และครู ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในและนอก โรงเรียน ในเรื่องการครองตน ครองคน ครองงาน	52	18.06
2	ครูควรวางตัวให้เหมาะสมน่านับถือให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน	46	15.97
3	ครูต้องมีความจริงใจกับนักเรียน ไม่หวังแต่ความก้าวหน้าของตน เพียงอย่างเดียว	40	13.89
4	สร้างความสามัคคีและให้ความสำคัญกับนักเรียน ควบคู่ไปกับ ความสำเร็จของงาน	34	11.81
5	ผู้บริหาร และครูควรปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายกับนักเรียน	29	10.07
6	ควรให้รางวัลหรือใบประกาศแก่นักเรียนที่ประพฤติดี	24	8.33
7	ควรจัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่ประพฤติตัวดีเป็นแบบอย่าง	18	6.25
8	ผู้บริหาร และครู ต้องขยันหมั่นเพียร เสียสละและอุทิศเวลาให้แก่ การอบรม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	14	4.86
9	ครูต้องศึกษาภูมิหลังของนักเรียนแต่ละคน เพื่อให้การช่วยเหลือ และ เติมเต็ม	11	3.82
10	ผู้บริหารต้องร่วมกิจกรรมกับครู และนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	9	3.13
11	ผู้บริหาร และครู ต้องแสดงบทบาทเป็นผู้มีคุณธรรมด้วยความจริงใจ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง	7	2.43
12	โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูเข้าอบรมและฝึกปฏิบัติธรรม และปฏิบัติ ตนตามหลักคำสั่งสอนของศาสนาที่ตนนับถือ	4	1.39

จากตาราง 19 พบว่าข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เรียงตามลำดับ 5 อันดับแรก ได้แก่ อันดับที่ 1 ผู้บริหาร และครู ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในและนอกโรงเรียน ในเรื่องการครองตน ครองคน ครองงาน (ร้อยละ 18.06) อันดับที่ 2 ครูควรวางตัวให้เหมาะสมน่าเชื่อถือให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน (ร้อยละ 15.97) อันดับที่ 3 ครูต้องมีความจริงใจกับนักเรียน ไม่หวังแต่ความก้าวหน้าของตนเพียงอย่างเดียว (ร้อยละ 13.89) อันดับที่ 4 สร้างความสามัคคีและให้ความสำคัญกับนักเรียน ควบคู่ไปกับการความสำเร็จของงาน (ร้อยละ 11.81) และอันดับที่ 5 ผู้บริหาร และครูควรปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายกับนักเรียน (ร้อยละ 10.07)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สมมติฐานของการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ
  - 6.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้
  - 6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร าร โรงเรียน และครูเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน และครู เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหาร โรงเรียน และครูมีความคิดเห็นของเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 แตกต่างกัน
2. ผู้บริหาร โรงเรียน และครู ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีความคิดเห็น

เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 แยกต่างหาก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู ในโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่อนุบาล ถึง ช่วงชั้นที่ 2 และตั้งแต่อนุบาล ถึง ช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 แยกเป็น ผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 194 คน และครู จำนวน 194 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 388 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซีและมอร์แกน(Krejcie & Morgan) (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. 2542 : 148-149) ได้กลุ่มตัวอย่าง 328 คน แล้วทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้

1.2.1 แบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม คือ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ (Strata)

1.2.2 กำหนดโควตา (Quota) ผู้อำนวยการ โรงเรียน จำนวน 164 คน และครูที่รับผิดชอบโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน จำนวน 164 คน

1.2.3 ทำการสุ่มโรงเรียนในแต่ละขนาดมาจำนวน 164 โรงเรียนตามสัดส่วน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

1.2.4 จากโรงเรียนที่สุ่มมาได้ ผู้ตอบแบบสอบถามคือผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู ที่รับผิดชอบโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน (Purposive Sampling) โรงเรียนละ 1 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 328 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยปรึกษาคณะกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการหาความเที่ยงตรงแบบเชิงประจักษ์ (Face Validity) แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู ในอำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ผลปรากฏว่าแบบสอบถาม จำนวน 50 ข้อ ผ่านเกณฑ์ทั้ง 50 ข้อ โดยมีค่า r อยู่ระหว่าง 1.985 – 8.245 หลังจากนั้นนำแบบทดสอบที่ผ่านเกณฑ์ไปทดลองใช้กับครู ในอำเภอเมือง

บุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของครอนบาค ผลปรากฏว่า ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .9625

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการขอความร่วมมือไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ขอให้ออกหนังสือขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษา ไปยังโรงเรียนต่าง ๆ และนำแบบสอบถามแจกจ่ายไปยังโรงเรียนตามเป้าหมายและกำหนดวันรับคืน โดยส่งแบบสอบถามคืนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 แล้วผู้วิจัยไปรวบรวมแบบสอบถามที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 328 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลที่เก็บได้ไปวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์และใช้สถิติวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยการแจกแจงหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางแสดงจำนวนร้อยละ

4.2 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้อำนวยการโรงเรียน และครู วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบความเรียง

4.3 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้อำนวยการโรงเรียนและครูตามตัวแปรสภาพตำแหน่งโดยใช้ t-test กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.4 เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนของผู้อำนวยการโรงเรียนและครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจะเปรียบเทียบเป็นรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ้ (Scheffe') กำหนดค่าสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05

4.5 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะที่เป็นคำถามปลายเปิดจากแบบสอบถาม ตอนที่ 3 ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดประเด็นเข้าด้วยกันแล้วแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ เสนอข้อมูลเป็นตาราง

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผน และด้านการนิเทศติดตามผล อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
2. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง พบว่าโดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน
3. การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน
4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เรียงตามลำดับ 5 อันดับแรก ได้แก่ อันดับที่ 1 ผู้บริหาร และครู ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในและนอกโรงเรียน ในเรื่อง การจรรยาบรรณ ครองคน ครองงาน (ร้อยละ 18.06) อันดับที่ 2 ครูควรวางตัวให้เหมาะสมน่าเชื่อถือให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน (ร้อยละ 15.97) อันดับที่ 3 ครูต้องมีความจริงใจกับนักเรียน ไม่หวังแต่ความก้าวหน้าของตนเพียงอย่างเดียว (ร้อยละ 13.89) อันดับที่ 4 สร้างความสามัคคีและให้ความสำคัญกับนักเรียน ควบคู่ไปกับความสำเร็จของงาน (ร้อยละ 11.81) และอันดับที่ 5 ผู้บริหาร และครูควรปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายกับนักเรียน (ร้อยละ 10.07)

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ผลจากการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู โดยรวมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ที่ผลวิจัยปรากฏเช่นนี้ก็เพราะว่า กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำ

ความรู้ พัฒนาค้นโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2552 : 1-2) อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (2545 : 2-9) ในมาตรา 6 บัญญัติไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบกับปัจจุบันสภาพเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แพร่หลายไปยังทุกส่วนของโลกที่เรียกว่ากระแสโลกาภิวัตน์ การจัดการเรียนการสอนจะต้องเสริมสร้างให้ผู้เรียนก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลต่อความประพฤติ ของนักเรียน และการจัดการศึกษาจึงต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระศักดิ์ ปิยานุกูล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ให้ ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่น การแข่งขันกีฬา กิจกรรมรำลึกถึงผู้มีพระคุณ และกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาดมากกว่า การดำเนินการด้านอื่น ๆ อีกทั้งผลการวิจัยของ กำแหง จิตตะมา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผลการวิเคราะห์พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ตามแนวทางทั้ง 5 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ คือ การพัฒนาด้วยการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยการใช้ตัวแบบที่ดี ด้วยการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และด้วยการนำผู้ปกครองและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และยังสอดคล้องกับ ชูชาติ สามารถกุล (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 จาก ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 ตามความคิดเห็นของครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้าน

การเป็นแบบอย่างและด้านการจัดสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการวางแผนกลยุทธ์ด้านการจัดกิจกรรมและด้านการนิเทศติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลจากการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู จำแนกตามสถานภาพตำแหน่ง พบว่า โดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาไม่แตกต่างกัน ที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้เพราะว่าปัจจุบันผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู ต่างก็มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีระศักดิ์ ปิยานุกุล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่น การแข่งขันกีฬา กิจกรรมรำลึกถึงผู้มีพระคุณ และกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด มากกว่าการดำเนินการด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนแตกต่างกัน คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมากกว่าด้านอื่น ส่วนครูผู้สอนเน้นการสอนคุณธรรม จริยธรรมสอดแทรกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าด้านอื่น ๆ เช่นเดียวกันกับผลการวิจัยของ ชูชาติ สามารถกุล (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการเป็นแบบอย่างและด้านการจัดสภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการวางแผนกลยุทธ์ด้านการจัดกิจกรรมและด้านการนิเทศติดตามประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้าง ความดี มีคุณธรรมโดยพิจารณาจาก 3 ประเด็นหลักคือ คนดีมีคุณธรรม ครอบครัวดีมีคุณธรรม และชุมชนดีมีคุณธรรม โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์และวิธีคัดสรรคน ครอบครัว ชุมชนดี มีคุณธรรมและเพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมความดีมีคุณธรรมให้กับคน ครอบครัว ชุมชน ได้ใช้วิธีการศึกษาภาคสนามโดยการสนทนากลุ่มในระดับชุมชนและระดับจังหวัดของ 3 จังหวัดคือ จังหวัดฉะเชิงเทรา เพชรบุรีและพิษณุโลกผลการวิจัย

ความดี มีคุณธรรมในระดับบุคคลคือการพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขาคือศีล สมาธิ ปัญญา ตัวเราเป็นตัวอย่างที่ดี พ่อแม่ทำตนเป็นต้นแบบที่ดี ให้การอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้อง สร้างครอบครัวให้อบอุ่น เข้มแข็ง เอื้อเฟื้อต่อกัน การอบรมเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี พัฒนาเมื่อเติบโตใหญ่ ปลูกฝังให้เด็ก รู้จักเข้าวัดฟังธรรม ทำบุญเพื่อให้เด็กซึมซับความดีงาม ครูเป็นแบบอย่างและสอนคุณธรรม จริยธรรม ร่วมมือส่งเสริมและพัฒนาคนดี เช่นการยกย่องเชิดชูเกียรติคนดีมีคุณธรรมนำมาเป็นต้นแบบของชุมชนสังคมให้กำลังใจคนทำดีทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โรงเรียนสอนวิชาศีลธรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง ร่วมกิจกรรมกับวัดเพิ่มชั่วโมงสอนจริยธรรม ฝึกให้เด็กนั่งสมาธิ จัดหาสมุดบันทึกความดีให้เด็กบันทึก แข่งขันตอบปัญหาธรรมะ มีกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนใช้วัดเป็นศูนย์การพัฒนา คุณธรรมความดีใช้กิจกรรมทางศาสนาช่วยสอนใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมช่วยกล่อมเกล้าจากวิถีชีวิต จัดกิจกรรมที่ดีมารองรับ โดยมีฐานจากวัฒนธรรมท้องถิ่น ในระดับครอบครัว พ่อแม่เป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ครอบครัวอบอุ่น เข้าใจกัน เข้าใจถึงความแตกต่าง รู้จักปรับตัวเข้าหากัน มีความอดทนในการเลี้ยงลูกให้เป็นคนดี ส่งเสริมลูกทั้งด้านการศึกษา และการเป็นคนดี มีกิจกรรมที่สมาชิกทั้งครอบครัวทำร่วมกัน เข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น สังคมมีการประกาศยกย่องครอบครัวที่ปฏิบัติได้เหมาะสม เช่น แม่ดีเด่น พ่อดีเด่น ลูกกตัญญู ระดับชุมชนคนในชุมชนทุกระดับต้องเป็นแบบอย่างที่ดีสร้างความร่วมมือในการสร้างคนดี สังคมดีจากบ้าน วัด โรงเรียนยกย่องคนดีให้เป็นแบบอย่างของชุมชนสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน สร้างครอบครัวที่ดี สร้างอาชีพที่มั่นคงในชุมชนสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาใช้ ดูแลสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมการสร้างคนดี ชุมชนดี สังคมให้เพิ่มมากขึ้น

3. ผลจากการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู จำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่าโดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะว่าปัจจุบันทุกโรงเรียนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีระศักดิ์ ปิยานุกูล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานูริรัมย์ เขต 2 จากการศึกษพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กำแหง จิตตะมา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม

จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอ่างทอง ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาด แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

4. ผลจากการสำรวจข้อเสนอแนะของผู้อำนวยการ โรงเรียนและครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 เรียงตามลำดับ 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับที่ 1 ผู้อำนวยการ โรงเรียนและครู ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในและนอกโรงเรียนในเรื่องการ ครอบตน ครอบคน ครอบงาน ซึ่งสอดคล้องกับชูชาติ สามารถกุล (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและ เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทของผู้บริหาร สถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ตามความคิดเห็นของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเป็นแบบอย่างและด้านการจัด สภาพแวดล้อมอยู่ในระดับมาก อันดับที่ 2 ครูควรวางตัวให้เหมาะสมน่านับถือให้ความเป็นกันเอง กับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ วีระศักดิ์ ปิยานุกุล (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอนใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ให้ความสำคัญ ต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่น การแข่งขันกีฬา กิจกรรมรำลึกถึงผู้มีพระคุณ และกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด มากกว่าการดำเนินการด้าน อื่นๆ อันดับที่ 3 ครูต้องมีความจริงใจกับนักเรียนไม่หวังแต่ความก้าวหน้าของตนเพียงอย่างเดียวซึ่ง สอดคล้องกับ เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 การเรียนการสอนต้องมุ่งเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นในการวางแผนแนวทางสำหรับพัฒนา การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ควรเน้นการจัดกิจกรรมนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ โรงเรียน และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในและนอกโรงเรียน ในเรื่องการครองตน ครองคน ครองงาน ครูควรวางตัวให้เหมาะสมน่านับถือให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน ครูต้องมีความจริงใจกับนักเรียน ไม่หวังแต่ความก้าวหน้าของตนเพียงอย่างเดียว สร้างความสามัคคีและให้ความสำคัญกับนักเรียน ควบคู่ไปกับการพัฒนาตนเอง

3. โรงเรียนควรต้องดำเนินการเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมทั้งกับผู้บริหาร และครูให้บังเกิดผลมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาเลือกใช้บทบาทและวิธีการที่เหมาะสมและสามารถส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของข้าราชการครู ได้แก่ การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การจงใจ การสร้างขวัญและกำลังใจ การฝึกอบรมและการเสริมสร้างวินัยในการพัฒนาเจตคติ จิตสำนึกและพฤติกรรมที่มีวินัย เพื่อให้ครูเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งคุณธรรมจริยธรรม สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มตามศักยภาพ อันจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนต่อไป

4. จากผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาควรนำไปพัฒนาตนเอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรส่งเสริม พัฒนา จัดอบรม กระตุ้นให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร และครู ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในและนอกโรงเรียน ในเรื่องการครองตน ครองคน ครองงาน ครูควรวางตัวให้เหมาะสมน่านับถือให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน ครูต้องมีความจริงใจกับนักเรียน ไม่หวังแต่ความก้าวหน้าของตนเพียงอย่างเดียว สร้างความสามัคคีและให้ความสำคัญกับนักเรียน ควบคู่ไปกับความสำเร็จของงาน และผู้บริหาร และครู ควรปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายกับนักเรียน

5. หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอิสระภายใต้การกำกับของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ปรับปรุงแก้ไข พ.ศ.2545 ในการยกระดับฐานะผู้ประกอบการวิชาชีพครู โดยการจัดให้มีการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู การออกและเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพครู การกำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จะต้องใช้ข้อมูลหลาย ๆ ด้านที่เชื่อมั่นได้ ประกอบกับข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุของความล้มเหลวในการจัดการศึกษาของชาติในอดีต เป็นตัวพิจารณากำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู การออกและเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพครู การกำกับ ดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา ดังกล่าว โดยเฉพาะการประเมินเพื่อขอเลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น ด้านที่ 1 การรักษาวินัย จรรยาบรรณและจริยธรรม ต้องหาข้อมูลจากหลาย ๆ ฝ่ายที่มีส่วนได้เสียใน

หน่วยงานนั้น ๆ และให้มีการนิเทศภายในด้านการรักษาวินัย จรรยาบรรณและจริยธรรม ควบคู่กับการประเมินและการพิจารณาความดีความชอบ อันจะส่งผลโดยตรงกับส่งเสริม พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนให้บังเกิดผลอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 จากข้อค้นพบในขอบเขตที่ดำเนินการ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาวิจัยในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่ส่งผลต่อการมีคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยมุ่งเน้นปัจจัยการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อนำผลการศึกษาไปปรับพฤติกรรมการบริหารงานของผู้บริหาร และการสอนของครูให้ดียิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องปัญหาการดำเนินการเสริมสร้างวินัยและการป้องกันการกระทำผิดวินัยของข้าราชการครู จากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนต่อไป
3. ควรมีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา และครูในด้านอื่นๆ ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านต่างๆ ของนักเรียน เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหาร และครู ให้มีคุณลักษณะภาวะผู้นำ และครูต้นแบบ ที่สูงขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพร เพ็ชรพงศ์. (2550). บทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร. ปรินซ์นิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กรมวิชาการ. (2547). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ : ออนป้า.
- กษมา วรวรรณ ณ อุรุยา. (2542). คำบรรยายเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). ความรู้ด้านพฤติกรรมมนุษย์และทักษะการครองตน. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2548). ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ : ออนป้า.
- (2552). ปฏิรูปการศึกษา กับ ๘ คุณธรรมพื้นฐานที่ควรปลูกฝัง. (ออนไลน์) แหล่งที่มา : <http://learners.in.th/blog/manu-nok/57406>.
- กำแพง จิตตะมา. (2548). การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา อ่างทอง. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- คมสัน บุญศิริ. (2542). พฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดนครพนม. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2549). การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างความคิด มีคุณธรรม. (เอกสารอัดสำเนา).
- จำเริญรัตน์ เชื้อจันทร์. (2548). จริยศาสตร์: ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- เฉลียว นูรีศักดิ์. (2542). การพัฒนาเชิงระบบ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ พี.เอ.ลิฟวิ่ง.
- ชมนาด วิเชียรสาร. (2550). สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยโขทัยธรรมมาธิราช.

ชูชาติ สามารถกุล. (2550). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
นักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). บุรีรัมย์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ราชภัฏบุรีรัมย์.

ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). การพัฒนาจริยธรรม. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

เซวง เตชะโกศยะ. (2553). การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

http://reportgo.blogspot.com/2010/02/blog-post_7015.html

ถวัลย์ บัวสละ. (2550). การดำเนินงานของผู้บริหารในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน
ตามทฤษฎีของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจิตร. (ออนไลน์).
แหล่งที่มา : <http://www.grad.nu.ac>.

เถียน พันธุ์อนุ. (2542). การศึกษาพฤติกรรมด้านคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถม
ศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ตามความคิดเห็นครูผู้สอน
และประธาน กรรมการโรงเรียน. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (การบริหาร
การศึกษา). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทิพวรรณ แสนมงคล. (2547). การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
เชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เทวินทร์ เทวิน โท, พระ. (2544). พุทธจริยศาสตร์. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้ง.

ธรรมกิตติวงศ์, พระ. (2548). คำวัด. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org/wiki>.

ธรรมะปฏิบัติ. (2550). วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :

<http://www.dhammathai.org/treatment/nivorn/nivorn17.php>

นิยม ไม้โสภา. (2543). พฤติกรรมการครองตน ครองคน ครองงาน ตามแนวพุทธธรรม
ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม.
รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญยืน สุภาพ และคนอื่น ๆ. (2542). ปัญหาการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมประกอบ
การสอนจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ ผู้สอนและนักเรียน. กรุงเทพฯ :
ศรีเมืองการพิมพ์.

- บุญร่วม คิคการ. (2542). การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ
กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- บุญเสริม มงคลดาว. (2544). คุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม
สามัญศึกษา เขตการศึกษา 12. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา).
ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุบผา บุญน้อม. (2549). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารตาม
การรับรู้ของครูกับคุณธรรมจริยธรรม ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา. ปริญญาานิพนธ์ ค.ม. (การบริหาร
การศึกษา). พระนครศรีอยุธยา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา.
- บรรเทา กิตติศักดิ์. (ม.ป.ป). การปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรม. กรุงเทพฯ : อรุณลาดพร้าว.
- บุญชัย จงกลณี. (2542). คุณธรรมของนักบริหาร. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2543). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. (2542). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. บุรีรัมย์ : ฝ่ายเอกสาร
การพิมพ์ สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- ปิยวรรณ คงวัดใหม่. (2546). สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนาใน
สถานศึกษาปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
- พูนศักดิ์ จันทรสุนทร. (2541). การส่งเสริมจริยธรรมในการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ :
วัฒนาพานิช.
- พรรณณี รักษาพล. (2546). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ.
- พรหมคุณากรณ์, พระ. (ป.อ. ปยุตโต). (2550). หัวใจพระพุทธศาสนา. (ออนไลน์). แหล่งที่มา :
<http://www.dhammadjak.net/>
- วาสนา ตะกอบโค. (2548). การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมบูรณ์ พรรณนาภพ. (2545). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. กรุงเทพฯ : สหธรรมิก.

สมพงษ์ จิตระดับ. (2530). **แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาคุณธรรมที่เน้น**

ความมีวินัยและเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

สัจจ อุทรานันท์. (2540). **การนิเทศการศึกษาหลักการ ทฤษฎีและปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : มิตรสยาม.

สาโรช บัวศรี. (2527). **ปรัชญาคุณธรรมสำหรับครู**. ม.ป.ท. : อักษรบัณฑิต.

สำนักงานข้าราชการครู. (2529). **การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. (2551). **รายงานโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน**.

มัธยมศึกษา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2544). **แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแล**

ช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและ

พัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน**.

(2551). **คู่มือการจัดทำรายละเอียดค่าของตั้งงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ**

2552. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **ถ่ายเอกสาร**.

สำเร็จ เฉลิมเผ่า. (2527). **การส่งเสริมจริยธรรมของโรงเรียน**. กรุงเทพฯ : นิเวศรรมา.

สุจิรา สุขสาร. (2544). **การพัฒนาเครื่องมือเพื่อหาคุณภาพ สร้างเกณฑ์ปกติและคู่มือในการวัด**

คุณธรรม จริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของนักเรียนตามมาตรฐาน

โรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2541.

วิทยานิพนธ์ ค.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

แสงนภา ภัคคีศิริวงษ์. (2547). **การมีส่วนร่วมของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมคุณธรรม**

จริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์

กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อภิชา แดงจำรูญ. (2548). **การศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด**

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.

(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อารี จำปาทอง. (2532). **จริยศึกษา**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนา.

- อำนาจ ทะพังก์แก และชยันต์ วรรณะภูติ. (2522). การส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน.
กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- Andrea, F. P. (2005). **New York State School Board Members' Attitudes towards School Governance, Finance Practices, Conflict, Teamwork and Board Effectiveness.** (Online). Available : <http://wwwlib.umi.com/dissertations/>
- Brooks, K. L. (2003). "Validation of the Teacher Variance Inventory (Revised) and its Relationship to the Survey of Attitudes toward Children," **Dissertation Abstracts International.** 65(10): 11178-A.
- Campbell, P. K. & Thiessen, H. L. (2001). "The Characteristics of an Effective Lutheran High School Administrator," **Dissertation Abstracts International.** 61(2): 61-05 A.
- Carol, D. (2005). "Teacher Morale as Related to School Leadership Behavior (Morale Leadership Behaviors)," **Dissertation Abstracts International.** 61(3): 54-02A.
- Esteban, M. T. (2008). **Virtue the Morality That is Appropriate a Child.** (Online). Available: <http://wwwlib.umi.com/dissertations/>.
- Henson, K. (2000). "An Investigation of School Morale and Perception of School Climate among Minority at Risk Students (at Risk Minority Students)," **Dissertation Abstracts International.** 61(2): 52-12 A.
- Jost, L. M. (2005). **Educational Governance of the Morongo Unified School District (California).** (Online). Available: <http://wwwlib.umi.com/dissertations/>

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/ว ๕๐๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถ.จระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์
จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณธีระวุฒิ พุทธการี

ด้วย นายทงศักดิ์ ระดาจันทร์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๔ โดยมี ผศ.ดร. ศิราณี จุฑาปะมา เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้เพื่อที่ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการใน ขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/ว ๕๐๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถ.จระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์
จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณอุทยาน ปิตามาศา

ด้วย นายทงศักดิ์ ระดาจันทร์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาวิทยาลัย เขต ๔ โดยมี ผศ.ดร. ศิราณี จุฑาปะมา เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้เพื่อที่ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการใน ขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/ว ๕๐๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถ.จระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์
จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๖ ธันวาคม ๒๕๕๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน คุณวิรัช ปัญญาวานิชกุล

ด้วย นายทงศักดิ์ ระดาจันทร์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาวิทยาลัย เขต ๔ โดยมี ผศ.ดร. ศิราณี จุฑาปะมา เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้เพื่อที่ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการใน ขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

๙๖/๗

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถ.จระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์
จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๔ มกราคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาวิทยาลัย เขต ๑

ด้วย นายทงศักดิ์ ระดาพันธ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาวิทยาลัย เขต ๔ โดยมี ผศ.ดร. ศิราณี จุโฑปะมา เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้นักศึกษามีความประสงค์ ในการทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัยที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือในการวิจัยที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงเพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือในการวิจัย

ดังนั้นจึงขออนุญาตให้นายทงศักดิ์ ระดาพันธ์ ใช้เครื่องมือในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง สำหรับกำหนดการผู้วิจัยจะประสานงานในรายละเอียดอีกครั้ง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ 04082/418

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1
50 ถนนอิสาน บร 31000

5 มกราคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนในสังกัด ทุกแห่ง

ด้วย นายทองศักดิ์ ระดาพันธ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 โดยมี ผศ.ดร. ศิราณี จุโฑปะมา เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์ ในการทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัยที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือในการวิจัยที่จะใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริงเพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือในการวิจัย โดยแจกแบบสอบถาม ผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นักศึกษาเข้าเก็บข้อมูลใน หน่วยงานของท่านด้วย

ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 จึงแจ้งผู้อำนวยการ โรงเรียนในสังกัดทุกแห่ง ทราบเพื่ออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวเข้าเก็บข้อมูลในโรงเรียนของท่านได้ตามความเหมาะสมต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นางวิไลลักษณ์ จุลเสริม)

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปฏิบัติราชการแทน

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/๑๕

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถ.จระ ต.ในเมือง อ.เมืองบุรีรัมย์
จ.บุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๑๓ มกราคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาวิทยาลัย เขต ๔

ด้วย นายทนต์ศักดิ์ ระคาจันทร์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง สภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาวิทยาลัย เขต ๔ โดยมี ผศ.ดร. ศิราณี จุฑาปะมา เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยการนี้นักศึกษามีความประสงค์ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยดังกล่าว จึงขอกความ อนุเคราะห์อนุญาตให้นักศึกษาเข้าเก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่านด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โทร ๐๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ 04085/649

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4
อำเภอพุทธไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ 31200

3 กุมภาพันธ์ 2553

เรื่อง คอบแบบสอบถามเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัด

ด้วยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ได้รับหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ขออนุญาตให้นายทองศักดิ์ ระคาพันธ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจก
แบบสอบถามเพื่อทำวิทยานิพนธ์ ณ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 นั้น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 ได้พิจารณาแล้วอนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าว
เข้าดำเนินการตามความประสงค์ เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยดังกล่าวต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการ

ขอแสดงความนับถือ

(นายนิววัฒน์ แก้วเพชร)

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปฏิบัติราชการแทน
ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4

กลุ่มบริหารงานบุคคล

กลุ่มงานพัฒนาบุคลากร

โทร. / โทรสาร 044-689445

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

สภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ดังนั้นจึงขอให้ท่านตอบแบบสอบถามตามสภาพที่เป็นจริง ซึ่ง แบบสอบถามนี้ ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน ด้านการส่งเสริม และด้านการนิเทศติดตามผล

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน

ทงศักดิ์ ระดาจันทร์

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) ตามความเป็นจริง

1. สถานภาพตำแหน่ง

( ) ผู้อำนวยการโรงเรียน ( ) ครู

2. ขนาดของโรงเรียน

( ) ขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมา

( ) ขนาดกลาง มีนักเรียนตั้งแต่ 121 – 300 คน

( ) ขนาดใหญ่ มีนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนใน
โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4
คำชี้แจง โปรดพิจารณาแบบสอบถามของแต่ละข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ซึ่งตรงกับ
การปฏิบัติตามความเป็นจริง มีดังนี้

5	หมายถึง	มีการปฏิบัติมากที่สุด
4	หมายถึง	มีการปฏิบัติมาก
3	หมายถึง	มีการปฏิบัติปานกลาง
2	หมายถึง	มีการปฏิบัติน้อย
1	หมายถึง	มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
	1	2	3	4	5
ด้านการวางแผน					
1. โรงเรียนมีการประชุมร่วมกัน ในการวางแผนการจัดกิจกรรม การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน.....					
2. ผู้บริหาร คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดกิจกรรมทำ แผนปฏิบัติราชการประจำปี เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
3. โรงเรียนมีการปฏิบัติตาม โครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
4. โรงเรียนมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนและ มีเป้าหมายการปฏิบัติกิจกรรมที่ชัดเจน.....					
5. โรงเรียนมีการแต่งตั้งและมอบหมายงานเกี่ยวกับการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่ คณะครูอย่างชัดเจนและเหมาะสม.....					
6. โรงเรียนมีการประชุมเพื่อวางแผนพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ.....					
7. โรงเรียนมีการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดำเนินงาน ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง.....					
8. โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ					

รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
	1	2	3	4	5
9. ผู้บริหารให้การสนับสนุนโครงการ หรือกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง.....					
10. โรงเรียนมีการประสานงานตามโครงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
11. ผู้บริหารและคณะครูมีการร่วมมือกันวิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรม นักเรียน และให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ก่อนการดำเนินการตามโครงการ.....					
12. โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
13. โรงเรียนมีการบูรณาการการสอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้.....					
14. โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนหลากหลายรูปแบบและใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ.....					
15. โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตามหลักสูตร.....					
16. โรงเรียนมีการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมใน หลักสูตรเพื่อความเหมาะสม และสนองต่อมาตรฐานการเรียนรู้.....					
17. ครูผู้สอนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน.....					
18. ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง.....					
19. โรงเรียนมีการใช้วิทยากรท้องถิ่นอบรมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน...					
20. โรงเรียนจัดให้มีการอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครู ในโรงเรียน.....					

รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
	1	2	3	4	5
ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียน					
21. โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายกิจการนักเรียนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
22. โรงเรียนมีการดำเนินงานตามโครงสร้างแผนงานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน อย่างต่อเนื่อง.....					
23. ครูผู้สอนและคณะกรรมการนักเรียนมีการวางแผนร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
24. กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ที่โรงเรียนคาดหวัง.....					
25. การปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีความต่อเนื่อง และเป็นไปตามแผนงาน					
26. ครูผู้สอนสร้างแรงจูงใจในกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัยของนักเรียน.....					
27. นักเรียนมีบทบาทในการปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมากที่สุด.....					
28. โรงเรียนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
29. ผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่คณะครูและนักเรียน.....					
30. ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
ด้านการส่งเสริม					
31. โรงเรียนจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมสำหรับนักเรียน.....					
32. โรงเรียนจัดกิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ-เนตรนารี เพื่อส่งเสริมความมีวินัย.....					
33. โรงเรียนจัดกิจกรรมกีฬาภายใน เพื่อส่งเสริมการแสดงน้ำใจนักกีฬา...					

รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
	1	2	3	4	5
34. ผู้บริหารได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอยู่เสมอ.....					
35. โรงเรียนจัดสัมมนา ทัศนศึกษาให้กับคณะครู เพื่อสร้างความร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนางาน.....					
36. โรงเรียนมีการประสานแนวร่วมของ โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนระหว่างโรงเรียนกับเขตพื้นที่การศึกษา.....					
37. โรงเรียนจัดให้คณะครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมกับชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น.....					
38. โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ในการจัดกิจกรรม เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน..					
39. ผู้ปกครองนักเรียนมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน ในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
40. โรงเรียนมีการจัดส่งนักเรียนเข้าประกวดกิจกรรมหรือแสดงผลงาน เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนกับหน่วยงาน หรือองค์กรอื่น....					
41. โรงเรียนมีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อ ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
42. โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนในการประกวดหรือแสดงผลงาน เกี่ยวกับกิจกรรมคุณธรรม จริยธรรม อย่างต่อเนื่อง.....					
43. มีการจัดลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
ด้านการนิเทศติดตาม					
44. โรงเรียนมีการจัดทำและดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนตามแผนการนิเทศภายใน.....					
45. มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศติดตาม โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
46. คณะกรรมการนิเทศติดตามมีการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
47. คณะกรรมการนิเทศติดตาม รายงานผลการประเมินกิจกรรมต่อ ผู้เกี่ยวข้อง.....					

รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
	1	2	3	4	5
48. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน เพื่อวัดความพึงพอใจของนักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง.....					
49. โรงเรียนจัดให้มีการประชุมร่วมระหว่างคณะครู คณะกรรมการนักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อสรุปและวางแผนหาแนวทางพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน.....					
50. โรงเรียนมีการนำผลการประเมินกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มาเป็นแนวทางการปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง					

ตอนที่ 3 ท่านมีความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม
ผู้วิจัย

ภาคผนวก ค

ค่าอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ตาราง 20 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม

ข้อที่	ข้อความ	ค่าอำนาจ จำแนก
1	โรงเรียนมีการประชุมร่วมกัน ในการวางแผนการจัดกิจกรรมการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน	5.125
2	ผู้บริหาร คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดกิจกรรมทำแผนปฏิบัติราชการประจำปี เกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	2.592
3	โรงเรียนมีการปฏิบัติตาม โครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	4.279
4	โรงเรียนมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนและมีเป้าหมายการปฏิบัติกิจกรรมที่ชัดเจน	3.251
5	โรงเรียนมีการแต่งตั้งและมอบหมายงานเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมแก่ คณะครูอย่างชัดเจนและเหมาะสม	4.400
6	โรงเรียนมีการประชุมเพื่อวางแผนพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ	3.259
7	โรงเรียนมีการกำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง	5.255
8	โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	7.247
9	ผู้บริหารให้การสนับสนุนโครงการ หรือกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม อย่างจริงจัง	5.438
10	โรงเรียนมีการประสานงานตามโครงการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนต่อชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ	4.215
11	ผู้บริหารและคณะครูมีการร่วมมือกันวิเคราะห์ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน และให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ก่อนการดำเนินการตามโครงการ	3.460

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความ	ค่าอำนาจ จำแนก
12	โรงเรียนมีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน	1.985
13	โรงเรียนมีการบูรณาการการสอนเรื่องคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนในทุกกลุ่ม สาระการเรียนรู้	4.598
14	โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนหลากหลายรูปแบบและใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมโดยยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ	5.068
15	โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนตามหลักสูตร	5.227
16	โรงเรียนมีการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในหลักสูตร เพื่อความเหมาะสม และสนองต่อมาตรฐานการเรียนรู้	2.530
17	ครูผู้สอนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นปัจจุบัน	4.271
18	ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมอย่างจริงจัง	4.085
19	โรงเรียนมีการใช้วิทยากรท้องถิ่นอบรมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	2.225
20	โรงเรียนจัดให้มีการอบรม เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของครู ในโรงเรียน	5.493
21	โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายกิจการนักเรียนในการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	3.520
22	โรงเรียนมีการดำเนินงานตามโครงสร้างแผนงานการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน อย่างต่อเนื่อง	6.502

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความ	ค่าอำนาจ จำแนก
23	ครูผู้สอนและคณะกรรมการนักเรียนมีการวางแผนร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	4.598
24	กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนที่โรงเรียนคาดหวัง	5.227
25	การปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมีความต่อเนื่องและเป็นไปตามแผนงาน	2.530
26	ครูผู้สอนสร้างแรงจูงใจในกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโดยวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัยของนักเรียน	4.271
27	นักเรียนมีบทบาทในการปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนมากที่สุด	5.068
28	โรงเรียนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	5.227
29	ผู้บริหารเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างแก่คณะครูและนักเรียน	2.530
30	ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	4.271
31	โรงเรียนจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมสำหรับนักเรียน	4.085
32	โรงเรียนจัดกิจกรรมเข้าค่ายลูกเสือ-เนตรนารี เพื่อส่งเสริมความมีวินัย	2.250
33	โรงเรียนจัดกิจกรรมกีฬาภายใน เพื่อส่งเสริมการแสดงน้ำใจนักกีฬา	8.245
34	ผู้บริหารได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมอยู่เสมอ	3.520

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความ	ค่าอำนาจ จำแนก
35	โรงเรียนจัดสัมมนา ทัศนศึกษาให้กับคณะครู เพื่อสร้างความร่วมมือ ร่วมใจ ในการพัฒนางาน	4.365
36	โรงเรียนมีการประสานแนวร่วมของโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนระหว่าง โรงเรียนกับเขตพื้นที่การศึกษา	5.227
37	โรงเรียนจัดให้คณะครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมกับชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น	2.530
38	โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ในการจัด กิจกรรม เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	4.271
39	ผู้ปกครองนักเรียนมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการ ดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	4.085
40	โรงเรียนมีการจัดส่งนักเรียนเข้าประกวดกิจกรรมหรือแสดงผลงานเกี่ยวกับ คุณธรรม จริยธรรมนักเรียนกับหน่วยงาน หรือองค์กรอื่น	2.250
41	โรงเรียนมีการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริม การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	5.493
42	โรงเรียนมีการส่งเสริมนักเรียนในการประกวดหรือแสดงผลงานเกี่ยวกับ กิจกรรมคุณธรรม จริยธรรม อย่างต่อเนื่อง	3.520
43	มีการจัดลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	6.502
44	โรงเรียนมีการจัดทำและดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนตาม แผนการนิเทศภายใน	6.549
45	มีการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศติดตามโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน	2.250

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความ	ค่าอำนาจ จำแนก
46	คณะกรรมการนิเทศติดตามมีการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	2.247
47	คณะกรรมการนิเทศติดตาม รายงานผลการประเมินกิจกรรมต่อผู้เกี่ยวข้อง	4.365
48	โรงเรียนจัดให้มีการประเมินกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน เพื่อวัดความพึงพอใจของนักเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง	5.227
49	โรงเรียนจัดให้มีการประชุมร่วมระหว่างคณะครู คณะกรรมการนักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อสรุปและวางแผนหาแนวทางพัฒนากิจกรรมการส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรมนักเรียน	2.530
50	โรงเรียนมีการนำผลการประเมินกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน มาเป็นแนวทางการปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง	5.493

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 50

Alpha = .9625

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Buriram Rajabhat University

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นายทงศักดิ์ ระดาจันทร์

วันเดือนปีเกิด 26 เมษายน 2500

สถานที่เกิด จังหวัดกาฬสินธุ์

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 99/2 หมู่ 6 บ้านคูเมือง ตำบลคูเมือง อำเภอคูเมือง
จังหวัดบุรีรัมย์

ตำแหน่งหน้าที่การงาน ผู้อำนวยการ โรงเรียน

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนบ้านดงเต็ง ตำบลหนองขमार อำเภอคูเมือง
จังหวัดบุรีรัมย์ 31190

ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2510 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบอนเขียวราษฎร์บำรุง
จังหวัดกาฬสินธุ์

พ.ศ. 2513 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนกุศลกิจวิทยาคม
จังหวัดกาฬสินธุ์

พ.ศ. 2516 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกมลไสย
จังหวัดกาฬสินธุ์

พ.ศ. 2518 ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา
วิทยาลัยครูสกลนคร อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

พ.ศ. 2527 ศึกษาด้วยตนเอง (พ.ม.)

พ.ศ. 2530 ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขา คนตรีศึกษา
วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

พ.ศ. 2550 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ป. บัณฑิต)
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

พ.ศ. 2553 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.)
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์